

Beleške

SKRAĆENICE

- AHK (Artur Hobson Kvin) Arthur Hobson Quinn, *Edgar Allan Poe: A Critical Biography*, 1941; Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1997.
- ATQ časopis *American Transcendental Quarterly*
- eapoe.org vebstranica baltimorskog Društva Edgara Alana Poa
- EAPR časopis *Edgar Allan Poe Review*
- LOA *Edgar Allan Poe: Poetry and Tales*, uredio Patrick F. Quinn, Njujork: Library of America, 1984.
- Ostrom *The Collected Letters of Edgar Allan Poe*, dva toma, uredili John Ward Ostrom, Burton R. Pollin i Jeffrey A. Savoye, treće izdanje, Njujork: Gordian Press, 2008.
- PS časopis *Poe Studies*
- SLM časopis *Southern Literary Messenger*
- TPL Dwight Thomas i David Kelley Jackson, *The Poe Log: A Documentary Life of Edgar Allan Poe, 1800–1849*, Boston: G. K. Hall, 1987.

BELEŠKA O IZVORIMA

Internet stranica Društva Edgara Alana Poa u Baltimoru (eapoe.org) pruža vanserijsku pomoć svima koji proučavaju Poa i koji žele da saznaju nešto više o njemu, nudeći najveću raspoloživu kolekciju dokumenata o Poovm životu, njegovih radova (sa ključnim biografskim odrednicama), komentara i kritičkih osvrtu. Izuzetno sam zahvalan Džefriju Savoju, koji je napravio i koji trenutno održava i dopunjava

ovaj sajt. Zajedno sa monumentalnim Tomasovim i Džeksonovim delom *Zapis o Pou*, svaki istraživač će tamo naći dovoljno materijala da se izgubi u njemu. Kako bih našao svoj put, koristio sam sve opsežnija akademska istraživanja Poa, koja nisam sva ni pobrojao u fusnotama, ali to su između ostalog biografije i zbirke Kvina, Silvermana, Majersa, Vudberija, Mebota, Alena i Harisona. Kad sam počeo da razrađujem Poovu vezu s naukom (u eseju u časopisu *The British Journal for the History of Science* 1996), najpoznatiji radovi na tu temu bili su Valerijev esej iz 1921, knjiga Margaret Olterton o Poovoj teoriji kritike, doktorska disertacija Kerol Di Laverti iz 1951. i komplikovane endnote Harolda Bivera u njegovoj knjizi *Naučna fantastika Edgara Alana Poa*; kasnije sam mogao da se poslužim svežijim radovima Kantalupa, Grimsteda, Lija, Limona, Medora, Mijazave, Morlanda, Peresa, Salca, Šolnika, Stamosa, Svini van Sluta i mnogih drugih; istovremeno se Poov složeni odnos sa njegovim složenim vremenom sve više raspliće zahvaljujući ispitivanju Poovih veza sa štampom, na čemu su radili Elmer, Hejz, Džekson, Makgil i Vejlen, ali i ključnoj zbirci koju su uredili između ostalih Rozenhajm i Rakman, Karlson, Fišer, Kopli, Hejz (i *Pratilac iz Kembridža i Po u kontekstu*), Vajsberg i Kenedi, a nedavno i Kenedi i Pipls *Oksfordska zbirka radova o Edgaru Alanu Pou* (2019), u kojima detaljni istorijski podaci pružaju materijal za holističku interpretaciju. O američkoj nauci u devetnaestom veku uglavnom pogledajte opšte fusnote u mom uvodu.

Uvod: Tema:vasiona

- „Edgar A. Po će održati predavanje“: *New York Daily Tribune*, Feb. 2, 1848, 3.
- „Jedno je sasvim sigurno“: Natanijel P. Vilis, „Eureka gospodina Poa“ *New York Home Journal*, 5. februar, 1848, 2, kod TPL, 720.
- „Gospodin Po nije običan čovek od nauke“: *Weekly Universe*, januar 1848, citirano Džordž V. Evelet za Poa, 9. jul, 1848, u TPL, 719.
- „Za ovakve stihove“: Charles Eames, *New York New World*, 15. februar 1845, u TPL, 503.
- „Ponosne lepe glave“: Frensis Ozgud, citirano u Hervey Allen, *Israfel: The Life and Times of Edgar Allan Poe*, drugi tom, Njujork: George H. Doran, 1926, 2:643.

-
- „Čini se da ljudi smatraju“: Sara Helen Witman, navodi pismo iz 1846, u *The Complete Works of Edgar Allan Poe*, uredio James A. Harrison, 17 tomova, Njujork: Thomas Y. Crowell, 1902, 1-246.
 - „Zapao sam u ludilo“: Po piše Džordžu V. Eveletu, 4. januar, 1848, u *Ostrom*, 2:354–57, i *TPL*, 716.
 - „Gde je gospodin Po“: Evelet piše Dajkinku, 23. novembar, 1847, u *TPL*, 709.
 - „Čuli smo da je“: *John Donkey* (Filadelfija), 1. januar, 1848; *TPL*, 710. Volt Vitman je objavio odlomke iz kasnijeg izdanja časopisa *John Doneky* u bruklinskom listu *Daily Eagle*, 17. decembra 1847, i pohvalio šalu kao „stvarno grubu, ali tačan, istinit štos“, u *TPL*, 711. Inglišev roman, prvi put objavljen 1843, dobio je kasnije novo izdanje 1847. pod naslovom *Volter Vulf, ili, Prokletstvo pijanca*; *TPL*, 711.
 - „ponovni povratak“: Po piše H. D. Čejpin, 17. januar 1847, u *Ostrom*, 2:644–45, i *TPL*, 717.
 - „Moram da regrutujem“: Po piše Natanijelu P. Vilisu, 22. januar 1848, u *Ostrom*, 2:647, i *TPL*, 718.
 - *Džon Pringl Nikol*: Nikolova predavanja su transkribovana i objavljena u listu *New York Daily Tribune*, 3. februara 1848, da bi potom odmah bila sabrana u brošuru: J. P. Nichol, *Views of Astronomy: Seven Lectures Delivered Before the Mercantile Library Association of New York in the Months of January and February, 1848*, Njujork: Greeley & McElrath, 1848; J. P. Nichol, *Views of the Architecture of the Heavens, in Letters to a Lady*, Edinburg: Tait, 1837.
 - *Teološke posledice*: Po je jednom rekao da nije čitao *Tragove* (videti njegovo pismo Džordžu E. Izbelu, 29. februara 1848, u *Ostrom*, 2:658–61), ali vrlo dobro je bio upoznat sa tvrdnjama iznetim u knjizi i njihovim posledicama (videti Četrnaesto poglavlje).
 - „Obično sam sedela kraj njega“: Marija Klem, u George E. Woodberry, *The Life of Edgar Allan Poe, Personal and Literary, with His Chief Correspondence with Men of Letters*, drugi tom, Boston: Houghton Mifflin, 1909, 2:236.
 - „probrana, ali izuzetno zainteresovana“: *Albion*, 5. februar 1848, u *TPL*, 722.
 - „Nijedan Poov portret“: Maunsell B. Field, *Memories of Many Men and of Some Women: Being Personal Rec – collections of Emperors, Kings, Queens, Princes, Presidents, Statesmen, Authors, and Artists, at Home and Abroad, During the Last Thirty Years*, Njujork: Harper & Brothers, 1874, 224, u *TPL*, 720.

-
- „najrazrađenije i najdublje“: Džon Henri Hopkins, *New York Morning Express*, 4. februar 1848 u *TPL*, 721
 - „napraviti revoluciju“: Po piše Eveletu, 29. februar 1848, u *Ostrom*, 2:650.
 - „drugom naučnom revolucijom“: Thomas Kuhn, *The Essential Tension*, Čikago: University of Chicago Press, 1977, treće poglavlje. Po Kunovom mišljenju, do transformacije nauke došlo je između 1800. i 1850. godine zahvaljujući razvoju tačnog merenja i eksperimentacije u raznim poljima: videti M. Norton Wise, urednik, *The Values of Precision*, Prinстон, Nju Džerzi: Princeton University Press, 1995; David Cahan, urednik, *From Natural Philosophy to the Sciences: Writing the History of Nineteenth-Century Science*, Čikago: University of Chicago Press, 2003; John Pickstone, *Ways of Knowing: A New History of Science, Technology, and Medicine*, Čikago: University of Chicago Press, 2001.
 - *Stanje nauke u Sjedinjenim Američkim Državama*: Ključni izvori o predradnoj nauci su, između ostalih, Sally Gregory Kohlstedt, *The Formation of the American Scientific Community*, Urbana: University of Illinois Press, 1976; Sally Gregory Kohlstedt, „Parlors, Primers, and Public Schooling: Education for Science in Nineteenth-Century America,” *Isis* 81, treći broj, septembar, 1990, 424–45; Nathan Reingold, *Science, American Style*, Nju Bransvik, Nju Džerzi: Rutgers University Press, 1991; Hunter Dupree, *Science in the Federal Government: A History of Policies and Activities*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1986; Robert V. Bruce, *The Launching of American Science, 1846–1876*, Njujuork: Knopf, 1987; George H. Daniels, *American Science in the Age of Jackson*, Taskalusa: University of Alabama Press, 1994; Britt Rusert, *Fugitive Science: Empiricism and Freedom in Early African American Culture*, Njujork: New York University Press, 2017; Katherine Pandora, „Popular Science in National and Transnational Perspective: Suggestions from the American Context,” *Isis* 100, drugi broj, 2009, 346–58; Conevery Bolton Valencius et al., prvi broj, 2016, 73–123; Marc Rothenberg, uredio, *The History of Science in the United States: An Encyclopedia*, Njujork: Garland, 2001. U ovom periodu u Americi je došlo do osnivanja profesionalnih, elitnih institucija povezanih sa naukom (Ringold, Brus, Danijel, Dipre), ali i do uvećanja broja popularnih i svakodnevnih mesta za nauku (Pandora Valencijus, literatura o Barnumu i „pseudonauci“). Iako se često zasebno proučava, Poov

- život omogućava da se utvrdi na koji način su se te dve tendencije ukrštale. Za ranije radove o Pou, videti „belešku o izvorima“ dole.
- *Frojđova učenica Mari Bonapart*: Marie Bonaparte, *The Life and Works of Edgar Allan Poe: A Psycho-analytic Interpretation*, preveo Džon Rodker, London, Imago, 1949.
 - *izgradnje Sjedinjenih Američkih Država*: Od opštih istorija koristio sam Daniel Walker Howe, *What Hath God Wrought: The Transformation of America, 1815–1848*, Njujork, Oxford University Press, 2007; David S. Reynolds, *Waking Giant: America in the Age of Jackson*, Njujork, Harper, 2008; Charles Sellers, *The Market Revolution: Jacksonian America, 1815–1846*, Njujork, Oxford University Press, 1991; Sean Wilentz, *The Rise of American Democracy: Jefferson to Lincoln*, Njujork, W. W. Norton, 2006; Jill Lepore, *These Truths: A History of the United States*, Njujork, W.W. Norton & Company, 2018; Howard Zinn, *A People's History of the United States: 1492–present*, Njujork, Routledge, 2015; Eric Foner, *The Story of American Freedom*, Njujork, W.W. Norton & Company, 1999.

Prvi deo: Od Alana do Poa

- „*Na talasje plime moćne*“: Edgar Alan Po, „Imitacija“, u *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević; primer rane „imitacije“ Bajrona.

1. Mladi astronom

- *instrument sačinjen od stakla, drveta i mesinga*: Allen, *Israfel*, 1:130; instrument je izložen u Spomen kući i muzeju Edgara Alana Poa, u Emiti ulici u Baltimoru.
- „*astronomiji, kupastim preseccima*“: Reklama za Akademiju Ričmond, *Richmond Complier*, 2. oktobar i 4. oktobar 1821, u *TPL*, 48.
- „*smršenost duboke strasti*“: Edgar Alan Po, „Snovi“, u *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević.
- „*sa robovima, zalihama robe*“: Testament Vilijama Golta, otvoren 29. marta 1824, pravni zapisi 117-B, 99, Okružni sud grada Ričmonda, Virdžinija, područje 1, u *TPL*, 63–64.
- „*možda najzgodnija žena*“: *Norfolk Herald*, 26. juli 1811, navedeno kod AHK, 41–42, u *TPL*, 11.
- *računa kamatu na zajam*: Ovaj list prikazan je u Allen, *Israfel*, 76; za više podataka o Pou u Alanovoj firmi, videti see Terence Whalen,

Edgar Allan Poe and the Masses: The Political Economy of Literature in Antebellum America, Princeton, Njujork: Princeton University Press, 1999, 23.

- „Večernjača“: Poe, „Večernjača“ u Edgar Alan Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević.
- „Jedna jedina stvar“: Samjuel Mordekaj (trgovac i istoričar iz Ričmonda) u pismu svojoj sestri Rejčel, 2. novembar 1811, Jacob Mordechaj Papers, Duke University Library, u *TPL*, 13.
- „Gospođa Po“: *Richmond Enquirer*, 29. novembar 1811, u *TPL*, 13.
- *Vlasnici plantaža zavisili su*: „Po i virdžinijska vlastela“ David Leverenz, *The American Face of Edgar Allan Poe*, uredili Shawn Rosenheim i Stephen Rachman, Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1995, 210–36. Lejverenc takođe pokazuje na koji način su se menjala shvatanja o ropstvu u Virdžiniji; dvadesetih godina devetnaestog veka rasplamsale su se rasprave oko donošenja državnih zakona o reprezentaciji: koliki cenzus da se uvede, treba li računati i robove (čime bi porasla glasačka moć njihovih vlasnika) i, suštinski, oko različitih načina da se ukine ropstvo – između ostalog, i tako što će se rekolonizovati Liberija, koja je bila osnovana 1822.
- *Vajt Sulfer Springs*: „Lekoviti izvori u Virdžiniji u 19 veku“, Claude Moore Health Sciences Library, University of Virginia, exhibits.hsl.virginia.edu/springs/introessay/.
- „očaravajućoj dečaćkoj ljupkosti“: Judžin L. Didijer sakupio je sećanja „nekoliko stanovnika Ričmonda, koji pamte da su ga viđali“ u periodu 1812–1815 na lekovitim izvorima, u Eugene L. Didier, *Life of Edgar A. Poe*, Njujork: W. J. Widdleton, 1877, 28, pominje se u *TPL*, 18.
- *seksualno slobodno ponašanje*: David S. Reynolds, *Beneath the American Renaissance: The Subversive Imagination in the Age of Emerson and Melville*, Njujork: Oxford University Press, 2011; Teresa A. Goddu, *Gothic America: Narrative, History, and Nation*, Njujork: Columbia University Press, 1997.
- *najmanje trećina stanovništva*: Midori Takagi, *Rearing Wolves to Our Own Destruction: Slavery in Richmond Virginia, 1782–1865*, Šarlotsvil: University of Virginia Press, 2000.
- *Dabnija Dandridža*: „Memoari“ u *The Complete Poems of Edgar Allan Poe*, uredio James H. Whitty, Boston: Houghton Mifflin, 1911, xxii, n2; Allen, *Israfel*, 1:196–97.
- *U afričkim bajkama*: „Kuća Alanovih“ u Susan A. T. Weiss, *Home Life of Poe* (New York: Broadway, 1907), 18. Više o Pou i kulturama

- afričke dijaspore, videti Thomas Bledsoe i Thomas Mabbott, „Poe and Armistead Gordon,“ *Phylon* 7, broj 4 (1946): 355–57; Joan Dayan, „Amorous Bondage: Poe, Ladies, and Slaves,“ *American Literature* 66, broj 2 (1994): 239–73; Colin Dayan, „Legal Terrors,“ *Representations* 92, broj 1 (2005): 42–80; Yvonne P. Chireau, *Black Magic: Religion and the African American Conjuring Tradition*, Berkli: University of California Press, 2006.
- *Zdrav razum*: Sophia A. Rosenfeld, *Common Sense: A Political History*, Kembriđ, Masačusets: Harvard University Press, 2011.
 - *Zajedno sa Bendžaminom Frenklinom*: videti I. Bernard Cohen, *Science and the Founding Fathers: Science in the Political Thought of Jefferson, Franklin, Adams, and Madison*, Njujork: W. W. Norton, 1995; Tom Shachtman, *Gentlemen Scientists and Revolutionaries: The Founding Fathers in the Age of Enlightenment*, Njujork: Palgrave Macmillan, 2014.
 - *prosvetljenu prirodnu nauku*: videti James Delbourgo, *A Most Amazing Scene of Wonders: Electricity and Enlightenment in Early America*, Kembriđ, Masačusets: Harvard University Press, 2006; Susan Scott Parrish, *American Curiosity: Cultures of Natural History in the Colonial British Atlantic World*, Čejpel Hil: University of North Carolina Press, 2006, i Andrew J. Lewis, *A Democracy of Facts: Natural History in the Early Republic*, Filadelfija: University of Pennsylvania Press, 2011. Do tridesetih godina devetnaestog veka broja mesta na kojima se prikazivala popularna nauka rastao je uporedo sa nastojanjem da se izvrši profesionalizacija nauke: videti see Daniels, *American Science*.
 - „hrabri, uzvišeni eksperiment“: o Džefersonu u Russell Blaine Nye, *The Cultural Life of the New Nation, 1776–1830*, Njujork: Harper & Row, 1960, 100.
 - „veličanstveni zadatak“: Frenklin piše Samjuelu Kuperu, 1. maj 1777, u *The Writings of Benjamin Franklin*, uredio Albert Henry Smyth, deset tomova, Njujork: Macmillan, 1905–7, 7:56.
 - „ostvaruje u politici“: Thomas Paine, *The Rights of Man*, London: J. S. Jordan, 1791, navodi Naj, *Cultural Life*, 66.
 - „trojstvom tri ubedljivo najveća čoveka“ I. Bernard Cohen, „Science and the Growth of the American Republic,“ *Review of Politics* 38, broj 3, juli 1976): 365.
 - *pozivali na Njutnove zakone*: John F. Kasson, *Civilizing the Machine: Technology and Republican Values in America, 1776–1900*, Njujork: Grossman, 1976.

-
- *Pokušaji da se: videti Brooke Hindle, The Pursuit of Science in Revolutionary America, 1735–1789*, Čejpel Hil: University of North Carolina Press, 1956.
 - *pet izdanja Lukrecijevog: James Gilreath i Douglas L. Wilson, uredili, Thomas Jefferson's Library: A Catalogue with Entries in His Own Order*, Vašington: Library of Congress, 1989, 119, pominje Robert J. Scholnick, *Poe's „Eureka“, Erasmus Darwin, and Discourses of Radical Science in Britain and America, 1770–1850*, Luiston: Edwin Mellen Press, 2018; David N. Stamos, *Edgar Allan Poe, „Eureka“ and Scientific Imagination*, Olbani: State University of New York Press, 2017, 131–132.
 - „*Botaniku ubrajam u najvrednije nauke*“: Džeferson piše Tomasu Kuperu, 7. oktobar, 1814, u *The Writings of Thomas Jefferson*, uredio H. A. Washington, devet tomova, novo izdanje, Vašington: Taylor & Maury, 1853–1854, Kembriđ, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2011, 6:390.
 - „*zakrđljala i oskudna*“: Georges-Louis Leclerc, Comte de Buffon, *Histoire naturelle*, Pariz: Royal, 1749–88, 11:103–4, navodi Lee Alan Dugatkin, „Buffon, Jefferson, and the Theory of New World Degeneracy“, *Evolution: Education and Outreach* 12, broj 1, 2019: 2; J. C. Greene, *American Science in the Age of Jefferson*, Ejms: Iowa State University Press, 1984.
 - „*groznu mrlju*“: Džeferson u pismu Vilijamu Šortu, 8. septembar 1823, Jefferson Papers, internet portal Founders Online, Nacionalni arhiv, founders.archives.gov/documents/Jefferson/98-01-02-3750; o Džefersonu i kolonizaciji, videti Peter S. Onuf, *Jefferson's Empire: The Language of American Nationhood*, Šarlotsvil: University of Virginia Press, 2000.
 - *jedan britanski ratni brod*: Ovaj slučaj je postao poznati i kao incident *Česapik-Leopard*, po nazivima dva broda koja su učestvovala u događaju, brod mornarice Sjedinjenih Država *Česapik*, i brod kraljevskog veličanstva *Leopard*; videti James Fenimore Cooper, *History of the Navy of the United States of America*, Njujork: Stringer & Townsend, 1839.
 - *mada su trgovci sa zebnjom gledali*: pisma doktora Tomasa Mesija iz Ričmonda, u „Richmond During the War of 1812 (Continued),“ *Virginia Magazine of History and Biography*, april 1900, 406–18.
 - „*Edgar kaže, tata reci nešto*“: Alan piše Elisuu, 21. septembar 1815, Ellis-Allan Papers, Library of Congress, u *TPL*, 26.

-
- *Grad koji je ostavio neizbrisiv trag*: videti J. Gerald Kennedy, „The Realm of Dream and Memory: Poe’s England“ u *Poe and Place*, uređio Philip Edward Phillips, Kam: Palgrave Macmillan, 2018, 71–96.
 - „*kraj prijatne vatre*“: Alan piše Elisu, 30. oktobar 1815, Ellis-Allan Papers, u *TPL*, 26.
 - „*Verujem da Edgar ne zna*“: Ketrin Poatio, 18. maj 1816, u Killis Campbell, „New Notes on Poe’s Early Years“, *Dial*, 17. februar 1916, 144, u *TPL*, 30.
 - „*Porezi su ogromni, dugovi veliki*“: Alan piše generalnu Džonu H. Koku, 3. februar 1817, E. V. Valentine Collection, Valentine Museum, Ričmond, navodeno u *AHK*, 70–71.
 - *Radnici su bili sve očajniji*: Za prikaz „vremena ’duha vremena““, videti James Chandler, *England in 1819: The Politics of Literary Culture and the Case of Romantic Historicism*, Čikago: University of Chicago Press, 1999.
 - „*prirodne lepote*“: Alan piše Vilijamu Goltu Mlađem, 12. novembar, William Galt Jr. Papers, William R. Perkinsa Library, Duke University, u *TPL*, 39.
 - „*Samo želim*“: Frensis K. Alan piše Džonu Alanu, 15. oktobar 1818, Valentine Collection, navedeno u *AHK*, 78.
 - *najistaknutije i najskandaloznije figure*: Peter J. Manning, „Childe Harold in the Marketplace: From Romaunt to Handbook“, *Modern Language Quarterly* 52, broj 2, 1991: 170–90.
 - „*umeo je da govori*“: William Elijah Hunter, „Poe and His English Schoolmaster“, *Athenaeum*, 19. oktobar 1878, 496–497; *AHK*, 71.
 - „*čarobni dvorac*“: „Vilijam Vilson“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevela Vera Stojić.
 - „*hitrog i pametnog dečaka*“: Hunter, „Poe and His English Schoolmaster“, 497, u *TPL*, 36.
 - „*Edgar je dobar dečak*“: Alan piše Vilijamu Ervinu [Juing], 21. mart 1818, Ellis-Allan Papers, u *TPL*, 36.
 - „*izuzetno samopoštovanje*“: Klark piše E. L. Didijeu, 16. april 1876, Autograph Ms., Harvard College Library, u *AHK*, 83.
 - „*voda dečaka*“: Tomas H. Elis, „Edgar Allan Poe“, *Richmond Standard*, 7 maj 1881, 2; *AHK*, 82.
 - *Henrija, koji je živeo*: videti Kenneth Silverman, *Edgar A. Poe: Mournful and Never-Ending remembrance*, Njujork: HarperCollins, 1991, 125–126. O Henrijevom životu i odnosu sa Poom, videti Hervey Allen i Thomas Mabbott, urednici, *Poe’s Brother: The Pomes of William Henry Leonard Poe*, Njujork: George H. Doran, 1926, 21; uvod koji

je napisao Ričard Kopli napisao za Poovu knjigu *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*, urednik Richard Kopley, Njujork: Penguin Classics, 1999, ix–xxix.

- „*Edgar Po dete glumaca*“: John T. L. Preston, „Some Reminiscences of Edgar A. Poe as a Schoolboy“, u *Edgar Allan Poe: A Memorial Volume*, uredila Sara S. Rice, Baltimor: Turnbull Brothers, 1877, 40–41, u *AHK*, 85.

2. Deo Džefersonovog eksperimenta

- „*Ne radi ništa*“: Alan piše Henriju Pou, 1. novembar 1824, Ellis-Allan Papers, u *TPL*, 61–62.
- Albert J. Lubell, „Poe and A. W. Schlegel“, *Journal of English and Germanic Philology* 52, broj 1, 1953, 1–12; Sean Moreland i Devin Zane Shaw, „As Urged by Schelling’: Coleridge, Poe, and the Schellin-gian Refrain“, *EAPR* 13, broj 2, 2012, 50–80.
- „*tog jezera, sveg u crnom stenju*“: „Jezero“ u Edgar A. Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006, prevod Kolja Mićević.
- „*nesrećan kod kuće*“: Marija Klem piše Sari Helen Vitman, 1. april 1859, Lilly Collection, Indiana University, u *AHK*, 86.
- „*bio drag*“: Sara Elmira Rojster, u *AHK*, 91.
- *Starog vojnika i državnika*: Virginius Dabney, *Richmond: The Story of a City*, dopunjeno izdanje, Šarlotsvil: University of Virginia Press, 1990, 104–106.
- *posle rata 1812*: Howe, *What Hath God Wrought*, 91–124.
- „*ogromnog napretka*“: Auguste Levasseur, *Lafayette in America in 1824 and 1825*; ili *Journal of Travels in the United States*, dva toma, Njujork: Clayton and Van Norden, 1829, 2:14.
- „*pojave na nebu*“: Džon Kvinsi Adams, „Prva godišnja poruka (6. decembar 1925)“, u *A Compilation of the Messages and Papers of the Presidents*, uredio James D. Richardson, Vašington: Governmetn Printing Office, 1897, dva toma, drugi deo, 299–317; Marlana Portolano, „John Quincy Adams’s Rhetorical Crusade for Astronomy“, *Isis* 91, broj 3 (2000): 480–503.
- *Neki su se razmetali*: Po piše o efektu kaleidoskopa u „Filozofiji nameštaja“, šaljivom članku koji je objavio u časopisu *Burton’s Gentleman’s Magazine*, u maju 1840, 243–245. O predstavama sa magičnim lampama, videti X. Theodore Barber, „Phantasmagorical Wonders: The Magic Lantern Ghost Show in Nineteenth-Century America“, *Film History* 3, broj 2, 1989: 73–86.

-
- „intelektualne, moralne i socijalne sposobnosti“: *American Lyceum, with the Proceedings of the Conference Held in N.Y., May 4, 1831, to Organize the National Department of the Institution* (Boston: Hiram Tupper, 1831). O licejskom pokretu, videti Carl Bode, *The American Lyceum: Town Meeting of the Mind* (Njujork: Oxford University Press, 1956; Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 8; Kohlstedt, „Parlors, Primers, and Public Schooling“; Donald Zochert, „Science and the Common Man in Antebellum America“, *Isis* 65, broj 4, 1974: 448–473.
 - „rodnoj zemlji“: William H. Allen, *An Address Before the Cuvierian Society of the Wesleyan University, Middletown, Connecticut, July 31, 1838*, Njujork: Cuvierian Society, 1838, 13, deo navodi Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 17; Kenet P. Ljungquist, „Lectures and the Lyceum Movement“, u *The Oxford Handbook of Transcendentalism*, uredili Joel Myerson, Sandra Harbert Petruionis i Laura Dassow Walls, Njujork: Oxford University Press, 2010, 330–347.
 - živopisnog pruskog polimata: videti Laura Dassow Walls, *The Passage to Cosmos: Alexander von Humboldt and the Shaping of America*, Čikago: University of Chicago Press, 209; Mary Louise Pratt, *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*, Njujork: Routledge, 2007; Andrea Wulf, *The Invention of Nature: Alexander von Humboldt's New World*, Njujork: Vintage, 2016; Ingo Schwarz, „Alexander von Humboldt's Visit to Washington and Philadelphia“, *Northeastern Naturalist* 8, 2001: 43–56; Michael Dettelbach, „The Face of Nature: Precise Measurement, Mapping, and Sensibility in the Work of Alexander von Humboldt“, *Studies in History and Philosophy of Science Part C* 30, broj 4, 1999: 473–504.
 - unapređenju obrazovanja: Robert M. Haeley, *Jefferson on Religion in Public Education*, Nju Hejven, Konektikat: Yale University Press, 1962, 183.
 - „više numeričke matematike“: O Džefersonu piše Charles Maurice Wiltse, *The Jeffersonian Tradition in American Democracy*, Čejpel Hil: University of North Carolina Press, 1935, 141.
 - „akademsko seoce“: navodi Nathan Reingold, *Science in Nineteenth-Century America, a Documentary History*: Njujork: Hill & Wang, 1964, 22.
 - „prirodnu aristokratiju“: Healey, *Jefferson on Religion in Public Education*, 63.
 - rade poslove za učene ljude: *ibid.*, 151.

-
- „neograničeni izbor predavanja“: Džeferson piše Džordžu Tiknoru, 16. juli 1823, u *The Writings of Thomas Jefferson*, uredili Albert Ellery Bergh i Andrew A. Lipscomb, dvadeset tomova, Vašington: Jefferson Memorial Association, 1903–1904, 15:455.
 - *francuski udžbenik*: O angažovanju profesora iz Evrope, videti Dumas Malone, *The Sage of Monticello*, šest tomova, Boston: Little, Brown, 1981, 6:397–422; Nicolas Dufief, *Nature Displayed in Her Mode of Teaching Language to Man*, Filadelfija: L. Plowman, 1804.
 - *kockali, psovali, borili se u dvobojima*: AHK, 107.
 - „osim jela“: „Mistifikacija“, Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Nemanja Jovanov.
 - „Stubovi trema“: Po piše Alanu, 21. septembar 1826, u Ostrom, 1:6.
 - „vrlo razdražljiv i nervozan“: Majls Džordž piše E. V. Valentajnu, 18. maj 1880, navedeno u AHK, 108.
 - „citira pesnike“: AHK, 104.
 - „čisto plavog štofa“: Silverman, *Mournful*, 34.
 - „Za nekog smirenog i tihog“: Džordž piše Valentajnu, 18. maj 1880, navedeno u AHK, 108.
 - „Nije na njega delovao“: Tomas Gud Taker piše Daglasu Šerliju, 5. april 1880, u Woodberry, *Life*, 1:33, i *TPL*, 69–70.
 - „knjigu sa Hogartovim reprodukcijama“: Theodore Pease Stearns, „A Prohibitionist Shakes Dice with Poe“, *Outlook*, 1. septembar 1920, 25–26, u *TPL*, 71–72.
 - „pošto me je rasipnička taština“: „Vilijam Vilson“, Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Vera Stojić.
 - „neopravdani tvrdičluk“: Po piše Alanu, 3. januar 1831, u Ostrom, 1:58; navedeno u AHK, 110–111.
 - „proverio kako stoje stvari“: T. H. Ellis, *Richmond Standard*, 7. maj 1881, u *TPL*, 75.
 - „rešen da mu pomogne“: Ellis, „Edgar Allan Poe“, 2.
 - „Videh te na dan...“: Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević.
 - „napada pred onima“: Po piše Alanu, 19. mart 1827, u Ostrom, 1:10–11.
 - „Jesam te naučio“: Alan piše Pou, 20. mart 1827, navodeno u Mary Newton Stanard, *Edgar Allan Poe Letters till*
 - „Mislim da se Edgar otisnuo“: Alan piše svojoj sestri, 27. mart 1827, Ellis-Allan Papers, u *TPL*, 78.

3. Izgnanik, mehaničar, kadet

- „jedan službenik oborenih ramena“: Stearns, „Prohibitionist Shakes Dice with Poe“, 25–26. O kratkom vremenu koje je proveo radeći kao službenik, videti Mabbott, *Collected Works*, 1:539.
- u najmanje četrdeset a najviše dvesta: Videti Susan Jaffe Tane i Gabriel Mckee, *Evermore: The Persistence of Poe: The Edgar Allan Poe Collection of Susan Jaffe Tane*, Njujork: Grolier Club, 2014; Leon Jackson, „Poe and Print Culture“, *PS/Dark Romanticism* 33, broj 1–2, 2000: 4–9, i „The Italics Are Mine: Edgar Allan Poe and the Semiotics of Print“, u *Illuminating Letters: Typography and Literary Interpretation*, uredili Paul C. Gutjahr i Megan L. Benton, Amerst: University of Massachusetts Press, 2001, 53. Danas postoji samo dvanaest primeraka tog *Tamerlana*; jedna kopija je prodana na aukciji 2009. za 662.500 dolara. Frank James, „Poe Book Auctioned for 662,500, novi rekord“, NPR, 4. decembar 2009, www.npr.org/sections/thetwo-way/2009/12/poe_book_auctioned_for_662500.html.
- *Pristupio je Američkoj vojsci*: John Samuel Tieman, „Sergeant Major Edgar Allan Poe“, *Internationaj Journal of Applied Psychoanalytic Studies* 13, broj 4, 2016: 351–366.
- *Najmanje polovina vojnika*: ibid.
- *pojedini biografi zanemaruju*: Quinn (AHK), Silverman (*Mournful*), i Jeffrey Meyers, *Edgar Allan Poe: His Life and Legacy*, Njujork: Charles Scribner's Sons, 1992, kratko razmatraju Poove vojničke godine; za razliku od njih, videti William F. Hecker, *Private Perry and Mister Poe: The West Point Poems*, 1831, Baton Ruž: Louisiana State Unifersity Press, 2005; i John Thomas Russell, *Edgar Allan Poe: The Army Years*, Vest Point: U.S. Military Academy, 1972.
- *unapređen u „mehaničara“*: Michael L. Howard, „Seeds of a Soldier: The True Story of Edgar Allan Poe – the Sergeant Major“, *Army Space Journal*, jesen 2003: 60, 56–57.
- *Posao se morao obavljati*: Heker naglašava Poovu „eksplozivnu“ poziciju isto kao i pedantnost i pažnju potrebnu mehaničaru; videti takođe Benjamim F. Fisher, *The Cambridge Indrotuction to Edgar Allan Poe*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2008, 3.
- „nije dečak“: Po piše Alanu, 1. decembar 1828, Kolekcija Valentajn, u Ostrom, 1:14–15, i *TPL*, 86.

-
- „glavni starešina“: William Duane, *A Handbook for Infantry*, deveto izdanje, Filadelfija: štampano za autora, 1814, navodi se u Howard, „Seeds of a Solider“, 60.
 - „jedno crno štofano odelo“: Alan piše Pohatanu Elisuu, 4. mart 1829, Ellis-Allan Papers, u *TPL*, 89.
 - „Još u detinjstvu“: „Sam“, Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006, prevod Kolja Mićević; videti i I. B. Cauthen Jr., „Poe's *Alone*: Its Background, Source, and Manuscript“, *Studies in Bibliography* 3, 1950/1951: 284–291.
 - „ima dobre navike“: Dž. Hauard (poručnik, prvi artiljerijski puk), pismo preporuke, 20. april 1829, navodi Kenneth Walter Cameron, „Young Poe and the Army – Victorian Editing“, *ATK* 20, dodatak, strana 4, jesen 1973: 158, u *TPL*, 90–91.
 - „vrlo rdavi“: pukovnik Džejs P. Preston (otac Poovog školskog druga Džona T. L. Prestona) piše ministru Itonu, 13. maj 1829, navodi Cameron, „Young Poe“, 166–177, u *TPL*, 93.
 - „političaru i advokatu Vilijamu Vertu“: Vert je bio kandidat za predsednika na antimasonske listi 1832. Zastupao je dva slučaja pred Vrhovnim sudom pre nego što su mu se obratile vođe Čerokija, što je dovelo do toga da se definiše plemenski suverenitet Indijanaca, ali i da se utvrdi da će plemenske vođe u buduće pregovarati sa saveznom vladom a ne vlastima pojedinačnih država. Endru Džekson nije, međutim, uvažavao ishod slučaja *Vuster protiv Džordžije* i dopustio je da vlast Džordžije oteraju Čerokije sa njihove teritorije; taj događaj će ostati zapaćen kao Staza suza. Videti Stuart Banner, *How the Indians Lost Their Land: Law and Power on the Frontier*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 2005.
 - „vrlo zanimljive i korisne“: Vert piše Pou, 11. maja 1829, u Stanard, *Poe Letters*, 131–132, u *TPL*, 92.
 - „Ako mi objave pesmu“: Po piše Liju, pre 27. maja 1829, u Ostrom, 1:28.
 - „mnogo je važno“: Po piše Alanu, 29. maj 1829, u Ostrom, 1:30.
 - „darovit čovek“: Po citira Alana u pismu upućenom Alanu, 26. juli 1829, u Ostrom, 1:36.
 - „mogao da piše lepe“: Po, citira Nila u pismu upućenom Nilu, oktobar ili novembar 1829, u Ostrom, 1:47, u *TPL*, 99.
 - „Ako su i ostatak“: „Unpublished Poetry“, *Yankee*, decembar 1829, u *TPL*, 100.

-
- „*Jedan deo je potpuno momački*“: Kritički prikaz Poovog *Al Araafa, Tamerlana i kratkih pesama*, za *American Ladies' Magazine and Literary Gazette*, Boston, januar 1830, u *TPL*, 103.
 - „*Tu je zatim Po*“: *The Musiad, or, Ninead, a Poem, by Diabolus, Edited by Me*, Baltimor, 1830, 8, navodi Mabbott, *Collected Works*, 1:541, u *TPL*, 103.
 - „*napad na Nauku*“: *AHK*, 161.
 - *Kitsov lament*: John Keats, *Lamia, Isa*.
 - *Po daje jedan*: Stephen Rachman, „From 'Al Araaf' to the Universe of Stars: Poe, the Arabesque, and Cosmology“, *EARP* 15, broj 1, 2014: 1–19; Jeffrey Einboden, *Islam and Romanticism: Muslim Currents from Goethe to Emerson*, London: Oneworld, 2014, petnaesto poglavlje.
 - „*u središtu između neba i pakla*“: Po piše Ajzaku Liju, pre 27. maja 1829, u *Ostrom*, 1:26–27; Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević.
 - *Tiho Brahe*: videti Adam Mosley, *Bearing the Heavens: Tycho Brahe and the Astronomical Community of the Late Sixteenth Century*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1007.
 - *kako da voli nauku*: David Van Leer, „Nature's Book: The Language of Science in the American Renaissance“, u *Romanticism and the Sciences*, uredili Andrew Cunningham i Nicholas Jardine, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1990, 307–321.
 - „*Gospodin A.*“: Po piše Grejvsu, 3. maj 1830, u *Ostrom*, 1:54.
 - „*preduslove i sposobnost*“: John H. Eaton, 1830, u Silverman, *Mournful*, 60.
 - *prijemni ispit*: *Opšta vojna pravila*, Ministarstvo rata, 1825, broj 1337, u Karl E. Oelke, „Poe at West Point – a Revaluation“, *PS* 6, broj 1, jun 1973: 5.
 - „*mnogi kadeti*“: Po piše Alanu, 28. jun 1830, u *Ostrom*, 1:56.
 - „*Jedan momak*“: Džordž Kalam piše Alfredu Huvajdkoperu, 21. jun 1832, navodi Oelke, „Poe at West Point“, 1.
 - „*jedini način*“: Docent matematike na Vojnoj akademiji od 1828. do 1831, Albert Curch, „Personal Reminiscences“, *Twelfth Annual Reunion of the Association of Graduates of the U.S. Military Academy at West Point, NY, June 9, 1881*, Ist Sagina, Mičigen: E. W. Lyon, 1881, 151, navodi se u Oelke, „Poe at West Point“, 2.
 - „*nesrećno vreme*“: Tejer piše Stivenu E. Ambrozu, *Duty, Honor, Country: A History of West Point*, Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1966, 42.

-
- „*ekstremno kruti*“: Po piše Alanu, 28. jun 1830, u Ostrom, 1:56.
 - „*prema francuskom programu*“: Najpouzdaniji prikaz gradiva koje se izučavalo na prvoj godini studija nalazi se u *Izveštaju Odbora direktora* iz 1831, u okviru „Sinopsisa nastavnih kurseva...“, među kojima su i tekstovi o matematici, na primer Lacroix, *Elements of Algebra* i Legendre, *Elements of Geometry*; videti i V. Frederick Rickey, David C. Arney i Joe Albree, urednici, *A Station Favorable to the Pursuits of Science: Primary Materials in the History of Mathematics at the United States Military Academy*, Providens: American Mathematical Society, 200; Oelke, „Poe at West Point“, 3.
 - *inženjera i popularizatora nauke*: Charles Dupin, *Mathematics Practically Applied to the Useful and Fine Arts*, prevod G. Birkbek, London: C. Tait, 1827. Po je možda imao na umu i Šarlovog starijeg brata, još dvoličnijeg počitičara Andre-Mari-Žan-Žak Dipena; videti John T. Irwin, *The Mystery to a Solution: Poe, Borges, and the Analytic Detective Story* (Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1996, 341–345; Richard Kopley, *Edgar Allan Poe and the Dupin Mysteries*, Njujork: Palgrave Macmillan, 2008, 96n3. Videti Claudius Berard, „Catalogue of Books Contained in Ten Cases, Lately Received from France, and Sent to the Library of the Military Academy at W-Point by General J. G. Swift“, rukom pisano, 15. septembar 1817, USMA, posebna kolekcija.
 - *neublarnom hipotezom*: videti Constance A. Lubbock, *The Herschel Chronicle*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge Unifersity Press, 2013, 310; Harvé Faye, *Sur l'origine du Monde: Théories cosmogoniques des anciens et das modernes*, Pariz: Gauthier-Villars, 1884, 109–111.
 - „*Ta mi hipoteza*“: Napoleon u Francesco Antommarchi, *Mémoires du docteur F. Antommarchi; ou, Les derniers momens de Napoléon*, dva toma, Pariz: Barrois L'Ainé, 1825, 1:282.
 - *prva američka ustanova*: Thomas Fleming, *West Point: The Men and Times of the United States Military Academy*, drugo izdanje, Njujork: Morrow, 1969, 201; Christopher J. Phillips, „An Officer and a Scholar: Nineteenth Century West Point and the Invention of the Blackboard“, *History of Education Quarterly* 55, broj 1, 2015: 82–108; Michael J. Barny i Donald MacKenzie, „Chalk: Materials and Concepts in Mathematics Research“, u *Representation in Scientific Practice Revisited*, uredili Catelijne Coopmans i drugi, Kembridž, Masačusets: MIT Press, 2014, 107–129.

-
- „prešao svu algebru“: Džon Č. Pemberton piše svojim roditeljima, 20. septembar 1822, mikrofilm, Pemberton Family Papers, USMA Library, original se nalazi u Istorijskom društvu Pensilvanije, navedeno u Oelke, „Poe at West Point“, 3n22.
 - „izuzetnom uspehu“: Joseph Henry, „Eulogy on Prof. Alexander Dallas Bache, Late Superintendent of the United States Coast Survey“, *Annual Report of the Smithsonian Institution for 1870*, Vašington: Government Printing Office, 1871, 91.
 - *izuzetno ponosan*: Barbor piše Sofiji Bak, 10. jun 1825, serija RU 7053, box 3, A.D. A.D. Bache Papers, arhiva Smitsonijana; o ovome se govori u Axel Jansen, *Alexander Dallas Bache: Building the American Nation Through Science and Education in the Nineteenth Century*: Frankfurt: Campus, 2011, 59.
 - „izuzetnom uspehu“: Po piše Alanu, 6. novembar 1830. u Ostrom, 1:57.
 - „mršavo, iznureno i mrzovoljno lice“: Thomas W. Gibson, „Poe at West Point“, *Harper's New Monthly Magazine*, novembar 1867, 754, u *TPL*, 109.
 - „najbolji momak na svetu“: intervju sa Timotijem Pikeringom Džonsom, *New York Sun*, 10. maj 1903; Woodberry, *Life*, 1:369, i *TPL*, 107.
 - „izvrstan dar“: Alan B. Megruder, 23. april 1884, navodi se u Woodberry, *Life*, 1:70, i *TPL*, 107.
 - „moćnim i opakim poskočicama“: Gibson, „Poe at West Point“, 754, u *TPL*, 108.
 - „što slabo priprema“: Džordž Kalem piše sestri, 14. februar, 1833, posebna kolekcija, Biblioteka USMA, navodi Oelke, „Poe at West Point“, 4.
 - *Među publikacijama*: Oelke, „Poe at West Point“, 4.
 - *terevenka za 4. jul*: *Ibid.*, 1–2.
 - *već bio stekao*: Gibson, „Poe at West Point“, 755, u *TPL*, 109.
 - „obezbedio mesto“: Gibson, „Poe at West Point“, 754, u *TPL*, 109.
 - „Iskreno sam se nadao“: Po piše Alanu, 6. novembar 1830, u Ostrom, 1:57–58.
 - „Jesam li ja“: Po piše Alanu, 3. januar 1831, u Ostrom, 1:58–63.
 - *sedamnaesti iz matematike i treći iz francuskog*: „Register of Merit, No.1, 1817 to 1835“, Arhiva, Biblioteka USMA, navodeno kod Oelke, „Poe at West Point“, 2.
 - „biti udaljen iz službe“: John Henry Eaton, „Military Academy Order, No. 7“, Vašington, 8. februar 1831, Arhiva USMA, Post Order Book no.5, 1827–1839.

- „*talentovan momak*“: Dejvid E. Hejl piše Sari Džozefi Hejl, 10. februar 1831; AHK, 171.
- „*Edgar Po na Vest Pointu*“: Eugene L. Didier, *The Poe Cult and Other Poe Papers*, Njujork: Broadway, 1909, 224–225, u *TPL*, 115.
- „*Poovo studiranje na Vest Pointu*“: AHK, 174.
- *gradili puteve i kanale*: William H. Goetzmann, *Exploration and Empire: The Explorer and the Scientist in the Winning of the American West*, Njujork: Knopf, 1966.
- *mnogi su stekli bogatstvo*: Alfred D. Chandler Jr., *The Visible Hand*, Kembridž, Masačusets: Harvard University Press, 1993; Captain William V. Judson, Corps of Engineers, U.S. Army, „The Services of Graduates as Explorers, Builders of Railways, Canals, Bridges, Light-Houses, Harbours, and the Like (1886)“ u *The Centennial of the United States Military Academy at West Point, New York, 1802–1902*, U.S. Military Academy, 1904, 1:835–874.

4. Šegrtovanje u Baltimoru

- „*Nemam novca*“: Po piše Alanu, 21. februar 1831, u Ostrom, 1:64, i *TPL*, 115.
- „*svedočanstvo o vladanju*“: Po piše Tejeru, 10. mart 1831, u Ostrom, 1:55–56; podatke o poreklu ovog pisca, potražiti u Ostrom, 2:472n30.
- *izdvojio 1,25 dolara*: Podaci iz glavne knjige blagajnika Američke vojne akademije, Tomada Dž. Lezlija, navodi Russell, *Army Years*, 29–30, u *TPL*, 117; o Poovom finansijskom stanju na Vest Pointu, videti Silverman, *Mournful*, 67.
- „*bedno mehanički napravljeno*“: General Alan B. Megruder piše Džordžu E. Vudberiju, 1. jul 1884, navodi se u Woodberry, *Life*, 1:78.
- *recitovao u kasarni*: Gibson, „Poe at West Point“, 755, u *TPL*, 118.
- „*Čitav jezik*“: Prikaz je napisao ili Džordž P. Moris ili Teodor S. Fej, *Newyork Mirror*, 7. maj 1831, u *TPL*, 119.
- „*veoma pametnim momkom*“: Ilam Blis, prikaz za *Morning Courier and New-York Enquirer*, 8. jul 1831, 124; *TPL*, 120–121; „Heleni“, Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević.
- *Velika prepreka na putu*: Po, „Pismo za B –“, ponovo objavljeno u *Southern Literary Messenger* 2, broj 8, juli 1836: 501–503.
- *Koldridž u svoje stihove*: videti Floyd Stovall, „Poe’s Debt to Coleridge“, *Studies in English*, 8. jul 1830, 70–127.
- *opis „indirektnog“ posmatranja*: Roberta Sharp, „Poe’s Chapters on ‘Natural Magic’“ u *Poe and His Times: The Artist and His Mileu*,

- uredio Benjamin Franklin Fisher IV, Baltimor: Edgar Allan Poe Society, 1990, 154–166; Laura Saltz, „’Eyes Which Behold’”: Poe’s ’Domain of Arhneim’ and the Science of Vision“, *EAPR*, broj 1, proleće 2006: 4–30.
- „*nestrpjiv da nađe svoje mesto*“: Po piše Vilijamu Gvinu, 6. maj 1831, u Ostrom, 1:66.
 - *Grad se dičio svojom industrijom*: David Gaylin, *Edgar Allan Poe’s Baltimore*, Maunt Plezant, Južna Karolina: Arcadia, 2015; Ruth Schwartz Cowan, *A Social History of American Technology*, Njujork: Oxford University Press, 1997, 94–115.
 - *preko sedamdeset časopisa*: John C. French, „Poe’s Literary Baltimore“, *Maryland Historical Magazine*, jun 1937, 101–112, navodi se u AHK, 187n2.
 - *Frederik Daglas*: J. Gerald Kennedy, „’Trust NO Man’: Poe, Douglass and the Culture of Slavery“, u *Romansing the Shadow: Poe and Race*, uredili J. Gerald Kennedy i Liliane Weissberg, Njujork: Oxford University Press, 2001, 225–257. O Daglasovom životu u Baltimoru, videti Frederick Douglass, *Narrative of the Life of Frederick Douglass, an American Slave, Written by Himself*, Boston: Anti-Slavery Office, 1845, 26–50, i David Blight, *Frederick Douglass: Prophet of Freedom*, Njujork: Simon&Schuster, 2018, 48–66.
 - *sve dominantnije nacionalno pitanje*: Videti Aziz Rana, *The Two Faces of American Freedom*, Kembriđ, Masačusets: Harvard University Press, 2011; Reynolds, *Waking Giant*.
 - *Dejvid Voker*: Rusert, *Fugitive Science*, 40–44.
 - *preporodne propovedi*: Christine Leigh Heyrman, *Southern Cross: The BEginnings of the Bible Belt*, Čejpel Hil: University of North Carolina Press, 1998.
 - „*Rob u gradu*“: Douglass, *Narrative*, 38, navodi Kennedy, „Trust No Man“, 231.
 - „*Ideju da bih mogao*“: Douglass, *Narrative*, 43.
 - *žestok i obrazovan protivnik*: Rusert, *Fugitive Science*, 13–14, 124–128.
 - *Baltimor značio život među brižnom rodbinom*: Whitty, „Memoir“, xix–lxxxvi.
 - *strah od zaraze*: Charles Rosenberg, *The Cholera Years: The United States in 1832, 1849, and 1866*, Čikago: University of Chcago Press, 1962. U nedavnoj analizi Poovog odnosa prema medicini otišlo se korak dalje od preokupacije (njegovom navodnom) psihopatologijom do razmatranja Poovih prilagođavanja teksta sa medicinskim podacima i praksom, i njegovog razmatranja osnovnih postavki

- medicine i ograničenja onoga što ona tvrdi da zna. Videti, na primer, Dana Medoro, „Introduction: Edgar Allan Poe and Nineteenth-Century Medicine“, *PS 50*, broj 1, 2017: 2–11; Christina Perez, „Edgar Allan Poe, MD: Medical Fiction and the Birth of Modern Medicine“, *Trespassing Journal* 4, jesen 2014: 64–65; Emily Gowen, „A Global Sickness“, *EAPR 20*, broj 2, 2019: 269–288.
- *nastavnika i pomoćnika urednika*: Weiss, *Home Life of Poe*, 62–63, u *TPL*, 127.
 - *peče cigle*: Robert T. P. Aleo, kolega sa klase na Vest Pointu, u „Edgar Allan Poe“, *Scribner's Monthly*, novembar 1875, 143, u *TPL*, 141.
 - „jedan od najmarljivijih ljudi“: Lambert Wilmer, „Uspomene na Edgara A. Poa“, *Baltimore Daily Commercial*, 23. maj, 1866, ponovo objavljeno u Lambert Wilmer, *Merlin, Baltimore, 1827; Together with Recollections of Edgar A. Poe*, ed. Thomas Ollive Mabbottt (Njujork: Scholars' Facsimiles & Reprints, 1941), navedeno u AHK, 197. Wilmer je kasnije napisao i dramu koja kao predložak ima Poovu osuđenu ljubavnu vezu sa Elmirom Roster.
 - *o opštem stanju književne produkcije*: Michael L. Allen, *Poe and the British Magazine Tradition*, Njujork: Oxford University Press, 1969).
 - „Virdžiniji drži časove“: Wilmer, „Recollections of Edgar A. Poe“, AHK, 198, u *TPL*, 125–126.
 - „Kad pomislim na dvadeset jednu dugu godinu“: Po piše Alanu, 16. oktobar 1831, u Ostrom, 1: 67–68.
 - *polovina pritvorenika sedela je u baltimorskom zatvoru*: Lawrence G. Wroth: „Poe's Baltimore“, *Johns Hopkins Alumni Magazine*, 2. jun, 1929, 4, u AHK, 190.
 - „mali broj američkih autora“: Reč urednika u *Baltimore Sunday Visitor*, 4. avgust 1832, u AHK, 195.
 - „zamišljene tako“: Po piše Džozefu T. i Edvinu Bakingamu, 4. maj 1933, u u Ostrom: 1:77; u AHK, 199.
 - *Priče Kluba Folio*: Videti obimno delo Aleksandera Hamonda, uključujući i „*Edgar Allan Poe's Tales of the Folio Club: The Evolution of a Lost Book*“, Alexander Hammond, *Poe at Work: Seven Textual Studies*, udredio Benjamin Franklin Fisher IV, Baltimor: Edgar Allan Poe Society, 1976, 13–43.
 - *Početna tačka za „Gubitak dana“*: videti Michael J. S. Williams, *A World of Words: Language and Displacement in the Fiction of Edgar Allan Poe*, Daram, Severna Karolina: Duke University Press, 1988, 49–53.

-
- romane „srebrne viljuške“: Edward Copeland, *The Silver Fork Novel: Fashionable Fiction in the Age of Reform*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2012; Alexander Hammond, „The Folio Club Collection and the Silver Fork School: Perspectives on Poe’s Framestory in Recent Scholarship“, *EARP* 19, broj 2 (2018): 153–176.
 - „pisce u modi“: Alexander Hammond, „Poe’s ’Lionizing’ and the Design of *Tales of the Folio Club*“, *ESQ* 18, broj 3, 1972: 154–165. O Pou i književnoj slavi, videti Leon Jackson, „’The Rage for Lions’: Edgar Allan Poe and the Culture of Celebrity“, u *Poe and the Remapping of Antebellum Print Culture*, uredio J. Gerald Kennedy i Jerome J. McGann, Baton Ruž: Louisiana State University Press, 2012, 37–61.
 - francuskih prethodnika: Ken Alder, *Engineering the Revolution: Arms and Enlightenment in France, 1763–1815*, Čikago: University of Chicago Press, 2010; Merritt Roe Smith, *Harpers Ferry Armory and the New Technology: The Challenge of Change*, Itaka, Njujork: Cornell University Press, 1977.
 - Džon Latroub: John Edward Semmes, *John H. B. Latrobe and His Times, 1803–1891*, Baltimor: Norman, Remington, 1917.
 - „mnogo, zaista mnogo superiornija“: Latroub piše Čarlsu Čonsi Bariju, 7. decembar 1852, navedeno kod Jay B. Hubbell, *The South in American Literature, 1607–1900*, Daram, Severna Karolina: Duke University Press, 1954, 837–839, u *TPL*, 133.
 - „uspravno i dobro držanje“: „Reminiscences of Poe by John H. B. Latrobe“, u Rice, *Memorial Volume*, 60, u *TPL*, 133.
 - „Suditi o čoveku“: Latroub piše Beru, 7. decembar 1852, u Hubbell, *American Literature*, 837–839, u *TPL*, 132.
 - „Rukopis pronađen u boci“: *Baltimore Saturday Visiter*, 19. oktobar 1833, 1.
 - „apsolutno ću propasti“: Po piše Alanu, 12. april 1832, u Ostrom, 1:73–74.
 - „podigao štap“: Ellis, „Edgar Allan Poe“, u *TPL*, 137.
 - „dirnuo u živac“: Po piše Kenediju, 15. mart 1835, u Ostrom, 1:83–84.
 - „kako umire od gladi“: Kendijev dnevnički zapis, 10. oktobar 1849 (nedugo po Poovoj smrti), citirao Qoodberry, *Life*, 2:350–51, i *TPL*, 148–149.
 - „monomanija“: Étienne Esquirol, *Des maladies mentales: Considérées sous les rapports médical, hygiénique et médico-légal*, 2 tom, Pariz: J. B. Bailliere, 1838, 2:1–130.

- *diskusije, debate i preuzimanja*: Meridith McGill, *American Literature and the Culture of Reprinting, 1834–1853*, Filadelfija: University of Pennsylvania Press, 2007; Jonathan Elmer, *Reading at the Social Limit: Affect, Mass Culture, and Edgar Allan Poe*, Stanford, Kalifornija: Stanford University Press, 1995; Whalen, *Poe and the Masses*.
- *mogućnost da se Po zaposli*: AHK, 209.
- „Ništa me ne bi više obradovalo“: Po piše Vajtu, 22. jun 1835, u Ostrom, 1:93.

5. Ričmond: Pipajući po mraku

- *u južnjačkim intelektualnim i političkim krugovima*: Neke od tih istanknutih ličnosti bile su i novelista i esejista Lušan Majnor, profesor prava Natanijel Beverli Taker, i upravnik Koledža Vilijam i Meri, Tomas R. Dju. Videti AHK, 218; David K. Jackson, *Poe and the „Southern Literary Messenger“*, Ričmond: Dietz, 1934; Drew Gilpin Faust, *A Scared Circle: The Dilemma of the Intellectual in the Old South, 1840–1860*, Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1977.
- „*pruža istu energiju*“: Thomas White, „Publisher’s Notice“, *SLM1*, broj 1, avgust 1834:2.
- „*pomogao da se formira*“: Thomas White, „Virginia Historical and Philosophical Society“, *SLM 1*, broj 3, novebar 1834:123.
- „*da pomogne da se Sever i Jug*“: Thomas White, „Prospectus of the *Southern Literary Messenger*“, *SLM 4*, broj 1, januar 1838: ii.
- „*pozitivno dobro*“: iz govora održanog 1837. John Calhoun, „Speech on the Reception of Abolition Petitions“, u *The Works of John C. Calhoun*, uredio Richard K. Crallé, šest tomova, Njujork: D. Appleton, 1851–1856, 2:625–233.
- „*uobičajenim rasizmom*“: Volen ga definiše kao „vid rasizma koji je prihvatljiv belim čitaocima koji su bili inače podeljeni oko mnogo preciznijeg problema ropstva“ (*Poe and the Masses*, 112). Posle završetka Rekonstrukcije i veći deo dvadesetog veka, Poa obično prikazuju kao južnjačkog partizana i branitelja ropstva, delom i zbog toga što se njemu pripisuje ova recenzije knjiga koje su napisali Drejton i Polding: njegove kritike demokratije kao „vladavine rulje“ i odbrana privilegija koje imaju izuzetni pojedinci doživljavani su kao izraz vrednosti južnjačka aristokratije i robovlasnika. Jedna mnogo složenija i kontekstualizovanija Poova slika pojavila se posle izlaska zbirke *Američko lice Edgara Alana Poa*, koju su 1995. uredili Rozenhajm i Rejčman i u kojoj se pojavljuje i Volenovo objašnjenje

- da Po nije autor recenzije knjiga koje su napisali Drejton i Polding. Poovo osuđivanje demokratske „rulje“ bilo je pre svega upereno prema Džeksonovim sledbenicima, a njegovi stavovi i ono sa čime se poistovećivao bilo je mobilno, nejasno i često subverzivno. Ključni tekstovi koji govoreo o Poovom odnosu prema ropstvu i rasi s i Harry Levin, *The Power of Blackness: Hawthorne, Po, Melville*, Njujork: Knopf, 1958; Toni Morrison, *Playing in the Dark: Whiteness and the Literary Imagination*, Kembridž, Masačusets: Harvard University Press, 1992; zbirka koju su uredili Kennedy i Weissberg, *Romancing the Shadow*; Goddu, *Gothic America*; i dela u kojima se Poova slikovitost i metafizika povezuju sa pravnim statusom porobljenih i zarobljenih autora Joan (Colin) Dayan, i to od *Fables of Mind: An Inquiry into Poe's Fiction*, Njujork: Oxford University Press, 1987. do *The Law is a White Dog: How Legal Rituals Make and Unmake Persons*, Princeton, Njujork: Princeton University Press, 2013.
- *prodao dvadesetjednogodišnjeg roba*: videti Kennedy, „Thrust No Man“, 235; John Miller, „Did Edgar Allan Poe Really Sell a Slave“, *PS* 9, broj 2, decembar 1976: 52–53; „potvrda o prodaji“ priložena je na www.eapoe.org (www.eapoe.org/works/docs/d2912100.htm).
 - „Od prvih američkih autora“: Morrison, *Playing in the Dark*, 32.
 - *Promovisao je dostupne radove*: „Critical Notices“, *SLM* 2, broj 10, avgust 1836: 596, prikaz *Introductory Lecture to a Course of Chemistry and Natural Philosophy: Delivered in Hampden Sidney College*, John W. Draper.
 - „sa velikim kredibilitetom u Sinsinatiju“; „Critical Notices“, *SLM* 1, broj 13, septembar 1835: 778. Za dobar pregled Poovih radova o nauci, videti Carroll Dee Laverty, „Science and Pseudo-science in Writings of Edgar Allan Poe“, (doktorska teza, Duke University, 1951; videti i Madeleine B. Stern, „Poe: 'The Mental Temperament' for Phrenologists“, *American Literature* 40, broj 2, maj 1968: 155–163.
 - „Pinakidija“: Pinakidija je naziv tablica koje su se nalazile u drevnoj Aleksandrijskoj biblioteci. Wlalen povezuje serijal sa potrebom za kompaktnim, lako dostupnim zbirka (almanasima, enciklopedijama i tako dalje) korisnih informacija (*Poe and the Masses*, 26); o političkoj ekonomiji informacija, videti Richard R. John, *Spreading the News: The American Postal System from Franklin to Morse* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2009).
 - *intelektualnih tajni*: Baron Biefeld, *The Elements of Universal Erudition: Containing an Analytical Abridgment of the Sciences Polite, Arts, and Belles Lettres*, preveo W.Hooper, tri toma, London: G.

- Scott, 1770. O Poovoj erudiciji, videti Burton R. Pollin, urednik, *The Collected Writings of Edgar Allan Poe: The Imaginary Voyages*, dopunjeno izdanje, Njujork: Gordian Press, 1994; Saindy Rudoff, „Written in Stone: Slavery and Authority in *The Narrative of Arthur Gordon Pym*“, *ATK* 14, broj 1, 2000: 61–82.
- *Po je svakog meseca*: Richard P. Benton, „The Tales: 1831–1835,“ u *A Companion to Poe Studies*, urednik Eric W. Carlson, Vestport, Konektikat: Greenwood, 1996), 110–28; Whalen, *Poe and the Masses*, 152.
 - „Nikad nismo čitali“: Beleška o *SLM* u *Richmond Whig*, otprilike avgust 1835, in *TPL*, 164.
 - *Po se inspirisao*: Meredith Neill Posey, „Notes on ‘Hans Pfaall,“ *Modern Language Notes* 45, broj. 8, decembar 1930: 501–507.
 - „vrhunsku burlesku na račun balonizma“: *Baltimore Republican*, navodi se na papiru za uvijanje *SLM*, maj 1835; u Polin, *Collected Writings*, 1:373.
 - *I ova neugodna nestabilnosti*: Maurice S. Lee, „Genre, Science, and ‘Hans Pfaall’“ u *The Oxford Handbook of Edgar Allan Poe*, uredili J. Gerald Kennedy i Scott Peeples, Njujork: Oxford University Press, 2018, 338–350; Li primećuje prelasku iz „verovatnog u trabunjanje“ na 347.
 - „neosporno superioran“: Polding piše Vajtu, 7. decembar 1835, u *The Letters of James Kirke Paulding*, uredio Ralph M. Aderman, Madison: University of Wisconsin Press, 1962, 170–172, objavljeno u vašingtonskom listu *Daily National Intelligencer*, 18. decembar 1835, ponovo objavljeno u *SLM* 2, broj 2, januar 1936: 138, u *TPL*, 184.
 - „U prvi mah samo lepo“: *Winchester Republican*, ponovo objavljeno u „Opinions of the Press,“ *SLM* 1, broj 9, avgust 1835, in *TPL*, 168.
 - „Gospodin Po poseduje izuzetnu veštinu“: Iz Istočne Virdžinije, „Letters of Correspondents“, ponovo štampano na papiru za uvijanje *SLM* 1, broj 9, maj 1835, u *TPL*, 156.
 - „prvog genijalca“: Philip Pendleton Cooke, *Richmond Compiler*, ponovo objavljeno u „Opinions of the Press“ *SLM* 1, broj 13, septembar 1835, u *TPL*, 173.
 - *posmatrali s podozrenjem*: O dilemama u vezi sa Virdžinijinom mlađošću, videti Silverman, *Mournful*, 103, 124.
 - „sitna za svoj uzrast“: Weiss, *Home Life of Poe*, 85–86; Silverman, *Mournful*, 124. *Portret Virdžinije Po*: Oko Virdžinijinog portreta koji je ovde prikazan postoje izvesna sporenja: u *The Portraits and Daguerrotypes of Edgar Allan Poe*, Šarlotsvil: University of Virginia

Press, 1989, 70, slikar Majkl Dis tvrdi da ga nije naslikao Tomas Sali, ali da na slici jeste Virdžinija Po. Sintija Siril brani obe tvrdnje na svojoj provokativnoj internet stranici, „Virdžinija Klem Po: Mit o Sisi“ (www.synastriypress.com/virginia2.html), i obećava da će to detaljno obrazložiti u sledećoj knjizi. Vlasnik portreta, doktor Marion Randel, imao je ubedljiv dokaz da je autor Sali. S obzirom na sličnost ovog portreta sa Virdžinijinim portretom na odoru, činjenicu da su Sali i Po živeli u isto vreme u Ričmondu, i propratne dokumentacije u Frikovoj priručnoj biblioteci za umetnost, (videti *Deas Portraits and Daguerrotypes*, 88), tvrdnja da je model Virdžinija Po čini mi se krajnje verovatnom.

- „Najdraža moja tetka“: Po piše Mariji Klem (i Virdžiniji E. Klem), 29. avgust 1835, u Ostrom, 1:102–104.
- *zdravlja radi popije džulep*: „časića žestokog pića sa mentom koju su žitelji Virdžinije pili izjutra“. John Davis, *Travels of Four Years and a Half in the United States of America*, Bristol: R. Edwards, 1803, 379.
- „Gospodin Po je bio pravi gospodin“; Woodberry, *Life*, 2:443, i *TPL*, 168.
- „nažalost, prilično neumeren“: Vajt piše Lušanu Majnoru, 8. septembar 1835, u *TPL*, 167.
- „Moraš pod hitno da razumes“: Vajt piše Pou, 29. septembar 1835, u *TPL*, 172.
- „Već godinama nisam bio“: Po piše Kenediju, 22. januar 1836, u Ostrom, 1:120.
- *izjava data pod zakletvom*: AHK, 252; Po piše Kenediju, 22. januar 1836, u Ostrom, 1:122.
- *kakvu god da je fizičku formu*: Silverman citira navode iz druge ruke (Frederick W. Coburn, „Poe as Seen by the Brother of 'Annie'“, *New England Quarterly* 16 [1943]: 471) da Po nije spavao sa Virdžinijom u sobi i najmanje dve godine nije „preuzeo dužnost supruga“. Silverman, *Mournful*, 124. Mari Bonapart kaže: „To da Po nikad nije konzumirao brak potvrdilo je nekoliko njegovih biografa“ (među njima i Džordž Vudberi, Harvi Alen i Džozef Krač), *Life and Works*, 78; Mari Bonapart, Napoleonova prauka i propovednica Frojdovog učenika, najveći deo Poovih dela pripisuje njegovoj „fizičkoj impotenciji“ koju je prouzrokovala „opsednutost majčinom figurom“; Kenet Silverman koristi slično psihoanalitičko objašnjenje za izbor Poovih tema, prinudnih radnji i nesreća.
- *Svaki časopis je komentarisao*: videti važan rad McGill, *Culture of Reprinting*; Lara Langer Cohen, *The Fabrication of American*

- Literature: Fraudulence and Antebellum Print Culture*, Filadelfija: University of Pennsylvania Press, 2012; Clare Pettitt, *Patent Inventions: Intellectual Property and the Victorian Novel*, Oksford: Oxford University Press, 2004.
- „izuzetno moćne scene“: Lewis Gaylord Clark, *Knickerbocker*, novembar 1835, u *TPL*, 176.
 - „DAKLE! – dobili smo šta smo tražili!“: „Critical Notices“, *SLM* 2, broj 1, decembar 1835: 54–56.
 - *Fej je odgovorio karikaturom*: Theodore S. Fay, *New-York Mirror*, 9. april, 1836, u *TPL*, 197.
 - *U to vreme*: Joanne B. Freeman, *The Field of Blood: Violence in Congress and the Road to Civil War*, Njujork: Farrar, Straus and Giroux, 2018; Leon Jackson, „Behold Our Literary Mohawk, Poe: Literary Nationalism and the 'Indianation' of Antebellum American Culture“, *ESQ* 48, broj 1–2, 2002: 97–133.
 - „zanemari celovitost efekta“: „Critical Notices“, *SLM* 2, broj 10, avgust 1836: 600.
 - „osećaju intelektualne sreće“: Review of Drake and Halleck, *SLM* 2, broj 3, april 1836: 326–336.
 - *neslaganje s Kolridžovim uticajnim shvatanjem*: O Poovom shvatanju estetike u odnosu na Kolridžovo, videti Barton Levi St. Armand, „'Seemingly Intuitive Leaps': Belief and Unbelief in *Eureka*“, *ATK* 26, broj 1, proleće 1975: 4–15.
 - „Oživotvoriti“: Poe, „Peter Snook“, *SLM* 2, broj 2, oktobar 1836: 716–732.
 - „ne nastaje“: Mary Shelley, *Frankenstein*, uredili D. L. Macdonald i Kathleen Scherf, Piterboro, Ontario: Broadview, 2012; Sean Moreland, „'The Plastic and Profilic Creature': Macranthropic Monstrosity, Good's Lucretius, and Shelley's *Frankenstein*“, *Anglistik* 30, broj 3, 2019: 27–44.
 - *izvor beskonačne zabave*: Videti frenološke dijagrame kao što su *Phrenological Chart by O. Fowler, Practical Phrenologist, Presenting a Synopsis of the Sciečne of Phrenology*, Baltimor: John W. Woods, 1836, Biblioteka Njujorškog istorijskog društva.
 - *Škotski frenolog*: George Combe, *The Constitution of Man Considered in Relation to External Objects*, Boston: Carter and Hendee, 1829; Roger Cooter, *The Cultural Meaning of Popular Science: Phrenology and the Organization of Consent in Nineteenth-Century Britain*, Njujork: Cambridge University Press, 1984.

-
- „Možda treba da rešimo“: Poov kritički prikaz knjige *The Manual of Phrenology*, *SLM* 1, broj 8, avgust 1835.
 - „stekla naučno dostojanstvo“: Poov kritički prikaz knjige autorke Mrs. L. Miles, *Phrenology, and the Moral Influence of Phrenology*, *SLM* 2, broj 3, mart 1836: 286–287.
 - *Metode i pojmovi iz frenologije*: Edward Hungerford, „Poe and Phrenology“, *American Literature* 2, broj 3, 1930: 209–231; Stern, „Mental Temperament“; Laverty, „Science and Pseudoscience“, 99–121.
 - „neobične manije“: Barnumove reči navodi Matthew Goodman, *The Sun and the Moon: The Remarkable True Account of Hoaxers, Showmen, Dueling Journalists, and Lunar Man-Bats in Nineteenth-Century New York*, Njujork: Basic Books, 2008, 294–295.
 - „hidro-oksigenске“ *lampe*: Iwan Rhys Morus, „More the Aspect of Magic Than Anything Natural’: The Philosophy of Demonstration“, u *Science in the Marketplace: Nineteenth Century Sites and Experiences*, uredili Aileen Fyfe i Bernard Lightman, Čikago: University of Chicago Press, 2007, 336–370; Meegan Kennedy, „’Throes and Struggles... Witnessed with Painful Distinctness’: The Oxy-hydrogen Microscope, Performing Science, and the Projection of Moving Image“, *Victorian Studies* 62, broj 1, 2019: 85–118.
 - *Po je javno prihvatilo*: AHK, 226.
 - „Od deset ljudi“: Poe, „Richard Adams Locke“ u „The Literati of New York City Part VI“, *Godey’s Lady’s Book*, oktobar 1846, 161.
 - *Kao i u romanu* Robinzon Kruso: „Critical Notices“, *SLM* 2, broj 2, januar 1836: 127–129.
 - „koji se ne ustežu“: Po, „Melcelov šahista“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Nemanja Jovanov.
 - „da bi se pojačao utisak“: Na sličan način iznosi „epistemologiju prevare“ u „Ukradenom pismu“ uz primer koji je ukraden od Edmunda Berka, videti S. L. Varnado, „The Case of the Sublime Purloin; or, Burke’s Inquiry as the Source of an Anecdote in ’The Purloined Letter““, *Poe Newsletter* 1, broj 2, 1968: 27.
 - „jednog velikog čuda“: David Brewster, *Letters on Natural Magic, Addressed to Sir Walter Scott*, London: John Murray, 1832, 7.
 - „putem niz nepogrešivih koraka“: Po, „Melcelov šahista“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Nemanja Jovanov.
 - „tvorac ili tvorci“: William Paley, *Natural Theology; or, Evidences of the Existence and Attributes of the Deity: Collected from the Appearances of Nature*, London: J. Faulder, 1802; Aileen Fyfe, „Publishing and the Classics: Paley’s Natural Theology and the Nineteenth-Century

- Scientific Canon“, *Studies in History and Philosophy of Science Part A* 33, broj 4, 2002: 729–751.
- „*tvorac, vladar i čuvar sveta*“: William Whewell, *Astronomy and General Physics Considered with Reference to Natural Philosophy*, London: William Pickering, 1833, 2.
 - *objavili* Bridžvoterove rasprave: Jonathan R. Topham, „Beyond the ‘Common Context’: The Production and Reading of the *Bridgewater Treatises*“, *Isis*, 89, broj 2, 1998: 233–262.
 - „*Moć, mudrost i dobrotu Boga*“: Jonathan R. Topham, „Biology in the Service of Natural Theology: Paley, Darwin, and the Bridgewater Treatises“, u *Biology and Ideology from Descartes to Dawkins*, uredili Denis Alexander i Ronald L. Numbers, Čikago: University of Chicago Press, 2010, 88–113.
 - *Vilijam Hjuel*: Ronald L. Numbers, *Creation by Natural Law: Laplace’s Nebular Hypothesis in American Thought*, Sijetl: University of Washington Press, 1977, 20. Ovo potvrđuje i sledeća rasprava posvećena geologiji, koju je napisao Vilijam Bakland. Richard Yeo, „William Whewell, Natural Theology, and the Philosophy of Science in Mid Nineteenth Century Britain“, *Annals of Science* 36, broj 5, 1979: 493–516; Robert M. Young, „Malthus and the Evolutionists: The Common Context of Biological and Social Theory“, *Past and Present* 43, broj 1, 1969: 109–145.
 - „prapočetak“: Whewell, *Astronomy and General Physics*, 189.
 - „*fizičkih dokaza utvrdiomo*“: Ibid., 342. Hjuel povlači jasne granice do kojih matematika i nauka mogu da dopru: „Stoga možemo, sa punim pravom, reći da današnji filozofi mehanike i matematičari nemaju nikakav autoritet kad je reč shvatanjima uređenja svemira; nemamo nijednog razloga da očekujemo da će nam njihove spekulacije biti od ikakve pomoći, kada je reč o prapočetku i glavnom vladaru svemira“, *ibid.*, 334.
 - *Vilijam Bakland objašnjava*: William Buckland, *Geology and Mineralogy Considered with Reference to Natural Theology*, London: W. Pickering, 1836; Charles Coulston Gillispie, *Genesis and Geology: A Study in the Relations of Scientific Thought, Natural Theology, and Social Opinion in Great Britain, 1790–1850*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 1951.
 - *Ali čak je i ubičajeni poredak u prirodi*: R. M. Young, *Natural Theology, Victorian Periodicals, and the Fragmentation of Common Context*, u *Darwin’s Metaphor: Nature’s Place in Victorian Culture*, Kembriđž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press,

- 1985, 126–163; J. H. Brooke, „The Natural Theology of the Geologists: Some Theological Strata“, in *Images of the Earth: Essays in the History of the Environmental Sciences*, uredila Ludmilla J. Jordanova i Roy Porter, drugo izdanje, Čalfon Sent Džajls: British Society for the History of Science, 1997, 53–57; John Hedley Brooke, „Natural Theology and the Plurality of Worlds: Observations on the Brewster-Whewell Debate“, *Annals of Science* 34, broj 3, 1977: 221–286. Slično tome, božanski uređena međuzavisnost društvenih klasa u ljudskom društvu pokazivala je *bridžvoterskim* autorima da su postojeći društveni poredak i hijerarhija dobri i ispravni; videti William Kirby, *On the Power, Wisdom, and Goodnes of God as Manifested in the Creation of Animals and in Their History, Habits, and Instincts*, London: William Pickering, 1835.
- „veličanstvena nebeska tela“: Heršelove reči navodi Goodman, *The Sun and the Moon*, 185; Laura J. Snyder, „Lord Only of the Ruffians and Fiends? William Whewell and the Plurality of Worlds Debate“, *Studies in History and Philosophy of Science Part A* 38, broj 3, 2007: 584–592.
 - *otkriće lunarne civilizacije*: Tomas Dik govori o „populaciji inteligentnih bića koja su mnogo brojnija, i na možda mnogo višem nivou inteligencije, od stanovnika našeg sveta“; navodi Goodman, *The Sun and the Moon*, 193. Filozofi prirode, među njima i Wilhelm Olber, koji je otkrio nekoliko velikih asteroida i kometa, takođe su verovali da je „vrlo verovatno“ da postoje razumna stvorenja na mesecu i na drugim planetama rasutim na sve strane. Videti Olbers u Goodman, *The Sun and the Moon*, 133, 193; videti i William J. Astore, *Observing God: Thomas Dick, Evangelicalism, and Popular Science in Victorian Britain and America*, Olderšot: Routledge, 2001.
 - *I Poa je fascinirala*: Najtemeljnije ispitivanje Poovog odnosa prema prirodnoj teologiji ujedno predstavlja i jedno od najopsežnijih ispitivanja njegove naučne misli, uz istovremeni fokus na Poovo pravno rasuđivanje i uticaj retorike i logike koje je učio u školi: Margaret Alton, *Origins of Poe's Critical Theory*, 1925; Njujork: Russell and Rusell, 1926.
 - *Po je u žaru ostavljao komentare*: Poov primerak knjige nalazi se u Centru Hari Ransom na Univerzitetu Teksas u Ostinu: Thomas Chalmers, *On the Power, Wistom, and Goodness of God, as Manifested in the Adaptation of External Nature, to the Moral and Intellectual Constitution of Man*, Filadelfija: Carey, Blanchard, and Lea, 1833.
 - kod „smelih prestupa“: *ibid.*, 97.

- u „*totalnom rasulu*“: Vajt piše Vilijamu Skotu, 24. novembar 1936, u *TPL*, 234.
- „*Ma koliko cenio*“: Vajt piše Beverliju Takeru, 27. decembar 1936, u *TPL*, 236.

6. Delirični naum

- „*Ljuti traže*“: Henri Č. Keri piše Džonu Pendltonu Kenediju, 26. novembar 1834; *TPL*, 142. Kerija je kasnije zabrinjavala Poova sposobnost da saoseća sa ludacima iz svojih priča: „Je li on čaknut? Neće mi smetati da mu pomognem, kao što predlažete, ali moram biti siguran da je pri pameti“. Keri piše Kenediju, 4. oktobar 1835, u *TPL*, 175.
- „*jednom povezanom pričom*“: Iz kuće Harper i Braders pišu Pou, 19. jun 1836, Harper and Brothers to Poe (RCL152), Misc. Letters, Edgar Allan Poe Society of Baltimore.
- „*Dž. N. Rejnolds*“: videti Aeron Sach, *The Humboldt Current: Nineteenth-Century Exploration and the Roots of American Environmentalism*, Njujork: Penguin Books, 2007, za informacije o Rejnoldsu i Sajmsu, i većitoj zbrci oko Rejnoldsovog imena: istoričari ga često zovu Džeremaja Rejnolds; njegovo zvanično ime po svemu sudeći je Džejms (382n39). Videti i Aubrey Starke, „Poe’s Friend Reynolds“, *American Literature* 11, broj 2, 1939: 152–159; Robert F. Almy, *J. N. Reynolds: A Brief Biography with Particular Reference to Poe and Symmes*, Njujork: Colophon, 1937.
- „*toplo i bogato zemljište*“: kapetan Džon Klivjs Sajms, *Circular No. 1*, Sent Luis, 10. april 1818.
- J. N. Reynolds, *Voyage of the United States Frigate Potomac, Under the Command of Commodore John Downes, During the Circumnavigation of the Globe in the Years 1831–32–33*, Njujork: Harper & Brothers, 1835.
- „*Kad je sa tom temom izašao pred Kongres*“: J. N. Reynolds, *Address on the Subject of Surveying and Exploring Expedition to the Pacific Ocean and South Seas: Delivered in the Hall of Representatives on the Evening of April 3, 1836*, Njujork: Harper & Brothers, 1836; Poe, „*South-Sea Expedition*“, *SLM* 3, broj 1, januar 1937: 68–72.
- „*toliko snažnim iščekivanjem*“: Poe, „*South-Sea Expedition*“, 70.
- *Metju Fontejn Mori*: Helena M. Rozwadowski, „Introduction: Reconsidering Matthew Fontaine Maury“, *International Journal of Maritime History* 28, broj 2, 2016: 388–393; Charles Lee Lewis,

-
- Matthew Fontaine Maury, The Pathfinder of the Seas*, Anapolis, Merilend: United States Naval Institute, 1927; John Grady, *Matthew Fontaine Maury, Father of Oceanography: A Biography, 1806–1873*, Džeferson, Severna Karolina: McFarland, 2015.
- „jedan od najučtivijih“: William Gowans, *Catalogue of American Books*, broj 28, 1870: 11, navodi se u *AHK*, 267.
 - „gotamskih mesečnika“: Po u Kevin Hayes, *Poe and the Printed Word*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2000, 53.
 - objavljena je 1938: *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucker*, New York: Harper & Brothers, 1838.
 - Jedan kritičar: „Pym“, *Alexander's Weekly Messenger*, Filadelfija, 22. avgust, 1838, u *TPL*, 253.
 - *Inspirisao se Rejnoldsovim*: Videti Lisa Gitelman, „Arthur Gordon Pym and Novel Narrative of Edgar Allan Poe“, *Nineteenth-Century Literature* 47, broj 3, 1992: 349–361. Johan Wijkmark, „Poe's Pym and the Discourse of Antarctic Exploration“, *EARP* 10, broj 3, zima 2009: 84–116.
 - „potvrditi kao stvarna“: Po, *Avanture Gordona Pima*, Beograd: Rad, ?, prevod Isidora Sekulić. O istraživačkoj ekspediciji videti Nathaniel Philbrick, *Sea of Glory: America's Voyage of Discovery: The U.S. Exploring Expedition, 1838–1842*, London: Penguin, 2004; Sachs, *Humboldt Current*; William Stantno, *The Great United States Exploring Expedition of 1838–42*, Berkli: University of California Press, 1975.
 - „I u tom slučaju, autor bi“: O Poovim različitim identitetima, videti Daniel Hoffman, *Poe, Poe, Poe, Poe, Poe, Poe, Poe*, Njujork: Doubleday, 1972. Predgovor *Pimu* oživljava Servantesova peckanja na račun Don Kihota, a uticao je i na „metafikciju“ dvadesetog veka Horhea Luisa Borhesa, Hulia Kortasara i Pola Oстера.
 - „Ime mi je Artur Gordon Pim“: Po, *Pim*.
 - „i samo još odsjaj“: *ibid*.
 - „Pogovor“: *ibid*.
 - „doprineo razrešenju“: *ibid*.
 „strogim filološkim ispitivanjima“: U svom uvodu u *Pingvinovo izdanje Pima*, Kopli navodi da je povratak *Pingvina* najavljen „duhom odraza“ koji se otkiva u gnezdima koja prave pingvini sa albatrosima; više o „kvinkanc“ formi ovih gnezda i njihovoj povezanosti sa knjigom Thomas Brown, *Hydriotaphia, Urn-Burial; or, A Discourse of the Sepulchral Urns, Together with the Quincuncial Lozenge, or*

Network Plantations of Ancients, Naturally, Artificially, Mistically Considered, London: Henry Brome, 1658, videti John T. Irwin, „The Quincuncial Network in Poe’s Pym“ in *Poe’s „Pym“: Critical Explorations*, uredio Richard Kopley, Daram, Severna Karolina: Duke University Press, 1992, 175–187.

A možda Po želi da čitaoci vide: ovde ću navesti samo nekoliko suprotnih gumačenja knjige: *Pima* vide kao „čudesnu“ priču o grehu i iskupljenju (Curtis Fukuchi, „Poe’s Providential Narrative of Arthur Gordon Pym“, *ESQ*, broj 3 [1981]: 143–156; Richard Kopley, „The ‘Very Profound Under-current’ of Arthur Gordon Pym, *Studies in the American Renaissance* [1987]: 143–175), ali i kao satiru knjiga o čudima (David Vance, „Poe/Defoe – Pym/Crusoe: Providential Indeterminacy in *Arthur Gordon Pym of Nantucket*“, *EAPR* 12, broj 2 [2011]: 64–78); kraj knjige upoređuje se sa apokaliptičnim najavama (David Ketterer, *New Worlds for Old: The Apocalyptic Imagination, Science Fiction, and American Literature* [Garden City, Njujork: Anchor Books, 1974], mitološkim inicijacijama, uključujući i legendu o Arturovom „ponovnom sjedinjenju sa belim božanstvom“ (Carol Peirce i Alexander G. Rose III, „Poe’s Reading of Myth: The White Vision of Arthur Gordon Pym“ u Kopley, *Poe’s „Pym“*, 57–74), i mitovima o rasi južnih džinova (Kent Ljungquist, „Descent of the Titans: The Sublime Riddle of *Arthur Gordon Pym*“, *Southern Literary Journal* 10, broj 2 [1978]: 75–92). Ova „mitološka“ tumačenja rezonuju u skladu sa jungijanskim transformacijama arhetipa (Barton Levi St. Armand, „The Dragon and the Uroboros: Themes of Metamorphosis in Arthur Gordon Pym“, *ATQ* 37 [1978]: 57–72) i frejdovskim „prapovratkom u amnionski raj“ (Frederick S. Frank, „The Gothic at Absolute Zero: Poe’s *Narrative of Arthur Gordon Pym*“, *Extrapolation* 21, broj 1 [1980]: 21–30). Figure koje su izrezbarene u procepima na Tsalalu mogu se tumačiti kao potvrda Pimove čudesne misije, biblijsko prokletstvo ili rasistička alegorija koja najavljuje osudu afričke rase (videti Rudoff, „Written in Stone“). Slično tome, deo o Tsalalu može se čitati kao satira na račun rasističkih ideja (John C. Havard, „‘Trust to the Shrewdness and Common Sense of the Public’: The *Narrative of Arthur Gordon Pym* as a Hoaxical Satire of Racist Epistemologies“, u *Deciphering Poe: Subtexts, Contexts, Subversive Meanings*, uredinik Alexandra Urakova [Vitlejem, Pensilvanija: Lehigh University Press, 2013], 107–20), dok Mat Johnson podvrgava slikovite rasne opise u *Pimu* urnebesnom izvrtanju u svom romanu *Pym* (Njujork: Spiegel & Grau, 2011). Pim se može (?) čitati

- i kao „priča o pogrešnom čitanju“, kako kaže Dž. Džerald Kenedi: „Pimove avanture neprekidno pokazuju da svaki pokušaj interpretacije samo otkriva 'grozomornu nepostojanost' svih ljudskih istina“ („The Invisible Message: The Problem of Truth in *Pym*“, u *The Naiad Voice: Essays on Poe's Satiric Hoaxing*, urednik Dennis W. Eddings [Port Vašington, Njujork: Associated Faculty Press, 2013], 124–35.
- *De Kvinsijevim* Ispovestima: Frances Wilson, *Guilty Thing: A Life of Thomas De Quincey*, Njujork: Farrar, Straus, Giroux, 2016.
 - *Po je uvek poklanjao mnogo pažnje*: Leon Džekson analizira Poovu „opsesiju izgledom štampanog teksta, koja se posebno izražava u njegovim komentarima o tipografiji i tipografskim greškama“ u „The Italics Are Mine“; videti takođe „Poe and Print Culture“ i Hayes, *Poe and the Printed Word*, 93–95; McGill, *Culture of Reprinting*.
 - *odblesak, obrnutu stranu i iluzije*: Da li je stranica zaista zamišljena tako da se dočaraju ove slike, ili su to samo uobraženja, proizvodi preterane želje za tumačenjem? I ako je posredi namera, da li koncept treba pripisati Pou ili tipografu? Nigde nema podataka o pripremi za štampu *Pima*, ali zato sam pogledao stotine naslovnih strana knjiga koje je kuća Harper i Braders objavila od 1835. do 1838. Nijedna nema ovakvu formu ili vizualnu zgusnutost naslovne strane, mada nekoliko blago podsećaju na *Pima*, kao što je naslovna strana knjige Lyman Cobb, *North American Reader*, 1835, i David Hibbard, *Treatise on Cow-Pox*, 1835. Još jedna priča o putovanjima (John Steuart, *Bogotá u 1836–7* (1838)), možda ima sličan vizualni motiv, ali ima i mnogo manje teksta. Ričard Kopl mi je skrenuo pažnju na još jedan putopis, James O. Pattie, *The Personal Narrative of James O. Pattie, of Kentucky*, Sinsinati: John. H. Wood, 1831, čiji zaplet vrlo podseća na Poov nešto kasnije napisan i nedovršen roman, Dnevnik Džulijusa Rodmana; tekst na naslovnoj strani Patijeve knjige slično je grupisan tako da podseća na činiju. Sasvim je moguće da je Po video ovu knjigu i da je hteo da se naslovnica *Pima* uredi na sličan način. Isto tako je moguće da su svi ovi znaci očigledne intencije i umetničkog pristupa zapravo rezultat čitaočeve mašte – a dilema u vezi sa postojanjem ili nepostojanjem svesne namere i u samom *Pimu* se razvija kao glavna tema.
 - *simetrija i inverzija*: O „odrazu u ogledalu“ kao o strukturi *Pima* sa mnogo pojedinosti govori Charles O'Donnell, „From Earth to Ether: Poe's Flight into Space“, *PMLA* 77, broj 1 (1962): 85–91; David Ketterer, „Devious Voyage: The Singular Narrative of A. Gordon Pym“, *ATK* 37 (1978): 21–33; Kopley, „Very Profound

Under-current“; niko od njih se ne slaže sa tvrdnjom da *Pimu* nedostaje red koju izlažu Joseph V. Ridgley i Iola S. Haverstick, „Chartless Voyage: The Many Narratives of Arthur Gordon Pym“, *Texas Studies in Literature and Language* 8, broj 1 (1966): 63–80.

stilske figure hijazme: Max Nänny, „Chiasmus in Literature: Ornament or Function?“, *World and Image* 4, broj 1 (1988): 51–59; William E. Engel, *Early Modern Poetics in Melville and Poe: Memory, Malancholy, and the Emblematic Tradition*, Berlington, Vermont: Ashgate, 2012).

prizori sa putovanja: Džon T. Irvin objašnjava „mreža slika koje Po krupiše oko ambisa“ u *American Hieroglyphics*, 235.

- „njegove 'fantastične slike' stvorile su svoju 'stvarnost'“: Po, *Pim. u iskrivljenom ogledalu, kaleidoskopu, mračnoj komori ili magičnoj lampi*: O Poovom tehničkom poznavanju optike, videti Saltz, „'Eyes Which Behold'“; Sharp, „Poe's Chapters on 'Natural Magic'“; William J. Scheick, „An Intrinsic Luminosity: Poe's Use of Platonic and Newtonian Optics“, u *American Literature and Science*, urednik Robert J. Stcholnick, Lexington: University Press of Kentucky, 1992, 77–93; Barbara Cantalupo, *Poe and the Visual Arts*, Univerzitetški park: Pennsylvania State University Press, 2014, posebno „Poe's Visual Tricks“, 103–22; John Tresch, „Estrangement of Vision: Edgar Allan Poe's Optics“ u *Observing Nature – Representing Experience, 1800–1850*, urednik Erna Fiorentinni, Berlin: Reimer, 2007, 155–86.
- „mnogih strašnih beda“: Po, *Avanture*.
- *bilo koja suština*: Christopher Herbert, *Victorian relativity: Radical Thought and Scienific Discovery*, Čikago: University of Chicago Press, 2001. Stavljanje naglaska na reverzibilnost i „upoređivanje“ vrednosti u velikoj meri se slaže s mišljenjem Dejne Nelson, koja tvrdi da je „*Pim* na jednom nivou rasistički tekst, ali da na drugom nivou osporava kolonijalnu rasnu ideologiju i rasističku strukturu naučnog znanja“, te da „pobija tvrdnje o objektivnoj nepristrasnosti kolonijalnog znanja“. *The Word in Black and White: Reading „Race“ in American Literature, 1638–1867*, Oksford: Oxford University Press, 1992, 92, 107.
- konačna misterija: Kombinacija stroge strukture, detaljno navođenje činjenica i pasaži koji inspirišu različite interpretacije uticali su na to da kritičare istovremeno *Avanture* i privlače i frustriraju. O Poovom dugu prema Šlegelovom nedovršenom „arabeskom“ romanu govori G. R. Thompson, „The Arabesque Design of *Arthur Gordon Pym*“, u Kopley, *Poe's „Pym“*, 188–213, i na kraju rezimira: „Uprkos zapanjujućem rasponu mogućih čitanja... u *Pimu* postoji

- koherentna i simetrična struktura događaja koja stvara tu nametljivu nejasnoću“; *Pim* je „primer Poovog metoda rezonantnih neodređenosti“ („Edgar Allan Poe and the Writers of Old South“, u *Columbia Literary History of the United States*, uredio Emory Elliott [Njujork: Columbia University Press, 1988], 274). Za prikaz u malom deliričnog zadovoljstva sa kojim se može raditi hiperinterpretacija *Poa*, videti David Ketterer, „Shudder’: A Signature Cryptogram in ’The Fall of the House of Usher‘“, *Resources for American Literary Study* 25, broj 2, 1999: 192–205.
- *Američki kritičari: New York Morning Courier*, 30. jul 1838, u Burton R. Pollin, „Pym’s Narrative in the American Newspapers: More Uncollected Notices“, *PS* 9, broj 1, jun 1978: 11, 8–9, u *TPL*, 249.
 - *Lok je u pismu: New York New Era*, 1. avgust 1838, u Pollin, „American Newspapers“, 10, u *TPL*, 250.
 - *Još nekoliko listova: O prijemu Pima*, i polarizaciji na one koji su se našli uvređeni zbog toga što je knjiga smišljena da zavara da je stvarna i na one koji su impresionirani njenim književnim dostignućem, videti Richard Kopley, „Readers Write: Nineteenth-Century Annotations in Copies of the First American Edition of Poe’s *The Narrative of Arthur Gordon Pym*“, *Nineteenth Century Literature* 55, broj 3, 2000: 399–408.
 - „Ozbiljnost i detaljnost“: George P. Putnam, „Leaves from a Publisher’s Letterbook“, *Putnam’s Magazine*, oktobar 1869, 471, u *TPL*, 255.
 - „pomorsko znanje“: *Spectator*, 27. oktobar, 1838, navodi Burton R. Pollin, „Poe’s Narrative of Arthur Gordon Pym and the Contemporary Reviewers“, *Studies in American Fiction* 2, proleće 1974: 53–54, u *TPL*, 257.
 - „Književna i naučna“: *Gentleman’s Magazine*, novembar 1838, navodi Pollin, „Contemporary Reviewers“, 47–49, u *TPL*, 258. Videti takođe Burton R. Pollin, „Poe ’Viewed and Reviewed’: An Annotated Checklist of Contemporaneous Notices“, *PS* 13, broj 1, decembar 1980:21.
 - „vrlo pametnom ekstravagancijom“: *Alexander’s Weekly Messenger*, 22. avgust 1838, u *TPL*, 254.
 - „pođe u istraživačku ekspediciju“: *Family Magazine*, septembar 1838, navodi Pollin, „Contemporary Reviewers“, 46, u *TPL*, 254.
 - „drskiji pokušaj“: William E. Burton u *Gentleman’s Magazine*, septembar 1838, u *TPL*, 254.

Treći deo: Filadelfija

- „*Može li se neko doba podičiti kao ovo naše*“: Ovo je parče podrugljivog epa o američkim pesnicima, objavljenog pod pseudonimom 1847: Lavante, *The Poets and Poetry of America: A Satire*, Filadelfija: Williams S. Young, 1847; 1887. godine je ponovo izašla kod Bendžamina i Bela u Njujorku, uz (nepotvrđenu) pretpostavku da je autor Po.

7. Američka Atina

- „*U Filadelfiji možete*“: Nathaniel P. Willis, „Pencilings by the Way“, *New-York Mirror*, 12. novembar 1831, 58; Nicholas B. Wainwright, „The Age of Nicholas Biddle, 1825–1841“, *Philadelphia: A 300-Year History*, uredili Russell F. Weighley, Nicholas B. Wainwright i Edwin Wolf II, Njujork: Norton, 1982.
- „*sastavljenu iz brojnih sistema*“: James Russell Lowell, „Our Contributors: Edgar Allan Poe“, *Graham's Magazine*, februar 1845, 49–53. Kao što će ovo poglavlje pokazati, upravo je ova disperzivnost navela reformatore da pokušaju da ustanove univerzalni, nacionalni okvir za američku nauku.
- *i dalje je prednjačila*: Za poređenje naučnog života u postrevolucionarnom vremenu u Filadelfiji, Bostonu i Njujorku videti Simon Baatz, „Squinting at Silliman: Scientific Periodicals in the Early American Republic, 1810–1833“, *Isis* 82, broj 2, 1991: 223–244: „Filadelfija je, generalno gledano, u prvoj polovini devetnaestog veka bila centar američke nauke i medicine“ (225).
- *koju su džeksonovci raspaljivali*: Bruce Laurie, *Working People of Philadelphia, 1800–1850*, Filadelfija: Temple University Press, 1980.
- *da podstiče redovne susrete*: Bruce Sinclair, *Philadelphia's Philosopher Mechanics: A History of the Franklin Institute, 1824–1865*, Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1974; o sličnim (i preklapajućim, kao u slučaju Sakstona, o čemu će kasnije biti reči) krugovima Londona, videti Iwan Rhys Morus, *Frankenstein's Children: Electricity, Exhibition, and Experiment in Early-Nineteenth-Century London*, Prinстон, Njujork: Princeton University Press, 1998.
- „*Iz Njujorka se gotovo uvek vraćam*“: Henri piše Paku, 28. oktobar 1839, u *The Papers of Joseph Henry*, uredili Marc Rothenberg i Nathan Reingold, dvanaest tomova, Vašington: Smithsonian Institution Press, 1972–2012, 4: 119–120.

-
- u novembru 1834: Podaci o ovoj poseti nalaze se u „Henry’s Notes on a Trip to Philadelphia, December 5–7, 1834“, u *Papers of Joseph Henry*, 2:288–295; Albert E. Moyer, *Joseph Henry: The Rise of an American Scientist*, Vašington: Smithsonian Institution Press, 1997, 187–190.
 - „sumnja i nepoverenje u sebe“: William Dunlap (senarista), dnevnička beleška, 8. oktobar 1832, u Thomas Coulson, *Joseph Henry, His Life and Work*, Princeton: Princeton University Press, 1950, 94.
 - „intelektualnu snagu“: Siliman u Moyer, *Joseph Henry*, 130–131.
 - „postati jedan od najvećih“: Henri piše Elajasu Lumisu, 1841, *Joseph Henry Papers*, 5:29; Julia Grummitt, „Joseph Henry and Sam Parker“, *Princeton & Slavery*, slavery.princeton.edu.
 - uglavnom bili budući sveštenici: O važnosti teoloških autora – uključujući i teologa sa Prinstona Čarlsa Hodža – u pripremanju uslova za prihvatanje nauke, videti Walter H. Conser, *God and the Natural World: Religion and Science in Antebellum America*, Kolumbija: University of South Carolina Press, 1993.
 - Poseta Filadelfiji: Moyer, *Joseph Henry*, 187–190; *Papers of Joseph Henry*, 2:288–295.
 - knjižaru kod Kerija i Lija: David Kaser, *Messrs. Carey & Lea of Philadelphia: Study in the History of Booktrade*, Filadelfija: University of Pennsylvania Press, 1957.
 - izložbu automata: Melcelov automat bio je izložen 1835. godine u Američkom muzeju na uglu Pete i Ulice Česnat: „Te sprave su tako napravljene, i njihova unutrašnjost tako izložena pogledima, kao da se želi nametnuti gledaocima uverenje da je pravilno imitiranje prirode u njihovim raznim kretnjama rezultat samo njihovog mehanizma, i da nema nijedne druge sile koja deluje... o istom automatu Bruster mnogo govori u svojim Pismima o magiji“, Makalisterova kolekcija karata, Društvena biblioteka u Filadelfiji.
 - amotljado iz 1785: Moyer, *Joseph Henry*, 197.
 - „sastavljene od beskonačno mnogo“: „Henry’s Notes“, 288–295.
 - „Kad se sve uzme, nisam“: Henri u Moyer, *Joseph Henry*, 189.
 - dnevna „odstupanja“ magnetnih kompasa: Bak će kasnije objaviti *Observations at the Magnetic and Meteorological Observatory at Girard College*, tri toma, Vašington: Gales and Seaton, 1840–1847; John Cawood, „The Magnetic Crusade: Science and Politics in Early Victorian Britain“, *Isis* 70, broj 40, 1979: 493–518; Diane Greco Josefowicz, „Experience, Pedagogy, and the Study of Terrestrial Magnetism“, *Perspectives on Science* 13, broj 4, 2005: 452–494.

-
- „srodnih duša koje vole da diskutuju“: Pohvala Aleksandera Dalasa Baka upućena Džejsmu P. Espaju, *Annual Report of the Board of Regents of the Smithsonian Institution*, 1859, Vašington: Thomas Ford, 1860, 109, navodi Merle M. Odgers, *Alexander Dallas Bache: Scientist and Educator*, 1806–1867, Filadelfija: University of Pennsylvania Press, 1947, 152.
 - *napustio ženu i decu*: Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 48–50.
 - „eksperimentalnu laboratoriju i radionicu“: *ibid.*, 74.
 - *planovi za razvoj američke nauke*: Bakovu naklonost vigovcima ispravno naglašava Hugh Richard Slotten, *Patronage, Practice, and the Culture of American Science: Alexander Dallas Bache and the U.S. Coast Survey*, Kembriđ, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1994, 15–17, mada je politička dinastija kojoj je Bak pripadao uključivala i demokrate, a njegova jedina mogućnost da uspe u Vašingtonu podrazumevala je izbegavanje partijskih sukoba; Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 27–66.
 - „Cilj sistema“: Bak piše Džordžu Miflinu Dalasu, 27. januar 1833, George Mifflin Dallas Papers, Historical Society of Pennsylvania, navodi Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 98.
 - *predvodio komisiju*: Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 85.
 - „prvog saveznog istraživačkog projekta“: *ibid.*, 78.
 - *Bak je želeo*: „General Report on the Explosions of Steam Boilers“ u Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 87. O francuskim propisima u vezi sa parnim mašinama, koji su Baku poslužili kao model, videti Jean-Baptiste Fressoz, *L'apocalypse jouyeuse*: Pariz: L'Univers Historique/Seuil, 2012).
 - *pisao o Luisovom i Klarkovom*: Bidl je pripremio rukopis prvog izdanja, pre nego što ga je predao Džejsmu Alenu da isprati njegovu publikaciju; i mada se samo Alenovo ime pojavljuje na štampanom primerku, za prvo izdanje se znalo da je „Bidlovo i Alenovo“: Meriveder Luis, Vilijam Klark i Nikolas Bidl, *History of the Expedition Under the Command of Captains Lewis and Clark*, urednik Paul Allen, Filadelfija: Bradford and Inskeep, 1814.
 - „zato što je skalpirao“: Bidl u Howe, *What Hath God Wrought*, 391; videti Thomas Payne Govan, *Nicholas Biddle: Nationalist and Public Banker, 1786–1844*, Čikago: University of Chicago Press, 1959, 253. Da su se u bankovnom ratu žestoko uzburkale strasti, dokazuje i to što je Bidlov brat ubijen u dvoboju u kome je branio reputaciju banke.
 - „lična nesreća“: Nicholas Biddle, „The Address“, *North American Magazine*, avgust 1833, 216, u Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 133.

-
- „*Tripud ura Jenkijev eksperiment*“: Alfred Mayer, „Henry as a Discoverer“, u *ibid.*, 213.
 - *koje je Hemfri Dejvi*: „Excerpts from Joseph Henry’s European Diary“, 18. april 1837, u *Science in Nineteenth-Century America: A Documentary History*, urednik Nathan Reingold, Čikago: University of Chicago Press, 1980, 80.
 - „*da razumeju naše pristrasnosti*“: Henri u Moyer, *Joseph Henry*, 219.
 - *vrtova sa „mermernim kipovima*“: *ibid.*, 214.
 - *Udruženje je 1831. osnovalo*: Jack Morrell i Arnold Thackray, *Gentlemen of Science: Early Years of British Association of the Advancement of Science*, Oksford: Clarendon Press, 1981; Laura J. Snyder, *The Philosophical Breakfast Club: Four Remarkable Friends Who Transformed Science and Changed the World*, Njujork: Broadway Books, 2011.
 - *Ali kad je za vreme*: Henri u Moyer, *Joseph Henry*, 225–26; *Joseph Henry Papers*, 5:136–37, 158, 244–45.
 - „*Sve mi je bliže tvoje mišljenje*“: Henri piše Baku, u Moyer, *Joseph Henry*, 230.
 - „*dobar sistem javnih ustanova*“: Bache, „Address on Manufactures“ (1842), u Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 195.
 - „*U ovoj zemlji ne može*“: Henri piše Vitstonu, 27. februar 1846, u *Henry Papers*, 6:382–85, u Moyer, *Joseph Henry*, 237.
 - „*šarlatanstvo u našoj zemlji*“: Bak piše Henriju, 8. avgust 1838, u *Henry Papers*, 4:97.
 - „*da osiguramo pravo prvenstva*“: Henri piše Vonu, u Moyer, *Joseph Henry*, 193.
 - „*nekažnjeno da ukradu*“: Henri, 16. jul 1844, u Moyer, *Joseph Henry*, 145.
 - „*zbrkana skupina onih*“: Henri piše M. de la Rivi, 12. novembar 1841, Henry MSS, Smithsonian Archives, u Sally Gregory Kohlstedt, „A Step Toward Scientific Self-Identity in the United States: The Failure of the National Institute, 1844,“ *Isis* 62, broj 3 (1971): 353.
 - „*ozbiljnih naučnih pregalaca*“: Henri piše Baku, 9. avgust 1838, u Moyer, *Joseph Henry*, 230.
 - *Čuvena zvezda među naučnicima*: O Kombeovim pratiocima iz celog sveta i kontaktima opširnije se govori u James Poskett, *Materials of the Mind: Phrenology, Race, and the Global History of Science, 1815–1920*, Čikago: University of Chicago Press, 2019.
 - *Kombu je u Filadelfiji smetalo*: George Combe, *Notes on the United States of North America, During a Phrenological Visit in 1838–9–40*, dva toma, Filadelfija : Carey & Hart, 1841, u Ann Fabian, *The Skull*

- Collectors: Race, Science, and America's Unburied Dead*, Čikago: University of Chicago Press, 2010, 94; Rusert, *Fugitive Science*, 178–79; William R. Stanton, *The Leopard's Spots: Scientific Attitudes Toward Race in America, 1815–1859*, Čikago: University of Chicago Press, 1960; George M. Fredrickson, *The Black Image in the White Mind: The Debate on Afro-American Character and Destiny, 1817–1914*, Njujork: Harper & Row, 1971.
- *Komb ni reč nije rekao*: Cameron A. Grant, „George Combe and American Slavery,” *Journal of Negro History* 45, broj 4, 1960: 259–69.
 - *za pobunu u Filadelfiji 1838*: Beverly C. Tomek, *Pennsylvania Hall: A „Legal Lynching“ in the Shadow of the Liberty Bell*, Njujork: Oxford University Press, 2014; Samuel Webb, *History of Pennsylvania Hall, Which Was Destroyed by a Mob, on the 17th of May, 1838*, Filadelfija: Samuel Webb, 1838.
 - *sa „velikom strepnjom“*: Webb, *History of Pennsylvania Hall*, 36.
 - *On ih je potom čistio i praznio*: Stephen Jay Gould, *The Mismeasure of Man*, dpunjeno izdanje, Njujork: W. W. Norton, 1996; Guldovu kritiku Mortonovih mera umanjio je Paul Wolf Mitchell, „The Fault in His Seeds: Lost Notes to the Case of Bias in Samuel George Morton's Cranial Race Science,” *PLoS Biology* 16, broj 10, 2018, e2007008, iako je prepoznao predrasudu koja postoji u srži Mortonovog rada.
 - *Frederik Daglas će naposletku*: Frederick Douglass, „The Claims of the Negro, Ethnologically Considered,” u *The Frederick Douglass Papers, Series One: Speeches, Debates, and Interviews*, uredili John W. Blassingame i John R. McKivigan, pet tomova, Nju Hejven, Konekti- kat: Yale University Press, 1979–92, 2:497–525; Rusert, *Fugitive Science*, 126–31.
 - *nemački naturalista Fridrih Tideman*: Mitchell, „Fault in His Seeds.”
 - *Poligenezu će*: Robert Benjamin Lewis, *Light and Truth, from Ancient and Sacred His- tory*, Portland, Maine: D. C. Colesworthy, 1836; Hosea Easton, *A Treatise on the Intellectual Character, and Civil and Political Condition of the Colored People of the United States*, Boston: Isaac Knapp, 1837; videti diskusiju u Rusert, *Fugitive Science*, poglavlja 2–3; Stephen G. Hall, *A Faithful Account of the Race: African American Historical Writing in Nineteenth-Century America*, Čapel Hil: University of North Carolina Press, 2009; Mia Bay, *The White Image in the Black Mind: African-American Ideas About White People, 1830–1925*, Njujork: Oxford University Press, 2000.
 - *„kolekciju od šeststo lobanja“*: Agasiz piše Henriju Miln-Edvarsu, maj 1847, u *Life, Letters, and Works of Louis Agassiz*, uredio Jules

- Marcou, dva toma, Njujork: Macmillan, 1895, 2:28–29, navodi Stanton, *Leopard's Spots*, 102n4.
- „doslovce gladovali“: Sečanja Džejmsa Pedera, 1852, u *A Catalogue of the Books and Manuscripts of Harry Elkins Widener*, comp. A. S. W. Rosenbach, dva toma. (Philadelphia, 1918), 2:56, in *TPL*, 248.
 - *praktične, komercijalno orijentisane publikacije*: Benjamin Cohen, *Notes from the Ground: Science, Soil, and Society in the American Countryside*, Nju Hejven, Konektikat: Yale University Press, 2009; Emily Pawley, *The Nature of the Future: Agriculture, Science, and Capitalism in the Antebellum North*, Čikago: University of Chicago Press, 2020.
 - „najbeznačajniju činovničku poziciju“: Po piše Poldingu, 19. jul 1838, u Ostrom, 1:175, and *TPL*, 248.
 - „Zamolila me je“: Po piše Hajramu Hejnsu, 24. april 1840, u Ostrom, 1:215 i *TPL*, 294.
 - *Ajzak Li*: Newton Pratt Scudder, *The Published Writings of Isaac Lea, LL.D.*, Vašington: Government Printing Office, 1885.
 - *industrijskog značaja uglja*: Andreas Malm, *Fossil Capital: The Rise of Steam Power and the Roots of Global Warming*, London: Verso, 2016.
 - „*e conchis omnia*“: Martin Priestman, *The Poetry of Erasmus Darwin: Enlightened Spaces, Romantic Times*, Berlington, Veromnt: Ashgate, 2013, 110–11.
 - „*nije imao pojma*“: Li u Scudder, *Writings of Isaac Lea*; Isaac Lea, „Description of Six New Species of the Genus *Unio*, Embracing the Anatomy of the Oviduct of One of Them, Together with Some Anatomical Observations on the Genus,“ *Transactions of the American Philosophical Society* 3, n.s., 1830: 259–73.
 - *manje formalno i inkluzivnije naučno društvo*: Simon Baatz, „Philadelphia Patronage: The Institutional Structure of Natural History in the New Republic, 1800–1833,“ *Journal of the Early Republic* 8, no. 2, 1988: 111–38; Thomas Peter Bennett, „The History of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia,“ *Archives of Natural History* 1, broj 1, 1983: 1–14.
 - „*Engleska svoj prosperitet duguje*“: Bakland i Li, navodeno u Scudder, *Writings of Isaac Lea*, xiii.
 - *svoj udžbenik iz konhiliologije*: Thomas Wyatt, *A Manual of Conchology, According to the System Laid Down by Lamarck, with the Late Improvements by De Blainville*, Njujork: Harper & Brothers, 1838.

- Elemenata konhiliologije *Tomasa Brauna*: Thomas Brown, *Elements of Conchology*, London: Lackington, Allen, 1816.
- *kolektivnog i u najvećoj meri anonimnog rada*: Helen Curry i ostali., uredili, *Worlds of Natural History*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2018; Londa Schiebinger, *Secret Cures of Slaves: People, Plants, and Medicine in the Eighteenth-Century Atlantic World*, Stanford, Kalifornija: Stanford University Press, 2017.
- „*pa čak i inovativan način*“: Stephen Jay Gould, „Poe’s Greatest Hit“, *Natural History* 102, broj 7, 1993: 10-19.
- „*svakom čoveku od nauke*“: Poe, *The Conchologist’s First Book: A System of Testaceous Malacology, Arranged Expressly for the Use of Schools*, Filadelfija: Haswell, Barrington, and Haswell, 1839, 3.
- „*od bezličnih opisa do integrativne biologije*“: Gould, „Poe’s Greatest Hit“, 16.
- „*Za jedan uzvišeni i dobro regulisani um*“: Poe, *Conchologist’s First Book*, 8.
- *Knjiga mu je takođe*: Dvajt Tomas, međutim, iznosi mogućnost da Li možda „uopšte nije odigrao presudnu ulogu u odluci Lija i Blančarda da objave *Priče groteske i arabeske*“, u „Poe in Philadelphia, 1838–1844: A Documentary Record“, 2 toma (doktorska disertacija, University of Pennsylvania, 1978), 833; o vezi između *Pima* i *Prvog udžbenika iz konhiliologije*, videti J. D. Lilley, „Poe, Movement, and Matter: The Malacological Aesthetics of the *Narrative of Arthur Gordon Pym*“, *Arizona Quarterly* 73, broj 4, 2017: 1–31.

8. Metodičnost groteske i arabeske

- „*dva sata dnevno*“: Barton piše Pou, 11. maj 1839, navodeno u AHK, 78.
- „*nepotrebnu surovost*“: Barton piše Pou, 30. maj 1839, u TPL, 262.
- *Jedne noći je večerao*: Sećanje domaćinovog sina, Horasa Vemis Smt, navodi se u Rosenbach, *Catalogue*, 296, in TPL, 263.
- *Sinopsis istorije prirode*: Thomas Wyatt and Céran-Lemonnier, *A Synopsis of Natural History: Embracing the Natural History of Animals, with Human and General Animal Physiology, Botany, Vegetable Physiology and Geology*, Filadelfija: T. Wardle, 1839, Poov prikaz je izašao u časopisu *Burtonš*, u julu 1839, 61-62.
- *udžbenik teologije prirode u stihovima*: Henry Duncan, *Sacred Philosophy of the Seasons, Illustrating the Perfection of God in the Phenomena of the Year*, dva toma, 1836; Boston: Marsh, Capen, Lyon, i

- Webb, 1839), Poov prikaz je izašao u časopisu *Burton's*, u februaru 1840, 106, i martu 1840, 151–52.
- „Poglavlje o nauci i umetnosti“: *Burton's*, mart, april, maj i jul 1840.
 - *jedinstvo filozofije prirode se raspadalo*: Simon Schaffer, „Scientific Discoveries and the End of Natural Philosophy,“ *Social Studies of Science* 16, broj 3, 1986: 387–420; David Cahan, urednik, *From Natural Philosophy to the Sciences: Writing the History of Nineteenth-Century Science*, Čikago: University of Chicago Press, 2003.
 - *Kolridž je primetio promenu*: Snyder, *Philosophical Breakfast Club*, 2–3; Sydney Ross, „Scientist: The Story of a Word,“ *Annals of Science* 18, broj 2, 1962: 65–85.
 - *U Francuskoj je Ogist Kont*: John Tresch, *The Romantic Machine: Utopian Science and Technology After Napoleon*, Čikago: University of Chicago Press, 2012, 253–86.
 - *Imanuela Kanta i filozofa idealizma*: Ernst Cassirer, *Kant's Life and Thought*, 1918; Nju Hejve, Konektikat: Yale University Press, 1981.
 - *dopunio je Džon Heršel*: John F. W. Herschel, *A Preliminary Discourse on the Study of Natural Philosophy*, London: Longman, Rees, 1830); Walter F. Cannon, „John Herschel and the Idea of Science,“ *Journal of the History of Ideas* 22, broj 2, 1961: 215–39; Erna Fiorentini, „Practices of Refined Observation: The Conciliation of Experience and Judgement in John Herschel's Discourse and in His Drawings,“ u Fiorentini, *Observing Nature*, 19–42.
 - *Hjuel u svojoj Filozofiji*: William Whewell, *The Philosophy of the Inductive Sciences, Founded upon Their History*, dva toma, London: John W. Parker, 1840. Hjuel, na koga je uticao Kant, ali i prirodni teolozi, verovao je da su nam određene fundamentalne ideje urođene. Laura J. Snyder, „William Whewell,“ u *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, proleće 2019, uredi Edward N. Zalta, plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/whewell/; Michael Ruse, „Darwin's Debt to Philosophy: An Examination of the Influence of the Philosophical Ideas of John F. W. Herschel and William Whewell on the Development of Charles Darwin's Theory of Evolution,“ *Studies in History and Philosophy of Science* 6, broj 2, 1975: 159–81; Vilijam Hjuel, prikaz knjige *A Preliminary Discourse on the Study of Natural Philosophy*, napisao John Herschel, *Quarterly Review* 90, 1831: 374–407; Snyder, *Philosophical Breakfast Club*.
 - *Bejkonovu indukciju su*: George Daniels, *American Science in the Age of Jackson*, autor u knjizi preuveličava bejkonizam tog doba; za važne kvalifikacije videti Theodore Dwight Bozeman, „Science

- and Nineteenth-Century American Culture: A Note on George H. Daniels' Science in the Age of Jackson," *Isis* 63, broj 3, 1972: 397–402. Susan Faye Cannon, „Humboldtian Science“, *Science in Culture: The Early Victorian Period*, Njujork: Science History Publications, 1978, 73–110; autorka posmatra empiricizam tog doba u kontekstu Humboltovog projekta globalizacije nauke.
- mrežom puteva, kanala, pruga i komunikacija: Richard R. John, *Network Nation: Inventing American Telecommunications*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 2015; Howe, *What Hath God Wrought*; Kasson, *Civilizing the Machine*.
 - „Nauka je postala“: William Ellery Channing, *The Works of William Ellery Channing*, šest tomova, Boston: American Unitarian Association, 1903, 6:153; videti Kasson, *Civilizing the Machine*.
 - dnevnih i sezonskih kretanja: O Bakovom učešću u projektu mapiranja varijacija u magnetskim polovima zemlje – koji su ostali američki učesnici duhovito prekrstili u „magnetni krstaški rat“, videti Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 163.
 - američki naučnici ravnopravno učestvuju: A. Hunter Dupree, „Central Scientific Organisation in the United States Government“, *Minerva* 1, broj 4, 1963: 453–69; o političkim dometima američkog „humboltizma“, videti Walls, *Passage to Cosmos*. O dinamici međunarodnog rivalstva u nauci u tom periodu – i nastojanjima Engleske, Francuske i Pruske da saradnju dovedu u ravnotežu sa nacionalnim progresom – videti Charles Babbage, *Reflections on the Decline of Science in England, and on Some of Its Causes*, London: B. Fellowes, 1830.
 - *Fransoa Arago je obezbedio*: John Tresch, „The Daguerreotype's First Frame: François Arago's Moral Economy of Instruments“, *Studies in History and Philosophy of Science Part A* 38, broj 2 (2007): 445–76.
 - „sliku na kojoj su svetlo i senka“: Alexander Dallas Bache, „The Daguerreotype Explained“, *United States Gazette* (Philadelphia), 25. septembar 1839; videti Library Company of Philadelphia, „Catching a Shadow: Daguerreotypes in Philadelphia, 1839–1860“, www.librarycompany.org/catchingashadow/.
 - *Robertom Kornelijusom, iskusnim metaloprerađivačem*: William F. Stapp, „Robert Cornelius and the Dawn of Photography“, u *Robert Cornelius: Portraits from the Dawn of Photography*, uredio William F. Stapp, Vašington: Smithsonian Institution Press, 1983, 25–44.
 - *Sakston i Kornelijus*: Albert Rung, „Joseph Saxton: Pennsylvania Inventor and Pioneer Photographer“, *Pennsylvania History: A Journal of Mid-Atlantic Studies* 7, broj 3, 1940: 153–58; Joseph Henry,

- „Memoir of Joseph Saxton: 1799–1873,“ pročitano pred Nacionalnom akademijom, 4. oktobar 1874; Robert Cornelius, *Godey's Lady's Book*, April 1840, 190; J. F. Goddard, „Application of the Daguerreotype to the Taking of Likenesses from the Life,“ *Chemist; or, Reporter of Chemical Discoveries and Improvements* 2, maj 1841: 142–43; postoji i na internetu Gary W. Ewer, ed., *The Daguerreotype: An Archive of Source Material*, www.daguerreotypearchive.org.
- „pralje okačile odeću“: Lewis Gaylord Clark, „The Daguerreotype,“ *Knickerbocker*, decembar 1839, 560–561.
 - „svaka gradacija svetla i senke“: Heršel piše Vilijamu Henriju Foksu Talbotu, 9. maj, 1839, National Science and Media Museum, Bradford, www.foxtalbot.dmu.ac.uk/letters/transcriptDocnum.php?docnum=3875.
 - „Ako verujete u sve“: Kol piše Vilijamu Altropu Adamsu, 26. februar 1840, fotokopija rukom pisanog pisma iz Njujorške državne biblioteke, Thomas A. Cole Papers, 1821–1863, SC 10635, kutija 1, dosije 4, Adams, 26. februar 1840, Arhiva Juer.
 - *Bilo da je čovek sa slike*: Suzan Svini smatra da je tvrdnja kako je čovek sa slike Po u najboljem slučaju „nategnuta“; videti Susan Elizabeth Sweeney, „The Horror of Taking a Picture in Poe's 'Tell-Tale Heart,“ *EAPR* 18, broj 2, 2017: 145. „Dagerotipomanija“ je naslov čuvenog otiska Teodora Morisea; videti Roger Watson i Helen Rappaport, *Capturing the Light: The Birth of Photography, a True Story of Genius and Rivalry*, Njujork: St. Martin's, 2013, 161.
 - „najvažniji, a možda i najizvanredniji“: Poe, „The Daguerreotype,“ u *Alexander's Weekly Messenger*, 15. januar 1840, 2, i 6. maj 1840, 2. Po je doradio svoj prikaz za Poglavlje o nauci i umetnosti u časopisu *Burton's*, april 1840, 193: „Skupocena kombinacija dagerotipskih sočiva“ zamenjena je jednim konkavnim sočivom „Meniskus“; komplikovano „razblaživanje azotne kiseline“ pokazalo se kao nepotrebno; sa jednom plićom posudom za razvijanje ploča prepоловило se vreme izrade slike.
 - *Džon V. Drejper*: Sarah Kate Gillespie, „John William Draper and the Reception of Early Scientific Photography,“ *History of Photography* 36, broj 3, 2012: 241–54; John William Draper, „On the Process of the Daguerreotype and Its Application to Taking Portraits from the Life,“ *London and Edinburgh Philosophical Magazine and Journal of Science* 17, 1840: 217–25.
 - *fotografija je postala popularna umetnost*: O centralnoj ulozi filadelfijskih naučnika i zanatlija u hemijskim i komercijalnim poboljšanjima

- fotografske tehnike, videti Michelle Smiley, „An American Sun Shines Brighter’: Art, Science, and the American Reinvention of Photography“, doktorska disertacija, Bryn Mawr College, 2020.
- „vežbama za analitičke sposobnosti“: Poe, „Enigmatical and Conundrum-ical,“ *Alexander’s Weekly Messenger*, 18. decembar, 1839, 4.
 - „jaz je bivao veći“: Poe, „Our Late Puzzles,“ *Alexander’s Weekly Messenger*, 12. februar, 1840, 2. O Pou i kriptografiji, videti Shawn James Rosenheim, *The Cryptographic Imagination: Secret Writing from Edgar Poe to the Internet*, Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1997.
 - „Proste istine koje nauka otkriva“: Poe, „Article on Beet-Root,“ *Alexander’s Weekly Messenger*, 18. decembar 1839, 2; videti takođe Poe, „Credulity,“ *Alexander’s Weekly Messenger*, 6. maj 1840, 2, u kome Po sugerše da je vrlo prepredenog čoveka najlakše zbuniti i prevariti ako mu kažete istinu: „Poneti se časno prema hulji znači načisto ga zbuniti i paralizovati do krajnje mere“.
 - „Poslovni čovek“ : Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006, prevod Milan Miletić.
 - „Prevare kao jedna egzaktna nauka“: Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006, prevod Milan Miletić.
 - *Po u svojoj priči predstavlja*: J. Gerald Kennedy, „A Mania for Composition: Poe’s Annus Mirabilis and the Violence of Nation-Building,“ *American Literary History* 17, broj 1, 2005: 1–35; Heather Chacón, „Prosthetic Colonialism: Indian Removal, European Imperialism, and International Trade in Poe’s ‘The Man That Was Used Up,‘“ *PS* 50, broj 1, 2017): 46–68. O nauci na graničnim teritorijama na kojima su živeli američki starosedeoci, robovi, robovlasnici, videti Cameron B. Strang, *Frontiers of Science: Imperialism and Natural Knowledge in the Gulf South Borderlands, 1500–1850*, Čejpel Hil: University of North Carolina Press, 2018.
 - *U „groteskama“ se preuveličavaju književne*: Po se ovde oslanja na analizu Voltera Skota priča E. T. A. Hofmana, koji „prikazuje fantastične ili natprirodne groteske u svojoj kompoziciji, koje su gotovo na ivici stvarnog ludila, kao da se plaši bića koje njegova rođena uobrazilja stvara“ i povinuje se sledu ideja „u kojima mašta ima ogroman udeo, a razum nikakav“ („Novels of Ernest Theodore Hoffmann“, u *The Miscellaneous Prose Works of Sir Walter Scott* [Edinburgh: Robert Cadell, 1849], 306). Poa je možda inspirisao Dizraelijev prikaz: „Groteske predstavljaju odstupanje od prirode, dopušteno samo radi izazivanja efekta koji se inače ne bi mogao proizvesti da se

- se držali prirode“; videti „The Continuation of Vivian Grey“ *New Monthly Magazine*, april 1827, u Lewis A. Lawson, „Poe’s Conception of the Grotesque“, *Mississippi Quarterly* 19, broj 4, 1966: 200–205.
- „Arabeske“ su otvarale carstvo snova: Videti Thompson, „Arabesque Design“; Rachman, „Poe, the Arabesque“. Dejvid Keterer vidi arabske kao „stapanje čula i brisanje razuma“ u pokušaju da se „istope rigidni obrasci... koje nameće čovekov razum“; videti *The Rationale of Deception in Poe*, Baton Ruž: Louisiana State University Press, 1979, 36–37. Za istorijski kontekst, videti Jacob Rama Berman, „Domestic Terror and Poe’s Arabesque Interior“, *ESC* 31, broj 1, 2005: 128–50.
 - *Zadatak nauke prirodne filozofije*: Robert J. Richards, *The Romantic Conception of Life: Science and Philosophy in the Age of Goethe*, Čikago: University of Chicago Press, 2002; Iain Hamilton Grant, *Philosophies of Nature After Schelling*, London: Continuum, 2006.
 - „nešto više što će tek doći“: Wordsworth, *The Prelude*, 68, citira Jerome McGann, „Rethinking Romanticism“, *ELH* 59, broj 3, jesen 1992: 747.
 - *čula, emocija, tela i duha*: Richard Holmes, *The Age of Wonder: How the Romantic Generation Discovered the Beauty and Terror of Science*, Njujork: Vintage, 2010.
 - *naturfilozofija je pokrenula stroga istraživanja*: Cunningham i Jardine, *Romanticism and the Sciences*; Tresch, *Romantic Machine*.
 - *Ali Emerson i transcendentalisti*: Georges J. Joyaux, „Victor Cousin and American Transcendentalism“, *French Review* 29, broj 2, 1955: 117–30.
 - „jezivi Fihteov panteizam“, Po, „Morela“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Milan Miletić. U posebnom izdanju *EAPR* 13, broj 2, 2012, o idealizmu kod Poa i Nemaca, videti Sean Moreland, Jonathan Murphy i Devin Zane Shaw, „‘Theory Mad Beyond Redemption’: The Post-Kantian Poe“, 4–6; Moreland and Shaw, „As Urged by Schelling“, 50–80. Videti takođe John Limon, *The Place of Fiction in the Time of Science: A Disciplinary History of American Writing*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2009.
 - „grandioznih spomenika prirode“: Humphry Davy, *Six Discourses Delivered Before the Royal Institution*, London: John Murray, 1827, 55.
 - *na Kivijeovu geološku teoriju*: Georges Cuvier, *Discours sur les révolutions de la surface du globe: et sur les changements qu’elles ont produits dans le règne animal*, Pariz: E. d’Ocagne, 1826; Martin J. S. Rudwick,

- The Meaning of Fossils: Episodes in the History of Palaeontology*, London: Macdonald, 1972; Martin J. S. Rudwick, *Earth's Deep History: How It Was Discovered and Why It Matters*, Čikago: University of Chicago Press, 2014; David Bates, *Enlightenment Aberrations: Error and Revolution in France*, Itaka, Njujork: Cornell University Press, 2002.
- „raspadanjem kontinenata na ostrva“: Poe, „Omniana“, druga strana, *Burton's Gentleman's Magazine*, maj 1840, 235–36.
 - „razigrani izliv“: John Frost, prikaz za časopis *Alexander's Weekly Messenger*, 18. decembar 1839, u *TPL*, 282.
 - „živim opisima“: Nepotpisani prikaz, *New-York Mirror*, 28. decembar 1839, u *TPL*, 284.
 - ili „Kreolki“ sa afričkim kolenima: Dayan, „Amorous Bondage“, 260–62.
 - *Ovaj arabesknj prostor*: O konstruisanju ovog prostora (i drugih), videti Henri Justin, *Poe dans le champ du vertige: Des „Contes“ à „Eurêka“, l'élaboration des figures de l'espace*, Pariz: Klincksieck, 1991, o „arabesknjoj stvarnosti“, videti Ketterer, *Rationale of Deception*, takode o „anamorfičnom“ u „Ligeji“ videti Barbara Cantalupo, *Poe and the Visual Arts*. Ričard Vilbur smatra da su Poovi dekori u kojima „trepere sveće, palacaju vatreni jezici baklji, u kandilima poskakuju raznobojni plamičci“, zajedno sa ponovljenim slikama spirala i vrtloga, zapravo predstave „hipnagogičkih stanja“, koja se javljaju za vreme potonuća u san i bekstva od materijalnog i ovozemaljskog sveta.; Wilbur, „The House of Poe“, u *Poe: A Collection of Critical Essays*, uredio Robert Regan, Englvud Klifs, Njujork: Prentice Hall, 1967, 98–120.
 - priča o Ušerima je snažna, samoosveščena alegorija: Scott Peeples, „Poe's 'Constructiveness' and 'The Fall of the House of Usher'“ u *The Cambridge Companion to Edgar Allan Poe*, uredio Kevin Hayes, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1998), 178–90; Beverley Voloshin, „Explanation in 'The Fall of the House of Usher'“, u *Critical Essays on Poe*, urednik Eric Carlson, Boston: G. K. Hall, 1987, 42–52; Katherine Hayles, *Chaos Bound: Orderly Disorder in Contemporary Literature and Science*, Itaka, Njujork: Cornell University Press, 1990; Ketterer, „Shudder“.
 - *ostvarenje alhemičarevog velikog dela*: Barton Levi St. Armand, „Usher Unveiled: Poe and the Metaphysic of Gnosticism“, *PS-Old Series* 5, broj 1, 1972: 1–8; Vilbur: „Kada se kuća Ušerovih raspadne

- ili dematerijalizuje na kraju priče, do toga dolazi zato što je Roderik Ušer postao duh“, „House of Poe“, 110.
- „Porodična lomača“: Sean Moreland, „Ancestral Piles: Poe's Gothic Materials“ u Kennedy i Peeples, *Oxford Handbook*, 520–41.
 - *privlačnim podloškom za mnoga kasnija umetnička dela*: Jonathan Elmer, „Poe and the Avant Garde“, u Kennedy i Peeples, *Oxford Handbook*, 700–717; Scott Peeples, *The Afterlife of Edgar Allan Poe*, Ročester, Njujork: Camden House, 2004.
 - „Kako da napišete prilog za časopis *Blekvud*“: Prvobitan naslov je bio „Psihi Zenobija“ i objavljena je u časopisu *American Museum* 1, broj 3, u novembru 1838. Ovaj naslov dobila je u *Pričama groteske i arabeske*, objavljenim 1840. Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Milan Miletić.
 - *Kao inspiracija*: Po je u prikazu *Astorije* izrazio divljenje i prema autoru i prema temi, u *SLM* 3, broj 1, januar 1837): 59–68.
 - *Po u prvim poglavljima prati Rodmana*: O krajolicima na slikama Filadelfijske akademije lepih umetnosti, koji su možda uticali na vizualnu estetiku u ovom delu, videti Cantalupo, *Poe and the Visual Arts*, 26–29; o Cole, 44ff.
 - „najbolju ponudu“: *Daily Chronicle*, 30. maj 1840; *Daily Chronicle*, 21. maj 1840; reprint izašao u *United States Gazette*, u *TPL*, 297.
 - *pobrojao je sve što je radio*: Po piše Bartonu, 1. jun 1840, u *TPL*, 299.
 - *Apsolutno sam usred mase*: O „kaleidoskopskom“ vizualnom efektu u priči „Čovek gomile“ (i još nekim Poovim pričama), videti Susan Elizabeth Sweeney, „The Magnifying Glass: Spectacular Distance in Poe's 'Man of the Crowd' and Beyond“, *PS* 36, broj 1, 2003: 3–17; Tom Gunning, „From the Kaleidoscope to the X-Ray: Urban Spectatorship, Poe, Benjamin, and Traffic in Souls (1913)“, *Wide Angle* 19, broj 4, 1997: 25–61.

9. Vrtoglave visine

- *Prospekt na jednoj strani*: Poe, „Prospectus of the Penn Magazine“, *Daily Chronicle*, 11. septembar 1840, 3.
- „*caruje u svojoj sferi*“: Willis Gaylord Clark, *Philadelphia Gazette*, 4. jun 1840, u *TPL*, 298–99.
- „*zavisti vrednu*“: Graham, *Saturday Evening Post*, 5. jun 1840, u *TPL*, 299.
- *da u „Filadelfiji okupi*“: Hopkinson piše Pou, 25. januar 1841, u *TPL*, 318.

-
- „spisak pretplatnika“: *Daily Chronicle*, 14. septembar 1840, u *TPL*, 307.
 - u hotelu *Falstaf*: Thomas, *Poe in Philadelphia*, 805–8, u *TPL*, 284.
 - „Nikad nisam imao naviku“: Po piše Džozefu Snodgrasu, 1. april 1841, u *Ostrom*, 1:263–64.
 - „neki Van Bjurenovi ljudi“: *United States Gazette*, 21. maj 1840, u *TPL*, 296; Claude Richard, „Poe and ‘Young America’“, *Studies in Bibliography* 21, 1968: 25–58; McGill, *Culture of Reprinting*.
 - „smesta steći dobru poziciju“: Po piše Bidlu, 6. januar 1841, u *Ostrom*, 1:254.
 - *pretplatio na četiri godine*: *Ostrom*, 1:255.
 - „samoodrživu kritiku“: Poe, „Prospectus of the Penn.“
 - „ozbiljna bolest“: Po piše Luisu Dž. Sistu, 30. decembar 1840, u *Ostrom*, 1:251; *TPL*, 312–13; obaveštenje o tome da se odlaže izlazak prvog broja časopisa *The Penn* objavio je *Daily Chronicle*, 29. decembra 1840, u *TPL*, 312.
 - „izuzetno povoljan aranžman“: Po piše Vajatu, 1. april 1841, u *Ostrom*, 1:267, u *TPL*, 316.
 - „Do novca se teško dolazi“: *Saturday Evening Post*, 20. februar 1841, u *TPL*, 318.
 - „izgled kakve retko ko ima“: George Graham, *Saturday Evening Post*, 20. februar 1841, u *TPL*, 318.
 - *spojio je Burton's i The Casket*, u *TPL*, 309, 312.
 - „krasiti dosad nevideni stil“: *Saturday Evening Post*, 19. decembar 1840, u *TPL*, 312.
 - „Strogom, pravičnom i nepristrasnom“: Graham, *Saturday Evening Post*, 20. februar 1841, u *TPL*, 319.
 - „uredničko pojačanje“: Sa unutrašnje strane naslovnice časopisa *Graham's*, april 1841, u *TPL*, 320.
 - *iako je to fizički nemoguće, u matematičkom smislu*: Henri Justin, „Le vortex: Raison et vertige“, *Les Cahiers du CERLI* 2, 1993: 60–77.
 - „strahopoštovanje, užas, divljenje“: Edmund Burke, *A Philosophical Enquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful*, London: R. and J. Dodsley, 1757); Kent Ljungquist, „Poe and the Sublime: His Two Short Sea Tales in the Context of an Aesthetic Tradition“, *Criticism* 17, no. 2 (1975): 131–51.
 - *ovde distanciranje ne izaziva*: O poreklu naučnih saznanja koje Po koristio u pisanju priče „U dubinama Malstrema“, videti Aldo Corcella, „A New Poe Source: Thomas Thomson's 'Sketch of the Progress of Physical Science'“, *EAPR* 20, broj 2, 2019: 173–99. Barbara Kantalupe

- piše: „Narator ne uspeva da ispriča svoju priču zahvaljujući Božjoj milosti već zahvaljujući svojoj snazi da se izbavi od propasti koristeći indukciju i periferni vid“ u *Poe and the Visual Arts*, 120. O kontrastnim opservacijama u „Čoveku gomile“ i „U dubinama Malstrema“ videti Limon, *Place of Fiction*, 79.
- „*Ljudi od pera*“: Poova kritika knjige Lambert A. Wilmer, *The Quacks of Helicon*, za časopis *Graham's*, avgust 1841, 90–93; Cohen, *Fabrication of American Literature*, 24.
 - *Brumovi eseji*: Poova kritika knjige Henry Lord Brougham *The Critical and Miscellaneous Writings*, za časopis *Graham's*, mart 1842, 190.
 - „*nauka o svemu i svačemu*“: Roswell Park, *Pantology*; ili, *A Systematic Survey of Human Knowledge*, Filadelfija: Hogan & Thompson, 1841.
 - *sve brojnijih grana nauke*: James A. Secord, *Visions of Science: Books and Readers at the Dawn of the Victorian Age*, Čikago: University of Chicago Press, 2015.
 - „*govorili o meni na tako ekstravagantan način*“: Po piše Frederiku V. Tomasu, 27. oktobar 1841, u *Ostrom*, 1:313, i *TPL*, 345.
 - *izazvao senzaciju*: Bendžamin piše Grejamu, 19. oktobar 1841, u *TPL*, 344.
 - „*klasu džentlmena*“: Poe, „A Chapter on Autography“ strana 1, *Graham's*, novembar 1841, 224–34.
 - „*ni samog sebe nije*“: *Ibid.*, 231.
 - „*On ima kvalitete najvišeg reda*“: *Ibid.*, 229.
 - „*dogmatizam, egoizam i ostale njegove*“: Edwin P. Whipple, *Boston Daily Times*, decembar 1841, u *TPL*, 354.
 - „*skup besmislica*“: *The Boston Notion*, 14 decembar 1839, *TPL*, 282.
 - „*neutaživa želja... za samozaboravom*“: Ralph Waldo Emerson, „*Circles*“, 1841, u *Essays and Lectures*, Njujork: Library of America, 1983, 401–4, 414; Ralph Waldo Emerson, *Nature*, Boston: James Munroe, 1836.
 - *Verujući kao i Natanijel Hotorn*: Videti Levin, *Power of Blackness*, 34–35; za poređenje Emersonove i Poove ekspanzivne kosmologije, videti Jennifer Rae Greeson, „Poe's 1848: *Eureka*, the Southern Margin, and the Expanding U[niverse] of S[tars]“ u Kennedy i McGann, *Remapping of Antebellum Print Culture*, 123–40; za korisno poređenje Emesona, Poa i Hotorna, videti David Van Leer, „*Nature's Book: The Language of Science in the American Renaissance*“ u Jardine i Cunningham, uredili, *Romanticism and the Sciences*, 307–21.

-
- „*Mi, Amerikanci*“: Poov prikaz knjige Nathaniel Hawthorne, *Twice-Told Tales*, *Graham's*, maj 1842, 298–300.
 - „*polako uviđa značaj*“: Poe, „Exordium“ *Graham's*, januar 1842, 68–69.
 - „*konglomerističku nauku*“: Poe, „An Appendix of Autographs“, *Graham's*, januar 1842, 48.
 - „*književnu kritiku ograniči*“: Poe, „Exordium“, 68.
 - „*umetnost zbog umetnosti*“: John Wilcox, „The Beginnings of L'art pour L'art“. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* 11, broj 4, 1953: 360-377; Peter Galison, „Objectivity is Romantic“, *American Council of Learned Societies Occasional Paper* (47) 1999.
 - „*ni od regiona*“, Poe, „Notes upon English Verse“, *Pioneer*, mart 1843, 102–12; kasnije dopunjeno izdanje „The Rationale of Verse“ objavljeno je u dva dela u *SLM* 14, broj 10, oktobar 1848: 577–85 i 14, broj 11, novembar 1848: 673–82; o velikom značaju koji se u poetskoj kritici Poovog vremena pridavao metričkoj analizi, videti Jason David Hall, *Nineteenth-Century Verse and Technology: Machines of Meter*, Ham, Švajcarska: Springer, 2017.
 - „*velikoj nebulozi Orionu*“: Videti Simon Schaffer, „The Nebular Hypothesis and the Science of Progress“ u *History, Humanity, and Evolution: Essays for John C. Greene*, urednik James R. Moore, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1989, 131–64.
 - *potekli iz ranijih, primitivnijih formi*: Lawrence Frank, „The Murders in the Rue Morgue: Edgar Allan Poe's Evolutionary Reverie“, *Nineteenth-Century Literature* 50, broj 2, 1995: 168–88.
 - „*U njihovom postupku nema metoda*“: Po, „Ubistva u ulici Morg“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Aleksandra Mančić, objavljeno u listu *Graham's*, aprila 1841.
 - *da bi pronašao krivca*: O rešenju, i mnogo diskutovanim preduslovima za rasistička tumačenja, videti Elise Lemire, „The Murders in the Rue Morgue: Amalgamation Discourses and the Race Riots of 1838 in Poe's Philadelphia“ u Kennedy i Weissberg, *Romancing the Shadow*, 177–204; Kopley, *Dupin Mysteries*, 27–44. Za izvore o istoriji prirode, videti Robert Mitchell, „The Natural History of Poe's Orangutan“, *PS/Dark Romanticism* 29, broj 1, 1996: 32–34; Meyers, *Life and Legacy*, 123, tekst Masonic Hall of Philadelphia's display of an orange-haired orangutan; i šestu tablicu za Wyatt's *Synopsis of Natural History*, o čemu Po piše za časopis *Burton's*, u julu, budući

- da se na njoj vidi gotovo ljudska, dlakava i ekspresivna „glava orangutana“.
- *spektakularan rad njegove logike*: Na primer, to kako eliminiše sve druge načine ulaska osim kroz prozor, zahvaljujući čemu otkriva labavo zakucani klinac pomoću koga se prozor očigledno zatvarao, kao i njegovu zaključivanje o poreklu piskavog glasa kad ustanovi da nije govorio nijedan jezik koje svedoci pominju.
 - „*snažno, ali neprijatno interesovanje*“: Horace Greeley, *New-Yorker*, 27. mart. 1841, u *TPL*, 321.
 - „*ljudski genije ne može*“: Poe, „A Few Words on Secret Writing“, *Graham's Magazine*, juli 1841, 33–38.
 - „*On ume da čita*“: Jesse E. Dow, prikaz napisan u novembru za *Graham's, Washington Index*, 2. novembar, 1841, u *TPL*, 346.
 - „*okean senki*“: Eric Carlson, *Introduction to Poe: A Thematic Reader*, Glenvil, Ilinoj; Scott, Foresman, 1967, 563.
 - *Početakom 1840. godine u Pilovom Filadelfijskom muzeju*: Videti naj-
avu, 1. februar, 1840, u McAllister Collection, devetnaesti tom, str. 46, Library Company of Philadelphia.
 - pretnja za ideju o stabilnosti savršene božanske kreacije: Hjuel, čiji jezik Po ponavlja u uvodnim pasusima, govorio o Enkeovoj kometi u *Astronomy*, 151–56; njena revolucija se smanjivala i ubrzavalo, što bi naposletku dovelo do toga da kolabira u sunce; o stabilnosti planetarnih orbita – što je Njutn osporavao, a Laplas demonstrirao, videti, 129–33.
 - *Poove „duhovne kolokvijume*“: Po, „Razgovor Eirosa i Harmione“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevela Aleksandra Mančić, prvi put objavljeno u časopisu *Burton's*, decembar 1839, 321–23; Po, „Razgovor Monosa i Une“, *ibid.*, prevod Sveta Bulatović, prvi put objavljeno u časopisu *Graham's*, avgust 1841, 52–54.
 - *Ali kada je ponovo objavio priču*: Epigraf je dodat za izdanje iz 1845. Džozef Glenvil, predstavnik prvog Kraljevskog društva, promovisao je metode mehaničke prirodne filozofije i zalagao se za njihovu primenu u cilju dokazivanja postojanja duhova i demona; videti Jonathan I. Israel, *Radical Enlightenment: Philosophy and the Making of Modernity, 1650–1750*, Oksford: Oxford University Press, 2001, 376. Po takođe pripisuje i epigraf za „Ligeju“ Glenvilu: Poe also credited Glanvill with the epigraph for „Ligeia“: „Jer Bog nije ništa drugo do velika volja koja prožima sve stvari po prirodi svoje namere. Čovek se ne prepušta anđelima niti smrti potpuno, sem kroz slabost svoje nejake volje“. Po, Ligeja, Poe, „Ligeia, *Sabrane priče i pesme*,

- Beograd: Rad, 2006; prevod Sveta Bulatović. Ispostavlja se da je oba citata Po napisao.
- „*Trezvena, tiha, smirena Filadelfija*“: Pišući pod pseudonimom Flip, George Lippard, *Spirit of the Times*, 7. februar 1842, 2; Thomas, *Poe in Philadelphia*, 324; videti, David S. Reynolds, *George Lippard*, Boston: Twayne, 1982.
 - „*neopisivom količinom mučenja*“: Ovakva forma kaznenog zatvaranja bila je inspirisana i insistiranjem Kvekeri na tišini, kao medijumu za komunikaciju sa Bogom ali i utilitarnim snom Džeremija Bentama, da se napravi panoptikon, gde bi zatvorenici internalizovali navodno posmatranje sa stražarske kule. Videti, Charles Dickens, *American Notes: For General Circulation*, London: Chapman and Hall, 1842, 1:235–38; Joseph Jackson, *Dickens in Philadelphia*, Filadelfija: William J. Campbell, 1912, 1415.
 - *pravom Dikensovom ljubimcu*: Preparirani Grip, koga je kupio kolekcionar Poovih memorabilija Ričard Gimbl sada je izložen u Odeljenju starih knjiga, u Filadelfijskoj slobodnoj biblioteci. I sjajan je.
 - *pitao ga zna li da*: Dikens piše Pou, 6. mart 1842, u *The Letters of Charles Dickens, Volume Three: 1842–1843*, uredili Madeline House, Graham Storey, and Kathleen Tillotson, Oksford: Clarendon Press, 1974, 106–7, u *TPL*, 362.
 - *Dikens je obećao Pou*: Po piše Džejmsu R. Louelu, 2. jul 1844, u Ostrom, 1:450, u *TPL*, 362.
 - „*bez sumnje izazvao ulične nered*“: *Letters of Charles Dickens*, 3:75n11; Thomas, *Poe in Philadelphia*, 346.

10. Kolo sreće se okreće

- *zlatni džepni sat iz Francuske*: U julu 2019. prodat je na aukciji u Kristiju za \$250,000; videt, www.christies.com/lotfinder/watches/poe-edgar-allan-french-an-6210603-details.aspx?from=salesummary&intObjectID=6210603&sid=0d603d61-c4ad-4883-9aa9-724cfe20c2b4.
- „*brinuo o sreći*“: Grejam, uspomena na Poa iz otprilike 1842, u „The Late Edgar Allan Poe,“ *Graham's Magazine*, mart 1850, 225; *TPL*, 390.
- *počeo da se kvari*: Po piše Vošingtonu Irvingu, 21. juni 1841, u Ostrom, 1:274–75; Po piše Džozefu E. Snodgrasu, 19. septembar 1841, u Ostrom, 1:309.

-
- „*Ovako nešto se još nikad nije desilo*“: Po piše Frederiku V. Tomasu, 27. oktobar 1841, u Ostrom, 1:313. Po piše Džejsmu Heronu: „Sad sam siguran da ću uspeti“, 30. jun 1842, u Ostrom, 1:344.
 - „*pedeset hiljada primeraka*“: *The Saturday Evening Post* objavio je da časopis *Graham's* namerava da „u julu izbací novo izdanje od *pedeset hiljada kopija*“ što će biti „redovan i stalni tiraž, koji može da se otisne pomoću jedne čelične ploče“. *Saturday Evening Post*, 5. mart 1842, 2, u TPL, 361; Thomas, *Poe in Philadelphia*, 339.
 - „*zgrčem srebrne pare*“: Po piše Tomasu, 4. juli 1841, u Ostrom, 1:292.
 - „*Tek su mi juče*“: Po piše Tomasu, 3. februar 1842, u Ostrom, 1:324, in TPL, 359.
 - „*Nije mogla da podnese*“: Amanda Bartlett Harris, „Edgar A. Poe“, *Hearth and Home*, 9. januar 1875, 24, u TPL, 358.
 - „*ne samo glatko, već i neuljudno*“: Po piše Tomasu, 3. februar 1842, u Ostrom, 1:324–25.
 - „*strašno, beskonačno osciliranje*“: Po piše Džordžu V. Eveletu, 4. januar 1848, u Ostrom, 2:641.
 - „*ljubav prema supruzi*“: Graham, „Late Edgar Allan Poe,“ 225, u TPL, 390.
 - „*Otišao sam odatle*“: Po piše Tomasu, 25. maj 1842, u Ostrom, 1:333, in TPL, 366–67.
 - „*Neprekidno sam dirinčio na svoju štetu*“: Po piše Danijelu Brajanu, 6. jul 1842, u Ostrom, 1:347, u TPL, 373.
 - „*istina, umeo odmah da prepozna*“: Graham, „Late Edgar Allan Poe,“ 225, u TPL, 390.
 - „*tri ili četiri stotine*“: Po piše Brajanu, 6. jul 1842, u Ostrom, 1:347, u TPL, 373.
 - „*jednog od najboljih živih pisaca*“: Park Benjamin, *New York New World*, 4. jun 1842, u TPL, 368.
 - „*Opsežna analiza knjige*“: Poe, „Review of New Books,“ *Graham's Magazine*, jun 1842, 354–56.
 - „*najdrskija prevara*“: Po piše Snodgrasu, 4. jun, 1842, u Ostrom, 1:341.
 - *Grejam mu je ponudio poziciju*: Grejam piše Grizvoldu, 19. april 1842, u TPL, 364.
 - *platu od hiljadu dolara*: Grejam piše Grizvoldu, 3. maj 1842, u TPL, 365.
 - „*Dali bismo više*“: Dau piše u časopisu *Index*, 23. jun 1842, u TPL, 370.

-
- „*zlonamerne, nepravedne i nedostojanstvene optužbe*“: Pismo piše „FLASH“ (dopisnik iz Filadelfije), u *Washington, D.C., Independent*, 17. jun 1842, u *TPL*, 370.
 - „*dobru ponudu*“: Po piše Tomasu, 12. septembar 1842, u *Ostrom*, 1:358, u *TPL*, 379.
 - *zbirku priča pod naslovom Fantastične priče*: E. T. A. Hofman je isti naslov, na nemačkom, dao svojoj zbirci priča: *Fantasiestücke in Callot's Manier*, četiri toma, Bamberg: Neues Leseinstitut von C. F. Kunz, 1814–15.
 - *Naleteo je na mladog pesnika*, u *TPL*, 371.
 - „*Pijančio je*“: Merina sećanja, navodi Augustus Van Cleef, „Poe's Mary“, *Harper's New Monthly Magazine*, mart 1889, 639.
 - „*Sigurno ste zaključili*“: Po piše Dž. i H. G. Lengliju (njujorškim izdavačima), 18. juli 1842, u *Ostrom*, 1:353.
 - „*Pejzažni vrt*“: Poe, „The Landscape Garden“, *Ladies' Companion*, oktobar 1842, 324–27.
 - „*Misterija Mari Rože*“: Po je objavio priču u časopisu *Ladies' Companion*, u tri nastavka u novembru i decembru 1842. i februaru 1843. Videti Amy Gilman Srebnick, *The Mysterious Death of Mary Rogers: Sex and Culture in Nineteenth-Century New York*, Njujork: Oxford University Press, 1995; Daniel Stashower, *The Beautiful Cigar Girl: Mary Rogers, Edgar Allan Poe, and the Invention of Murder*, Njujork: Dutton, 2006). Govorkanje da je Meri Rodžers umrla za vreme abortusa je „duboko zakopano“ u Poovom tekstu, smatra Laura Saltz: „(Horrible to Relate!)“: Recovering the Body of Marie Rogêt“ u Rosenheim i Rachman, *American Face of Edgar Allan Poe*, 237–70. Dejna Medoro misli da se ideja o prekidu trudnoće provlači kroz sve priče o Dipenu. U priči „Ukradeno pismo“ (kao posledica kraljičine ljubavne afere), u priči „Ubistva u Ulici Morg“ (gde su žrtve „vračare“, što je zapravo bio eufemizam za žene koje su prekidale trudnoću); videti Dana Medoro, „So Very Self-Evident: Adultery and Abortion in ‘The Purloined Letter’“, *Literature and Medicine* 26, broj 2, 2007: 342–63. „Rože“, Poov homonim za američko „Rodžers“ takođe bi se mogao smatrati odavanjem poštovanja Piteru Rožeu, autoru tezaurusa i jedne *Bridžvoterove rasprave* – čime bi se Dipenove „raciosinacije“ povezale sa filološkim pitanjima i potragom prirodne teologije za skrivenom namerom.
 - „*O, Jupitera mi!*“: Po piše Robertu Hamiltonu (uredniku *Ladies' Companion*), 3. oktobar 1842, u *Ostrom*, 1:365, i *TPL*, 382–3.

-
- „šeta po prirodi“: Džon S. Detvajler piše E. C. Dželet, bez datuma, otprilike 1842, Joseph Jackson Collection, u *TPL*, 389. Po je bio na pešačkoj udaljenosti od tek otvorenog groblja na Lorel Hilu, koje je imalo tu polupastoralnu estetiku „žive smrti“; videti, Aaron Wunsch, „Emporia of Eternity: ‘Rural’ Cemeteries and Urban Goods in Antebellum Philadelphia“, *Nineteenth Century* 28, broj 2, 2008: 14–23; Aaron Sachs, *Arcadian America: The Death and Life of an Environmental Tradition*, Nju Hejven, Konektikat: Yale University Press, 2013; o opsednutosti smrću u devetnaestom veku, videti Karen Halttunen, *Confidence Men and Painted Women: A Study of Middle-Class Culture in America, 1830–1870*, Nju Hejven, Konektikat: Yale University Press, 1982, 124–52; Gary Laderman, *The Sacred Remains: American Attitudes Toward Death, 1799– 1883*, Nju Hejven, Konektikat: Yale University Press, 1996.
 - „Ima perioda“: Po piše Džejsmu R. Louelu, 2. jul 1844, u Ostrom, 1:448.
 - „Jutro na Visahikonu“: Poe, „Morning on the Wissahiccon,“ *Opal for 1844* (1843): 249–56. Po je naslov promenio u „Vapit“ u pismu upućenom Louelu 28. maja 1844, u Ostrom, 1:441, da bi kasnije priča bila objavljivana pod oba naslova.
 - „Udeš opušteno u svoju kancelariju“: Tomas piše Pou, 21. maj 1841, u *TPL*, 327.
 - „Želim ti sreću“: Po piše Tomasu, 26. jun 1841, u Ostrom, 1:287. *Sutedray Visiter* objavio je 26. juna 1841. izveštaj o Tomasovom imenovanju: „Raduje nas što je administracija spremna da nagradi književni talenat podjednako kao i politički“, u *TPL*, 332.
 - *Tajlerov sin Robert bio je pesnik*: Terens Volen je otkrio Poovu kriptografsku posvetu Tajleru (i dešifrovao jednu od Poovih nerešivih zagonetki) u Whalen, *Poe and the Masses*, 195–224; drugi opis je od Džona A. Hodžsona, „Decoding Poe? Poe, W. B. Tyler, and Cryptography“, *Journal of English and Germanic Philology* 92, broj 4, 1993: 523–34.
 - „novi život“: Po piše Tomasu, 25. maj 1842, u Ostrom, 1:333.
 - *Uz državnu službu*: Po piše Tomasu H. Čiversu, 27. septembar, 1842, u Ostrom, 1:363.
 - „1.124 kandidata“: *Spirit of the Times*, 10. septembar 1842, u *TPL*, 378.
 - „poneo prema meni“: Po piše Tomasu, 19. novembar 1842, u Ostrom, 370–71, in *TPL*, 383–84.
 - *Tomas je izrazio žaljenje zbog toga*: Tomasove uspomene, 16. septembar 1842, navodi Whitty, „Memoir,“ xliii–xliv, u *TPL*, 381.

-
- „*svi su do jednog odbili ponudu*“: Dikens piše Pou, 27. novembar 1842, u Dickens, *Letters*, 3:384–85; *TPL*, 388. U poruci koju je Dikens poslao svom izdavaču vidi se da je predlog dao reda radi: „Molim vas napišite takav odgovor da ga mogu poslati autoru i umiriti svoju savest“.
 - „*odelo na meni*“: Po je podneo zahtev za stečaj u Okružnom sudu Sjedinjene Države Filadelfije 19. decembra, 1842: odobren mu je 13. januara 1843. Dokument su otkrili kuratori filadelfijskog odeljka Nacionalne arhive; videti diskusiju u Ostrom, 1:337–38.
 - „*Ovi događaji su me*“: Po, „Crna Mačka“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006, prevod Ljubiša Jeremić, objavljena u *United States Saturday Post* (Filadelfija), 19. avgust 1843, 1. Susan Sweeney, „Death, Decay, and the Daguerreotype’s Influence on ‘The Black Cat’“, *EAPR* 19, broj 2, 2018: 206–32; David Reynolds, „Black Cats and Delirium Tremens: Temperance and the American Renaissance“, u *The Serpent in the Cup: Temperance in American Literature*, uredili David Reynolds i Debra Rosenthal, Amerst: University of Massachusetts Press, 1997, 22–59.
 - *tehničko srce dagerotipa*: Za dalje veze sa dagerotipijom, uključujući i „mučenje“ prilikom poziranja, videti Sweeney, „Horror of Taking a Picture“. O hijzamskoj strukturi priče, koja se seče u centralnoj rečenici: „zato što sam, kao vođen instinktom, uperio zrak precizno na ono proklete mesto“, videti Richard Kopley, *The Threads of „The Scarlet Letter“: A Study of Hawthorne’s Transformative Art*, Njuark: University of Delaware Press, 2003, 105–7.
 - „*donekle poklapaju mišljenja*“: Po piše Louelu, 4. februar 1843, u Ostrom, 1:376–77, i *TPL*, 397.
 - *autorski tajni sindikat*: „Zamisli, na primer, da se tajno sakupi elita ljudi od pera ... Ako mi ne budemo branili sebe u okviru neke takve koalicije, proždraće nas, bez milosti, Godijevci, Snoudensi, i *id genus omne*“. Po piše Louelu, 30. mart 1844, u Ostrom, 1:432.
 - „*zbog njegove imaginacije*“: *Pioneer*, februar 1843, u *TPL*, 396.
 - *Po pozitivno ocenio*: Thomas C. Clarke, urednio, *American Pocket Library of Useful Knowledge*, drugo izdanje, Filadelfija: Griffith & Simon, 1841; „Review of New Books“, na unutrašnjoj strani papirnog omotača u koji je ponekad umotavan *Graham’s Magazine*, april 1842.
 - „*Bog zna da jesam ružan*“: Po piše Tomasu, 25. februar 1843, u Ostrom, 1:381, i *TPL*, 399.
 - „*najboljeg pokrovitelja*“: Poe, „Prospectus for the *Stylus*“, *Saturday Museum*, 4. mart 1843, 3, u *TPL*, 398. Klark i Po su sklopili zvaničan

- ugovor sa ilustratorom Feliksom Darlijem koji je trebalo da priprema pet crteža mesečno, u *TPL*, 395–96).
- „Virdžinija se bezmalo oporavila“: Po piše Džonu H. Makenziju, posle 22. aprila 1843, u *Ostrom*, 1:398, and *TPL*, 401.
 - „veliku stvar“: Po piše Tomasu, 25. februar 1843, u *Ostrom*, 1:381, i *TPL*, 400.
 - „Pošto je sakupio nekoliko dolara“: Po piše Robertu Karтеру, 7. mart 1843, u *Ostrom*, 1:384, i *TPL*, 403.
 - „celog prekrivenom modricama“: Tomas piše Robertu Tajleru, 8. mart 1843, u *TPL*, 403.
 - „iz svih odseka“: Po piše Klarku, 11. mart 1843, u *Ostrom*, 1:386, u *TPL*, 405.
 - „I drugog dana“: Dau piše Klarku, 12. mart 1843, u *TPL*, 405–6.
 - „izgleda odrpano i zarozano“: Ovako je muzičar i novinar Džon Hill Hjuit opisao Poa negde oko 10. marta 1843, u *TPL*, 404.
 - „mnogo su ga mučile njegove indiskrecija“: Tomasove reči citirane su u Whitty, „Memoir,“ xlvii, u *TPL*, 405.
 - „Ovde da je previše matiriala“: Dau piše Klarku, 12. mart 1843, u *TPL*, 405–6.
 - „kupanja u toploj vodi i večere“: Po piše Tomasu i Dau, 16. mart 1843, u *Ostrom*, 1:388.
 - „predsednik, juče“: Tomas piše Pou, 27. mart, 1843, u *TPL*, 408.
 - „Tajler je čak lično poslao pismo“: Robert Tajler piše Blaju, 31. mart 1843; *TPL*, 409. Po je u oktobru te godine napisao prikaz Tajlerove poezije; u svetu kritike koju je njegov otac dobio i od onih koji su Roberta napadali i od onih koji su naduvali njegov uspeh, Po je proglasio svoju „apsolutnu nepristrasnost“, i ukazao je na mane isto-vremeno hvaleći Robertov osećaj za lepotu; Poov prikaz dela Robert Tyler, *Death; or Medorus' Dream, Graham's*, decembar 1843, 319–20.
 - „spremnih i nestrpljivih“: *Spirit of the Times*, 16. mart 1843, u *TPL*, 407.
 - „Ovog nebeskog posetioca“: Uvodnik koji je Po napisao za *Saturday Museum*, 1. april 1843, u *TPL*, 410.
 - „tri povezane sobe“: Majn Rid o Pou, napisano otprilike u aprilu 1843 u „A Dead Man Defended,“ *Onward*, april 1869, 306, u *TPL*, 409.
 - „I dalje je nameravao da lansira“: Po piše Louelu, 27. mart 1843, u *Ostrom*, 1:393–94, i *TPL*, 408.
 - „sva trojica pojavila u isto vreme“: Prisećanja En E. K. Klark, otprilike 1843, u *TPL*, 445.

-
- „*personu gospodstvenog izgleda*“: T. D. English, *The Doom of the Drinker*, u *Saturday Museum*, 9. decembar 1843, u *TPL*, 443.
 - „*neopisivo rastužuje*“: Vilmer piše Džonu Tomlinu, 20. maj 1843, navodi se u *AHK*, 401–2, i *TPL*, 412.
 - „*mnoge skorašnje nazatke*“: Vilijam Po piše Pou, 15. jun 1843, u *TPL*, 415.
 - „*prefinjen i veliki džentlmen*“: Darli navodi u Woodberry, *Life*, 2:2–3, i *TPL*, 413.
 - „*verovatno najprijatnije*“: Reid, „*Dead Man Defended*,“ 206–7, in *TPL*, 410.
 - „*Vrlo liberalne ponude i bez opsena*“: *Baltimore Sun*, 31. mart 1843, u *TPL*, 409.
 - *Zaplet počiva na pustoj čovekovoј želji*: Videti Terence Whalen, „*The Code for Gold: Edgar Allan Poe and Cryptography*“, *Representations* 46, proleće 1994: 35–57; Rosenheim, *Cryptographic Imagination*; J. Gerald Kennedy, *Strange Nation*, 370–74; Marc Shell, *Money, Language, and Thought: Literary and Philosophic Economies from the Medieval to the Modern Era*, Berkli: University of California Press, 1982, 8–22; Barton Levi St. Armand, „*Poe’s ‘Sober Mystification’: The Uses of Alchemy in ‘The Gold Bug’*“ *PS-Old Series* 4, broj 1 1971: 1–7.
 - „*jedinstveno delo posebno ustrojenog*“: Klark u *Saturday Museum*, 8. juli 1843, u *TPL*, 424.
 - *optuživši Poa za plagiranje*: Francis H. Duffee, „*The ‘Gold Bug’—a Decided Humbug*“, *Daily Forum*, 27. jun 1843, u *TPL*, 419–20.
 - *kao i mnogi drugi, mrzeo Grizvolda*: Tog leta je Lipard objavio satirični serijal o Grizvoldu i Grejamu, „*The Spermaceti Papers*“, u *Citizen Soldier*, u *TPL*, 413. Sveprisutan prezir prema Grizvoldu primetio je i Widmer, *Young America*, 1.
 - „*obeležen žigom genijalnosti*“: Džordž Lipard za *Citizen Soldier*, 15. novembar 1843, u *TPL*, 440.
 - „*nisu mogli da uđu*“: *United States Gazette*, 8. januar 1844, u *TPL*, 441.
 - „*izuzetno inteligentnu publiku*“: Klark za *Saturday Museum*, 25. novembar 1843, u *TPL*, 441–442.
 - „*jedan solidan časopis*“: Džordž Lipard za *Citizen Soldier*, 10. januar 1844, u *TPL*, 448.
 - „*mala verovatnoća da će veče*“: Louel piše Pou, 6. mart 1844, u *TPL*, 454.
 - „*Gospodin Po je zaslužan*“: Džordž Lipard za *Citizen Soldier*, 15. novembar 1843, u *TPL*, 441.

11. Navala naučnika i nadrinaučnika

- U Vašingtonu su se 1. aprila 1844: O samom događaju – kao i o istoriji, članstvu i izložbama instituta – detaljno je pisao *Bulletin of the National Institute for the Promotion of Science*, tom 1, Vašington: P. Force, 1841, analizirao je Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity in the United States“, citat 358; George B. Goode, „The Genesis of the United States National Museum“, *Smithsonian Annual Report for 1897*, tom 2, Vašington: Smithsonian Institution, 1901.
- Između muzičkih numera: *Bulletin of the National Institute*, 430–34.
- „članovi Kongresa, stranci“: *National Intelligencer*, 2. april 1844, 3; *Bulletin of the National Institute*, Ingersoll, 424.
- važni američki naučnici rešili su da ostanu kod kuće: Reakcije u Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 356.
- „Šta mislite“: Henri piše Toriju, 27. mart 1844, u *Joseph Henry Papers*, 6:62, i Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 354n78.
- promovisao časopis *Southern Literary Messenger*: Članak se pojavio u dva dela (u januaru i martu 1840), i navodno ga je napisao Beverli Taker, jedan od glavnih južnjačkih branitelja ropstva. Može se posmatrati i kao deo posleratne strategije preko koje su političari pristalice ropstva pokušavali da prošire svoj uticaj na vladu, kroz sponzorisanje naučnih poduhvata i ulaganje sredstava u mornaricu. SLM je ponudio platformu promoterima mornarice sa juga, među kojima su bili i Polding i Mori (i, mada to nije sasvim potvrđeno, Renolds, čiji je plan o ekspediciji prisvojio Pojnset, videti dole); videti Matthew Karp, *This Vast Southern Empire: Slaveholders at the Helm of American Foreign Policy*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 2016.
- *I Po se 1840. uključio u ovu aktivnost*: Poe, „Chapter on Science and Art,“ *Burton's*, mart 1840, 149–50.
- jednu nacionalnu naučnu organizaciju: Vašington je imao lokalno naučno udruženje od 1816, ali je do tridesetih godina devetnaestog veka bilo skoro ugašeno.
- „duhu udruživanja“: Alexis de Tocqueville, „On the Use That the Americans Make of Association in Civil Life“, u *Democracy in America*, uredili i preveli Harvey C. Mansfield i Delba Winthrop, 1835–40; Čikago: University of Chicago Press, 2000, 489–92. Pored brojnih radničkih udruženja, kooperativa i sindikata, 1839. godine

- formirana je Američka umetnička unija, i 1847. Američko lekarsko udruženje.
- sa „*Filadelfijancima*“: Tori piše Henriju, 9. novembar 1838, Gray MSS, Gray Herbarium, Harvard University, u Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 50–51.
 - *proširenju američkih plantaža*: Karp, *Vast Southern Empire*; Walter Johnson, *River of Dark Dreams: Slavery and Empire in the Cotton Kingdom*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 293–302.
 - *Natanijel Horton je takođe tražio*: Stantnon, *Exploring Expedition*, 306; Philbrick, *Sea of Glory*.
 - *fragilnost jedne ovako koncipirane institucije*: Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 344.
 - „*zahvatom i dubinom*“: „We may not compete with the British Association“. „First Circular, Respecting Meetings of Scientific and Literary Men in the United States“, *Bulletin of the National Institute*, 15. oktobar, 1842, 421.
 - *Asocijacije američkih geologa i prirodnjaka*: Ovo udruženje osnovano je na podsticaj Edvarda Hičkoka, direktora Masačusetskog geodetskog zavoda i predsednik Koledža Amerst, koji se osećao izolovano od svojih kolega geologa; rešili su da se sreću svake godine u drugom gradu, na prvom sastanku u Frenklinovom institutu 1840, koji je tu održan zahvaljujući Henriju Darvinu Rodžersu. Isprva nisu primali u udruženje nikoga ko „nije posvećen geološkim istraživanjima sa naučnim pristupom i ciljevima“, ali na sastanku u Bostonu 1843, u vreme kada je predsednik bilo Samjuel Morton, dodali su u nazivu i prirodnjake; Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 67.
 - *nešto „mnogo popularnije“*: Bak piše Lumisu, 7. mart 1844, Loomis MSS, BYA, u Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 354n78. Vilijam Redfield, inženjer za parne mašine i meteorolog iz Njujorka, zabrinuo se da će plan Instituta „remetiti, bilo namerno bilo slučajno“ sastanak AAGN-a; rešio je da ne prisustvuje sastanku (Redfield, 21. novembar 1842, u Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 356n54); o četrdeset i tri pozvana naučnika koji su odbili da dođu, videti „Replies to Circulars“, Markoe’s journal u Rhees MSS, Huntington Library, u Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 358n100.

-
- „bez pratnje muzičkog benda“: Dejna piše Spenseru F. to Spencer F. Berdu, 19. maj 1844, Baird MSS, SIA, u Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 360n110.
 - „njih pedeset koji se samo bave“: Bak piše Lojdu, 30. novembar 1838, kutija 2, tom 1, Bache Papers, u Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 203.
 - kontrolišu „uglavnom amateri i političari“: Henri, obraćanje pred Vašingtonskim filozofskim društvom 1871, z Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 362n121.
 - „obezbedimo prisustvo javnosti“: Dejna piše A. A. to A. A. Goldu, 11. april 1844, Gould MSS, Houghton Library, Harvard, u Kohlstedt, „Step Toward Scientific Self-Identity“, 359.
 - „masovnog diluvija“: Henri piše Baku, u *Papers of Joseph Henry*, 6:76, u Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 207.
 - „prenagljeno osnivanje“: Henry, „The Wants of Science in the United States“ (1844), MSS, kao pravi forenzičar dešifrovao je Jansen, u *Alexander Dallas Bache*, 227–28.
 - „svakome ko dođe date jednaka prava“: Henri u Moyer, *Joseph Henry*, 227.
 - „republikanska u pravom smislu te reči“: Ibid., 228.
 - *Besneo je što Bendžamin Siliman*: Arthur Molella, „At the Edge of Science: Joseph Henry, ‘Visionary Theorizers,’ and the Smithsonian Institution“, *Annals of Science* 41, broj 5 (1984): 445–61.
 - „u glavama mnogih“: Henri piše Morzeu, 24. februar 1842, u *Papers of Joseph Henry*, 5:150–51.
 - „naukovali, kao što je red“: Henri u Moyer, *Joseph Henry*, 231.
 - „trećerazredni i četvororazredni ljudi“: Ibid., 228.
 - *veštački izmeni klima*: James Rodger Fleming, *Fixing the Sky: The Checkered History of Weather and Climate Control*, Njujork: Columbia University Press, 2010, 54–58.
 - *Bak je izrazio rezerve*: Bak, Henri, Pirs i Adams, navodi se u Peter Moore, *The Weather Experiment: The Pioneers Who Sought to See the Future*, Njujork: Farrar, Straus and Giroux, 2015, 137–39; o Espaju i o stalnom sukobljavanju sa Vilijamom Redfieldom, videti James Fleming, *Meteorology in America, 1800–1870*, Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1990, 23–54.
 - „Glavni deo teorije profesora Espija“: Poe, „Marginalia“, *Graham’s*, decembar 1846; M183, u *The Collected Writings of Edgar Allan Poe, Vol. II: The Brevities*, uredio Burton R. Pollin, Njujork: Gordian Press, 1985, 309.

- „razmetljive prezentacije“: Džon Kolins Voren iz APS-a piše Vilijamu Horneru, 20. novembar 1838, APS Archives, u Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 50.
- isti onaj lupež: Videti sedmo poglavlje; Moyer, *Joseph Henry*, 225–27.
- Zavodljivi predavač: O Lardnerovoj karijeri u Britaniji, videti Jo N. Hays, „The Rise and Fall of Dionysius Lardner“, *Annals of Science* 38, broj 5 (1981): 527–42. O nauci u britanskoj javnosti, videti Bernard Lightman, *Victorian Popularizers of Science: Designing Nature for New Audiences*, Čikago: University of Chicago Press, 2009; Morus, *Frankenstein's Children*; Hsiang-Fu Huang, „A Shared Arena: The Private Astronomy Lecturing Trade and Its Institutional Counterpart in Britain, 1817–1865“, *Notes and Records: The Royal Society Journal of the History of Science* 72, broj 3 (2018): 319–41. Lardnerovu američku karijeru i optičke tehnologije dobro je proučio Kentwood D. Wells, „Dionysius Lardner: Popular Science Showman of 1840s“, *Magic Lantern Gazette* 29, broj 1 (2017): 3–17; Anna Louise Martin, *Villain of Steam: A Life of Dionysius Lardner (1793–1859)*, Karlou, Irska: Tyndall Scientific, 2015.
- „ekstenzivnim i izvanrednim ilustracijama“: *New York Weekly Herald*, 27. novembar 1841, u Wells, „Lardner“, 5.
- „uništio mir“: *Gloucester Telegraph*, 24. novembar 1841, 2, u Wells, „Lardner“, 5.
- „Čitam u novinama“: Henri piše Toriju, 20. decembar 1841, u *Joseph Henry Papers*, 5:132–33.
- „progutali pilule“: David Meredith Reese, *Humbugs of New-York, Being a Remonstrance Against Popular Delusion, Whether in Science, Philosophy, or Religion* (Njujork: Taylor, 1838), 21.
- „I papisti i antipapisti“: Ibid., 210.
- „Džeferson, Frenklin, Raš i Džon Džej“: Ibid., 144.
- *Osим što su kao zajedničku osnovu prihvatili*: Bak uglavnom nije mnogo govorio o episkopalizmu u skladu sa kojim su ga vaspitavali, dok je prezbiterijanac Henri govorio svojim studentima da fizička nauka daje „najubedljivije dokaze Tvorčevog dobročinstva, mudrosti i moći“ (u Moyer, *Joseph Henry*, 141). Njihov često oholi saveznik Bendžamin Pirs bio je posvećeni unitarijanac koji je na jednom predavanju viknuo kad je video matematički dokaz: „Gospodo, BOG sigurno postoji!“ (u Edward Hogan, *Of the Human Heart: A Biography of Benjamin Peirce* [Vitlejem, Pensilvanija: Lehigh University Press, 2008], 284).

-
- *ropstva i rasističke nauke*: Videti Fabian, *Skull Collectors*; Stanton, *Leopard's Spots*; Rusert, *Fugitive Science*. O incidentu kada je Henri, na početku Građanskog rata, odbio da dopusti Frederiku Daglasu da održi govor u Smitsonijanu, videti Michael F. Conlin, „The Smithsonian Abolition Lecture Controversy: The Clash of Anti-slavery Politics with American Science in Wartime Washington“, *Civil War History* 46, broj 4 (2000): 301–23.
 - *verovao u ropstvo i javno ga podržavao*: Hogan, *Human Heart*, 203–9. Kada su pedesetih godina devetnaestog veka Henri i Bak pozvali Pirsu da drži predavanja u Vašingtonu, on je insistirao na tome da na dva govori o kometama a na dva o „razlikama u matematičkoj sposobnosti različitih rasa i nacionalnosti“; ova dvojica su ga ubedili da govorio o „razlici, 'a ne o *inferiornosti* rasa“ (ibid., 211).
 - *iskreno uključiti u proširenje rasističke nauke*: Edward Lurie, *Louis Agassiz: A Life in Science*, Čikago: University of Chicago Press, 1960, 258–71; Gould, *Mismeasure of Man*, 74–82.
 - *„uljudno“ su okretali glavu*: O tome kako su Bak i Henri izbegavali rasističku nauku u AAAS, posebno posle 1850, videti Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 111–14; videti petnaesto poglavlje.
 - *„blisko povezana sa naučnim“*: Henry, *Papers of Joseph Henry*, 6:16.
 - *„Neću se smiriti“*: Pirs, Kembriđ, 28. novembar 1843, A. D. Bache Papers, series RU 7053, box 5 Coast Survey, Lighthouse Board, Papers, Reports, box 3, 2, Incoming Correspondence, Smithsonian Institute Archive.
 - *„podršku svih istaknutih naučnika“*: Henri piše Džejmsu Henriju, januar 1844, *Papers of Joseph Henry*, 6:15–16; o udžbeniku iz filozofije prirode, videti W. H. C. Bartlett of West Point to Joseph Henry, March 1, 1844, citira se u Charles I. Weiner, „Joseph Henry's Lectures on Natural Philosophy: Teaching and Research in Physics, 1832–1847“ (doktorska disertacija, Case Institute of Technology, 1965), 56.
 - *izgled morskog dna u priobalnim vodama*: Za veze između Bakovih hidrografskih merenja, Morijevih okeonografskih, imperijalističke ekspanzije i humboltovske globalne nauke, videti Michael Reidy i Helen Rozwadowski, „The Spaces in Between: Science, Ocean, Empire“, *Isis* 105, broj 2 (2014): 338–51; za preglede Bakovih istraživanja, videti Slotte, Jansen, and Daniel Kevles, „Practical Pressures and Scientific Payoffs: A Long View of Knowledge and Utility in

- Federal Research“. *Social Research: An International Quarterly* 84, broj 3 (2017): 561–82.
- „*istinski talentovane sunarodnike*“: Bak piše to Elajasu Lumisu, 13. decembar, 1843, both NR II roll S, Record Unit 7470, Reingold Papers, SIA, in Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 199.
 - *Radeći sa njim imali su priliku*: Korišćenje terenskih istraživanja i ekspedicija kao poligona za naučno obučavanje razvili su Kolbi u Irskoj, Everest u Indiji, De la Beš u Britanskoj službi za geološka ispitivanja. Videti Rachel Hewitt, *Map of a Nation: A Biography of the Ordnance Survey*, London: Granta, 2011; Matthew Edney, *Mapping an Empire: The Geographical Construction of British India, 1765–1843*, Čikago: University of Chicago Press, 2009; James Secord, „The Geological Survey of Great Britain as a Research School, 1839–1855“, *History of Science* 24, broj 3 (1986): 223–75.
 - *čarobnjak za merne instrumente Džozef Sakston*: Joseph Henry, „Memoir of Joseph Saxton: 1799–1873“, u *Biographical Memoirs*, Vašington: National Academy of Science, 1877, 219–316; o Sakstonovom poboljšanju barometra, pirometra, standardne dužine i uređaja za automatsko merenje plime, videti *ibid.*, 308–14.
 - „*naučni projekat na nacionalnom nivou*“: Slotten, *Patronage*, 119.
 - „*vladino naučno telo opšteg tipa*“: Dupree, *Science in the Federal Government*, 104.
 - *astronomskih dvesta hiljada dolara*: Thomas Ollive Mabbott, „Poe and Dr. Lardner“, *American Notes and Queries* 3, broj 8, (1943): 117.
 - „*Mašta svetine*“: Poe, „Marginalia“, *SLM* (jun 1849); M226, u Pollin, *Brevities*, 336. U prvom delu „Marginalija“, Po je rastrgnuo Lardnerovu neoriginalnu i „metafizičku“ raspravu u navodnoj veličini sunca, a ta rasprava poslužila mu je za pisanje priče „Sfinga“, kasnije je iskoristio Lardnerove anegdote u vezi sa otkrićima za „Hiljadu i drugu Šeherezadinu priču“, videti Mabbott, „Poe and Dr. Lardner“, 115–16; Poe, „Marginalia“, *United States Magazine and Democratic Review*, Nov. 1844; M38, in Pollin, *Brevities*, 143–48.
 - *istovremeno pisao za dve publike*: Allen, *Poe and the British Magazine Tradition*. Dž. Džerald Kenedi smatra da je Po „neprekidno tragao za mogućnošću da stvori jedan književni tekst koji će zadovoljiti i ukus publike i ukus kritičara“, videti *A Historical Guide to Edgar Allan Poe*, uredio J. Gerald Kennedy, Njujork: Oxford University Press, 2001, 67. Tenzija između dve publike ključna je za Elmer, *Reading at the Social Limit*, i Whalen, *Poe and the Masses*.

-
- „Šta je genijalno u rasplitanju“: Po piše Filipu P. Kuku, 9. avgust 1846, u Ostrom, 2:595. O Poovim samoreferentnim tragovima, videti Louis Renza, „Poe's Secret Autobiography“, u *The American Renaissance Reconsidered*, uredio Walter Benn Michaels, Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1985, 58–89; videti takođe nai-zgled beskonačne pokušaje stručnjaka koji izučavaju Poa da dešifruju Poove aluzije — među najneumornijima je pokojni Burton R. Pollin, *Discoveries in Poe* (Notr Dam, Indijana: University of Notre Dame Press, 1970).
 - *Po napisao prikaz specijalnog izdanja*: Poov prikaz *A Brief Account of the Discoveries and Results of the United States Exploring Expedition, Graham's*, septembar 1843, 164–65.
 - *poglavicu sa Fidžija po imenu Veidovi*: O ovoj sablasnoj epizodi i još nekoliko drugih, jednako uznemirujućih piše Fabian, *Skull Collectors*; videti i T. D. Stewart, „The Skull of Vendovi: A Contribution of the Wilkes Expedition to the Physical Anthropology of Fiji“, *Archaeology and Physical Anthropology in Oceania* 13, broj 2/3 (1978): 204–14, i Adrienne Kaeppeler, „Two Polynesian Repatriation Enigmas at the Smithsonian Institution“, *Journal of Museum Ethnography* 17 (2005): 152–62.
 - *Vilksa su po povratku izveli pred vojni sud*: O Vilksovom suđenju i njegovim sukobima sa naučnicima na brodu, videti D. Graham Burnett, „Hydrographic Discipline Among the Navigators“ u *The Imperial Map: Cartography and the Mastery of Empire*, urednik James R. Akerman, Čikago: University of Chicago Press, 2009, 185–259; Philbrick, *Sea of Glory*; Stanton, *Exploring Expedition*.
 - *da je njegovo cifranje bilo pun pogodak*: Jane Walsh, „From the Ends of the Earth: The United States Exploring Expedition Collections“ u *The United States Exploring Expedition, 1838–1842*, Smithsonian Institution Libraries, Digital Collection 2004, www.sil.si.edu/DigitalCollections/usexex/learn/Walsh-01.htm; Antony Adler, „From the Pacific to the Patent Office: The US Exploring Expedition and the Origins of America's First National Museum“, *Journal of the History of Collections* 23, broj 1 (2011): 49–74; Curtis Hinsley, *Savages and Scientists: The Smithsonian Institution and the Development of American Anthropology, 1846– 1910*, Vašington: Smithsonian Institution, 1981.
 - „dragulje, zlato i gvozdenu rudu“: Po u prikazu *A Brief Account*, 164–65.

- „U šetnji kroz Nacionalnu galeriju“: „United States Exploring Expedition“, *American Journal of Science and Arts* 44 (1843): 399; videti Adler, „From the Pacific to the Patent Office“, 69, i članak posvećuje G. S. Silimanu.
- *I ona je poslužila kao opravdanje vlasti*: Videti Hinsley, *Savages and Scientists*, 17–20.
- „mnogih sposobnih i uglednih“: Po, prikaz *A Brief Account*, 165. U esej za *American Journal of Science and Arts* slično zaključuje: „Gospodin Dž. N. Renolds nije pošao u ekspediciju, i mada nije nagrađen za svoj trud tako što je mogao da uživa u pustolovini i doprinese njenom uspehu, Renoldsovi sunarodnici neće zaboraviti ili umanjiti njegov trud“, 408.
- *vodila „koalicija“*: Po piše Louelu, 30. mart 1844, u Ostrom, 1:432, u *TPL*, 456.
- *Kongres je odobrio Samjuelu Morzeu*: John, *Network Nation*, drugo poglavlje, o federalnoj velikodušnosti prema Morzeu i podsticaju za otkriće koji su omogućili zakoni o patentu; model patenta i pregledi držani su u istoj zgradi kao i kolekcija istraživačke ekspedicije.
- *Devojčica koja je rasla blizu kuće Poovih*: Lydia Hart Garrigues, oko 1843, navodi Mary E. Phillips, *Edgar Allan Poe, the Man*, Čikago: John C. Winston, 1926, 827, u *TPL*, 445.

Četvrti deo: Njujork

- „Stižem trpeć žig očaja“: Po, „Zemlja sna“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006, prevod Kolja Mićević, prvi put objavljena u časopisu *Graham's*, juna 1844; *LOA*, 79–80.

12. Tržište za novitete

- „ZAPANJUJUĆA VEST!“: *New York Sun*, 13. april 1844.
- *Mejsonu su omogućila njegova tehnička poboljšanja*: O pojedinostima putovanja, videti raspravu u Harold Beaver, urednik, *The Science Fiction of Edgar Allan Poe*, Harmondsvort: Penguin, 1976, 371. O samoj vesti i duborezu, videti Michael Leja, „News Pictures in the Early Years of Mass Visual Culture in New York: Lithographs and the Penny Press“, u *Getting the Picture: The Visual Culture of the News*, uredili Jason Hill i Vanessa Schwartz, London: Bloomsbury, 2015, 146–54.

-
- *izvanredne mogućnosti brzog slanja vesti*: Frank M. O'Brien, *The Story of „The Sun“: New York, 1833–1918*, Njujork: George H. Doran, 1918, 146; Hayes, *Poe and the Printed Word*, xi.
 - *njih su provozali za sve pare*: Naomi Miyazawa, „Edgar Allan Poe and Popular Culture in the Age of Journalism: Balloon Hoaxes, Mesmerism, and Phrenology“, doktorska teza, University at Buffalo, State University of New York, 2010; Jeffrey A. Savoye, „Meanderings Here and There in Poe’s ‘Balloon Hoax’“, *EAPR* 18, br. 2 (Autumn 2017): 257–62.
 - „u priči o balonu nije rečeno ništa“: Poe, „Doings of Gotham“, *Columbia (Pa.) Spy*, 25. maj, 1844, 3.
 - *ozlojeđen zbog „pokušaja prevare“*: *New York Herald*, 15. april 1844, u *TPL*, 460.
 - „pedeset hiljada dodataka“: *Philadelphia Saturday Courier*, 20. april 1844, u *TPL*, 461.
 - „Oni inteligentniji su naseli“: Poova analiza reakcije na časopis osporavaju Beaver, *Science Fiction*, i Miyazawa, „Poe and Popular Culture“, 3–4.
 - „nijednom nije zakašljala“: Po piše Klemovoj, 7. april 1844, u Ostrom, 1:437–38, u *TPL*, 457.
 - „U trenutku kad dva čoveka“: Poe, „Doings of Gotham“, *Columbia (Pa.) Spy*, 15. jun 1844, 3.
 - *Prirodnjački licej*: Među osnivačima bili su lekar Samjuel Lejtam Mičel i neki političari, između ostalih De Vit Klinton i Rufus King. John Hendley Barnhart, „The First Hundred Years of the New York Academy of Sciences“, *Scientific Monthly* 5, br. 5 (1917): 463–75; i Simon Baatz, *Knowledge, Culture, and Science in the Metropolis: The New York Academy of Sciences, 1817–1970*, Njujork: New York Academy of Sciences, 1990, 1–256, posebno 9–55.
 - *Džon V. Drejper, koji je nastavio*: Gillespie, „Reception of Early Scientific Photography“; Kenneth Silverman, *Lightning Man: The Accursed Life of Samuel F. B. Morse*, Njujork: Knopf, 2003.
 - *mađioničarskim trikovima Sinjor Blica*: Antonio Blitz, *Fifty Years in the Magic Circle*, Hartford: Belknap and Bliss, 1879; James W. Cook, *The Arts of Deception: Playing with Fraud in the Age of Barnum*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 2001, 179–81.
 - „odabranom metom putujućih varalica“: Reese, *Humbugs of New-York*, 17–18.
 - *Ormsbija Mičela, matematičara sa Vest Pointa*: Robert J. Scholnick, „Eureka in Context: Poe, the Newspaper, the Lyceum, and Cosmic

- Science“, u *Poe Writing/Writing Poe*, uredili Richard Kopley i Jana Argersinger, Njujork: AMS Press, 2013, 31–50.
- *Prvi dnevni listovi isprva su bili*: Jedan od časopisa kojima se Po najviše divio bio je *Intelligencer*, Frimana Hanta (videti Maurice Lee, „Probably Poe“, *American Literature* 81, br. 2 [2009]: 225–52; Michael Schudson, *Discovering the News: A Social History of American Newspapers*, Njujork: Basic Books, 1978; Frank Luther, Mott, *A History of American Magazines, 1741–1850*, tom 1, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 1930.
 - „uličnih prodavaca“: O'Brien, *Story of „The Sun“*, 132.
 - „eminentni lekari i pametni ljudi“: Dopunjen plakat (otprilike septembar 1835) za priredbu u Hingamu u Masačusetsu, u Cook, *Arts of Deception*, 6n11; za više svedočanstava videti *The Life of Joice Heth, the Nurse of Gen. George Washington, the Father of Our Country, Now Living at the Astonishing Age of 161 Years, and Weighs Only 46 Pounds. Price Six Cents* (Njujork: štampano za izdavača, 1835), New-York Historical Society; Benjamin Reiss, *The Showman and the Slave: Race, Death, and Memory in Barnum's America*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 2001.
 - „otac svih zabavljača“: Barnum citiran u Cook, *Arts of Deception*, 22.
 - *O smrti na palubi broda zarobljenog poglavice*: Fabian, *Skull Collectors*, 121-64.
 - „Doktor Griffin, član Prirodnjačkog liceja“: Barnum u Cook, *Arts of Deception*, 82.
 - „koji su podigli mnogo prašine u naučnom svetu“: Barnum piše Kimbalu, 4. septembar, 1843, koncept obaveštenja koje je kasnije objavljeno u nekoliko novina, u Cook, *Arts of Deception*, 84.
 - „masovnog nasilja“: O ovoj epizodi se govori u Kenneth Greenberg, *Honor and Slavery: Lies, Duels, Noses, Masks, Dressing as a Woman, Gifts, Strangers, Humanitarianism, Death, Slave Rebellions, the Proslavery Argument, Baseball, Hunting, and Gambling in the Old South*, Princeton, Nju Džerzi: Princeton University Press, 1996, 6.
 - *Pilovi sinovi su izložili eksponat*: Cook, *Arts of Deception*, 102–3.
 - *Barnum je u svojim predstavama pozivao*: O Barnumovoj „operativnoj estetici“, videti, Neil Harris, *Humbug: The Art of P. T. Barnum*, Čikago: University of Chicago Press, 1981: „Izlagač ne mora da garantuje za verodostojnost: njegovo je samo da obezbedi tu mogućnost i da izazove sumnju. Publiku mnogo više zanimaju kontroverze nego izvesnost“ (23).

-
- *Barnumove priredbe su bile jedan od najvažnijih načina*: John Rickards Betts, „P. T. Barnum and the Popularization of Natural History“, *Journal of the History of Ideas* 20, br. 3 (jun–septembar 1959): 353–68.
 - „*vrvi od stranaca*“: Poe, „Doings of Gotham“, 25. maj 1844.
 - „*s kraja na kraj*“: Poe, „Doings of Gotham“, *Columbia (Pa.) Spy*, 1. jun 1844, 3.
 - *Bilo je jasno da su počele pripreme*: Poe, „Doings of Gotham“, *Columbia (Pa.) Spy*, June 8, 1844, 3; o vojnoj pomami oko Poukove kampanje, videti Kennedy, „Mania for Composition“ i Howe, *What Hath God Wrought*, 683–90.
 - „*ulični nemiri koji su odnedavno postali problem*“: Poe, „Doings of Gotham“, 1. jun 1844; videti Emma Jones Lapsansky, „‘Since They Got Those Separate Churches’: Afro-Americans and Racism in Jacksonian Philadelphia“, *American Quarterly* 32, br. 1 (1980): 54–78; James Brewer Stewart, „The Emergence of Racial Modernity and the Rise of the White North, 1790–1840“, *Journal of the Early Republic* 18, br. 2 (1998): 181–217.
 - *romanopisac Nataniel Vilis*: Po je hvalio *Mirror*, ali je žalio što sprečava Vilisa da piše romane i pesme, kao što su „Nevideni duhovi“, koju je Po nazvao „najboljom pesmom od svih“ u *Columbia (Pa.) Spy*, 6. jul 1844, u TPL, 466.
 - „*pomenula da je [Po] bolestan*“: Nathaniel Parker Willis, „Letter About Edgar Poe“, *New York Home Journal*, 30. oktobar 1858, 2, u TPL, 473.
 - *odbranu rada Džona V. Drejpera*: „Notice of Dr. Draper and the *North American Review*“, *Evening Mirror*, 20. januar 1845, 2. Postoje sporovi oko autorstva ovog članka (videti eapoe.org), ali Po jeste razgovarao sa Drejperom o njegovom radu dok su obojica živeli u Virdžiniji; u članku se pominje dagerotipija, grdi se bostonski *North American Review*, i daje detaljan opis prijema Drejperove knjige o evropskim naučnicima na način koji izrazito podseća na početak Poove priče „Fon Kempelen i njegovo otkriće“.
 - „*monstruozni instrument*“: Poe, „The Cincinnati Telescope“, *Evening Mirror*, 10. januar 1845.
 - „*sedeo za stolom*“: Willis, „Letter“. Vilis je 10. oktobra 1844. najavio u listu *Mirror* da je Po njihov saborac u bici za međunarodna autorska prava i bolji tretman autora: „Hteli bismo da upalimo svetionik za autorski krstaški rat i nećemo imati predaha kao ni Petar Pustinjak.“

- Svečano pozivamo Edgara Poa da pridruži svoje lavlje srce – nijedan čovek nema ubojitije oružje od njega!“, u *TPL*, 473–74.
- *sukobima koje je sam Po zapodevao*: O Poovom uticaju na kritičara sklonog uvredama, Parka Bendžamina, videti Sandra Tomc, „Edgar Allan Poe and His Enemies“, u Kennedy and Peeples, *Oxford Handbook*, 559–75.
 - „Ako bih ja odgovorio gospodinu Brigsu“: Vilis piše Pou, oko 1845, u Harrison, *Complete Works*, 17:206, citira Sandra Tomc, „Poe and His Circle“, u Hayes, *Cambridge Companion*, 21–41.
 - *koji su sebe prozvali Mladom Amerikom*: Widmer, *Young America*; Claude Richard, „Poe and ‘Young America’“ *Studies in Bibliography* 21 (1968): 25–58; Meredith McGill, „Poe, Literary Nationalism, and Authorial Identity“, u Rosenheim and Rachman, *American Face of Edgar Allan Poe*, 271–304.
 - „sliku seoskog života“: Duyckinck, 1845, u Perry Miller, *The Raven and the Whale: Poe, Melville, and the New York Literary Scene*, Njujork: Harcourt, Brace, 1956), 111.
 - *Po ga je prozvao „magarac“*: Po piše Frederiku V. Tomasu, 12. septembar 1842, u Ostrom, 1:359
 - *Čitaoci su mogli da biraju*: Duyckinck, „Literary Situation of 1845“, *American Whig Review* (februar 1845), u McGill, *Culture of Reprinting*, 286.
 - „neiskrenosti i bezakonja koji vladaju“: Cornelius Mathews, „An Appeal to American Authors and the American Press in Behalf of an International Copyright“, *Graham's Lady's and Gentleman's Magazine*, septembar 1842, 122, u McGill, *Culture of Reprinting*, 287.
 - *jedan od prvih autora koji je koristio fotografiju*: Kevin J. Hayes, „Poe, the Daguerreotype, and the Autobiographical Act“, *Biography* 25, br. 3 (2002): 477–92; Michael Von Cannon, „A Tale of Optics: Poe, Visual Culture, and Antebellum Literary Celebrity“, *PS* 47 (2014): 36–54, sugeriše da je Po promenio svoj izgled kako bi ispao bolje na dagerotipskoj slici. Videti takođe Deas, *Portraits and Daguerreotypes*.
 - „Pitanja šalju nama na“: Poe, „Notice of Thingum Bob“, *Evening Mirror*, Jan. 14, 1845, 2.
 - *koju je Amerikancima doneo P. T. Barnum*: Phineas Taylor Barnum, *The Life of P. T. Barnum, Written by Himself*, Njujork: Redfield, 1855, 345.
 - „genijalnom mehanizmu“: Poe, „The Swiss Bell-Ringers“, *Weekly Mirror*, 12. oktobar 1844. Za razliku od teksta o šahisti, u kome Po tvrdi da tobožnjom mašinom zapravo upravlja čovek, ovde tvrdi da

- skup tobožnjih ljudi zapravo predstavlja mašinu, kojom upravlja električni „dirigent“. I mada je članak nepotpisan, stil, tema i reference na Melcela čine ga „karakteristično poovskim“, barem tako smatra Mabbott, *Collected Works*, 3:1118.
- *Po je bio produktivniji nego ikada*: Dž. Džerald Kenedi primećuje ovaj obrt u Poovom pisanju i istražuje složene veze njegovih priča sa ispoljavanjem sudbine i „progresom anglosaksonske civilizacije“, posebno u vreme izbora 1844. Za to je najbolje pogledati J. Gerald Kennedy, „Mania for Composition“, a za detaljno poređenje Poa sa njegovim savremeniciima, *Strange Notion*.
 - „Iako težak, brzi čunak“: Richard Waterson, *Poem Delivered Before the Mercantile Library Association*, Boston: T. R. Marvin, 1845, u Howe, *What Hath God Wrought*, 569. Pesma je možda inspirisana pesmom Erazma Darvina *Hram* prirode, pevanje 4, o pamuku i štampi.
 - *Po obrće situaciju*: Poe, „Some Words with a Mummy“, *American Review* 1, br. 4 (april 1845): 363–70.
 - *američki eksperiment*: Dejna Nelson ističe satiru na račun Mortonove teorije poligeneze i rasnog esencijalizma, povezujući okupljanja naučnika sa širim formama predradnog udruživanja belih muškaraca, Dana Nelson u „The Haunting of White Manhood: Poe, Fraternal Ritual, and Polygenesis“, *American Literature* 69, br. 3 (1997): 515–46; videti i Kennedy, *Strange Nation*.
 - „*Ti si taj*“: Biblijsku rečenicu u naslovu priče (Thou art the man) pominje Čarls Bebidž u svojoj *Devetoj Bridžvoterovoj raspravi*, kada zamišlja kako će u budućnosti robovlasnika ubicu optužiti „svakim atomom tela svog, njegov žrtvovani rob“: Tada reče Natan Davidu: *Ti si taj*. Charles Babbage, *The Ninth Bridgewater Treatise*, London: J. Murray, 1838, 118–19.
 - *ulazak na tržište prepuno uzbuđenja*: I druge priče ovog vremena opisuju iščašene izume i iznenađujuće završetke: „Prerani ukop“, opisuje užas kada otkrijete da ste živi sahranjeni, ali i preterano pametni mehanizam koji zazvoni iz dubine groba ako vam se to dogodi; „Naočari“, priča je o čoveku koji slabo vidi, ali je previše tašt da nosi naočare, pa se zauljubuje u divnu ženu za koju se ispostavi da je njegova sedamdesetogodišnja baba.
 - „*čudesan porast*“: Po, „Anđeo čudnog“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Milan Miletić, objavljena u *Columbian Lady's and Gentleman's Magazine*, Njujork, oktobar 1844, 158–61; videti Ogden, *Credulity*, 129–31.

-
- „*najbeznačajnija razlika u činjenicama*“: „Misterija Mari Rože“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Aleksandra Mančić. O doktrini verovatnoće u priči o Mari Rože, videti Lee, „Probably Poe“, gde je Po predstavljen kao protopragmatista – za razliku od njegovog ranijeg teksta „Absolute Poe: His System of Transcendental Racism“, *American Literature* 75, br. 4 (2003): 751–81. O uticaju ove priče na kvir studije i Lakana – koji je, zajedno sa Deridom pokrenuo čitavu generaciju poststrukturalnih čitanja priče „Ukradeno pismo“, videti Valerie Rohy, „The Calculus of Probabilities“, u Kennedy and Peebles, *Oxford Handbook*, 224–35.
 - „*Više nije filozofski zasnivati viziju*“: Po je već bio razradio tvrdnju da bi se slučajnost mogla nalaziti u temelju prirodne strukture u „Šta se radi u Gotamu“, pismo 6, *Columbia (Pa.) Spy*, 29. jun 1844, 3. O transformaciji pojma verovatnoće od osamnaestog do devetnaestog veka u radu Laplase, Poasona, Gausa i drugih, videti Ian Hacking, *The Taming of Chance*, Kembriđž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1990 — i ta priča kulminira u kosmologiji Č. S. Pirsu. O Pirsu i slučajnosti, vidi Kenneth Laine Ketner, *His Glassy Essence: An Autobiography of Charles Sanders Peirce*, Nešvil: Vanderbilt University Press, 1998); Louis Menand, *The Metaphysical Club: A Story of Ideas in America*, Njujork: Farrar, Straus and Giroux, 2001. O Pou i pragmatizmu, videti see Umberto Eco and Thomas Sebeok, uredili, *The Sign of Three: Dupin, Holmes, Peirce*, Blumington: Indiana University Press, 1983.
 - „*Koliko vidimo sada*“: Prikaz knjige Erasmus Darwin, *The Temple of Nature, Literary Miscellany* 1 (1805): 284, u Scholnick, *Poe's „Eureka“*, 57. Više pojedinosti o kosmologiji Erazma Darvina i njenom uticaju na Pou videti Karen Weiser, „Poetry in Reason: The Scientific Poems of Edgar Allan Poe and Erasmus Darwin“, *PS* 52, br. 1 (2019): 133–48.
 - *hemičara Džona Daltona*: Scholnick, *Poe's „Eureka“*, 48; „The Life and Discoveries of John Dalton“, *Living Age*, 19. april 1845.
 - *velečasni Džon Mejson Gud*: videti Sean Moreland, „Beyond ‘De Rerum Naturâ Esqr’: Lucretius, Poe, and John Mason Good“, *EAPR* 17, br. 1 (2016): 6–40; o prevodu Lukrecija, videti Scholnick, *Poe's „Eureka“*, 44; takode Daniel Driskell, „Lucretius and ‘the City in the Sea’“ *PS-Old Series* 5, br. 2 (1972): 54–55.
 - „*apsolutnim autoritetom*“: Poe, „The Literati of New York City Part II“, *Godey's Lady's Book*, jun 1846, 266–72.
 - *Dipen koristi verovatnosnu logiku*: Lee, „Probably Poe“.

-
- „*kakve će se misli ili osećanja*“: Po pominje nešto slično kada opisuje igru vist u „Ulici Morg“ – nagoveštavajući da je taj slučaj rešio delimično i zato što je razmišljao kao ubica (nečovek). Čak i ranije, da bi nadmudrio Melcelovog šahistu, morao je da *razmišlja kao mašina*, pa čak i dalje od od toga.
 - *metoda zasnovana na empatiji*: Kopley, *Dupin Mysteries*.
 - *Merenje, deljenje, računanje*: Paul A. Harris, „Poetic Mathematics: Detecting Topology in ‘The Purloined Letter’“, *PS* 36, br. 1 (2003): 18–31, primećuje Poovu kritiku algebarsku analizu u korist pristupa prostoru uz pomoć deskriptivne geometrije koju je nauči na Vest Pointu
 - *Svetla u dvorani se gase*: Procedura je detaljno razrađena u *Practical Magnetizer, The History and Philosophy of Animal Magnetism, with Practical Instructions for the Exercise of This Power* (Boston: J. N. Bradley, 1843), 10–14.
 - „*misticizma, ili bolje reći*“: Nathaniel Hawthorne, *The Blithedale Romance*, Boston: Ticknor, Reed and Fields, 1852, 231; videti Taylor Stoehr, „Hawthorne and Mesmerism“, *Huntington Library Quarterly* 33, vr. 1, novembar 1969: 33–60.
 - „*stimulisati golim lobanjama*“: Emerson, u *The Journals and Miscellaneous Notebooks of Ralph Waldo Emerson*, V, urednik Merton M. Sealts, Jr., Kembridž, Masačusets, 1965, 388, u Stoehr, „Hawthorne and Mesmerism“, 36.
 - „*jedinstvo i veze između*“: Emerson, „Historic Notes on Life and Letters in New England“, navodi se u Stoehr, „Hawthorne and Mesmerism“, 35.
 - *U Parizu se dvadesetih godina devetnaestog veka*: Bertrand Méheust, *Somnambulisme et médiumnité, 1784–1930: Le défi du magnétisme animal*, Paris: Synthélabo, 1999.
 - *zapljusnuo i London*: Alison Winter, *Mesmerized: Powers of Mind in Victorian Britain*, Čikago: University of Chicago Press, 1998, 163–85. Sličnu eksperimentalnu upotrebu „etra“ kao anestetika 1846. Vilijam Morton je pozdravio čuvenim uzvikom: „Gospodo! Ovo nije prevara!“, Nathan P. Rice, *Trials of a Public Benefactor, as Illustrated in the Discovery of Etherization*, Njujork: Pudney and Russell, 1859; za ovaj detalj iz istorije predratne medicine zahvaljujem Katji Ginter i Kitu Vejlu. *The first American performances*: David Schmit, „Revisioning Antebellum American Psychology: The Dissemination of Mesmerism, 1836–1854“, *History of Psychology* 8, br. 4 (2005): 403–34; *Practical Magnetizer, History and Philosophy of Animal*

- Magnetism*, 6–10; Emily Odgen, „Beyond Radical Enchantment: Mesmerizing Laborers in the Americas“. *Critical Inquiry* 42, br. 4 (2016): 815–841.
- *ugledni istraživači*: Videti *American Journal of Science and Arts*, 33, br. 1 [januar 1838]: 184; John Kearsley Mitchell, „An Essay upon Animal Magnetism, or Vital Induction“ u *Five Essays*, uredio Silas Weir Mitchell (Philadelphia: J. B. Lippincott, 1859); Frank Podmore, *Modern Spiritualism: A History and a Criticism* (London: Methuen 1902) 1:154–78; 234–6.
 - *Mesmerizam je predlagao jedan empirijski i racionalni pristup*: François Azouvi, „Sens et fonction épistémologiques de la critique du magnétisme animal par les Académies“, *Revue d'histoire des sciences* 29, br. 2 (1976): 123–42; Tresch, *Romantic Machine*, 31–48.
 - *morali da priznaju da se tu nešto ipak događa*: Supruga Tomasa Karlajla, Džejn, šokirano je poverovala kad ju je nižerazredni magnetizer opekao električnom strujom dok joj je drmusao šaku, koju mu je ona nevoljko pružila. Robin Waterfield, *Hidden Depths: The Story of Hypnosis*, Njujork: Routledge, 2003, 161. *An 1843 manual from Boston: Practical Magnetizer, History and Philosophy of Animal Magnetism*, 5. Videti i Chauncy Hare Townshend, *Facts in Mesmerism or Animal Magnetism: With Reasons for a Dispassionate Inquiry into It*, Boston: Charles C. Little and James Brown, 1841.
 - „u suštini blizanačke nauke“: Poe, „Phreno-Magnetism“, *American Phrenological Journal and Miscellany* 8, br. 4 (1846). Videti Schmit, „Re-visioning“, n36.
 - „za vreme čudnog interregnuma“: Po, Priča o iskrzanim planinama, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Nemanja Jovanov, o priči kao kolinijalnoj alegoriji, videti Kennedy, „Mania for Composition“; o mesmeričkoj i tipografskoj dimenziji, videti Emily Odgen, *Credulity: A Cultural History of US Mesmerism*, Čikago: University of Chicago Press, 2018; o hijazmičkoj strukturi, videti Richard Kopley, „Poe's Pymesque 'A Tale of the Ragged Mountains,'“ u Fisher, *Poe and His Times*, 167–77.
 - *transendentaliste Orestesa Braunsona*: Poe, „A Chapter on Autography“, str. 1, *Graham's Magazine*, novembar 1841, 224–34.
 - *Ova bestežinska, etru slična materija*: Poova ideja o razređenoj materiji koja je gotovo nerazlučiva od duha, podseća na savremene teorije etra – nevidljive supstance koja hipotetično može da nosi svetlost, toplotu i elektromagnetizam – i renesansne predstave o petom elementu koji Marsilio Fičino opisuje kao „vrlo suptilno telo; koje

- gotovo da nije tele već duh. Ili, s druge strane, koje nije duh već gotovo telo“. *De Triplici Vita* 3.3, u D. P. Walker, *Spiritual and Demonic Magic from Ficino to Campanella*, London: Warburg Institute, 1958, 13.
- knjiga nepoznatog autora: Robert Chambers, *Vestiges of the Natural History of Creation*. London: John Churchill, 1844, prvo je objavljena anonimno. Videti James Secord, *Victorian Sensation: The Extraordinary Publication, Reception, and Secret Authorship of „Vestiges of the Natural History of Creation“*, Čikago: University of Chicago Press, 2003; „napravila je ogromnu senzaciju; uglavnom“, kazao je Bendžamin Siliman, „zato što je autor nepoznat“ (*American Journal of Science and Arts* 19, br. 1 [April 1845]: 191). O reakciji na knjigu u Americi, videti Numbers, *Creation. On Poe and Vestiges*, see Scholnick, *Poe's „Eureka“* i Stamos, *Edgar Allan Poe, „Eureka“ and Scientific Imagination*.
 - *Ova romantika (ili roman)*: Citati o *Tragovima* odnose se na *Vestiges of the Natural History of Creation*, Njujork: Wiley and Putnam, 1845; 2nd American ed., based on 3rd English ed., 6–19.
 - „formiranje nebeskih tela“: *Vestiges*, 15.
 - „razlika između uma nižih životinja“: *Ibid.*, 235.
 - „ŽIVOT svuda ISTI“: Ovo je često citirana fraza iz dopune *Tragova* iz 1846, *Vestiges, Explanations: A Sequel to „Vestiges of the Natural History of Creation“*, Njujork: Wiley & Putnam, 1846, 130–31.
 - „šta je osim božanske namere i inteligencije“: Whewell, *Astronomy*, 184.
 - „prvobitnu stvaralačku misao“: Nichol, *Views of the Architecture of the Heavens*, 22; o odnosu između Nikolove *Arhitekture* i *Tragova*, videti Secord, *Victorian Sensation*, 58–59; Schaffer, „Science of Progress“.
 - „tačno prikazuje fenomene“: Joseph Henry, „Notes on a Series of Lectures on Geology“, avgust 1841, u Numbers, *Creation*, 26n47.
 - „istinska teorija o nastanku svemira“: *Princeton Review*, januar 1841, u Numbers, *Creation*, 23n37.
 - *eksperimenti Endrua Krosa*: James Secord, „Extraordinary Experiment: Electricity and the Creation of Life in Victorian England“ u *The Uses of Experiment: Studies in the Natural Sciences*, uredili David Gooding, Trevor Pinch, and Simon Schaffer, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1989, 337–83.
 - „dolazak još viših vrsta ljudskosti“: *Vestiges*, 272.

- „varijante koja bi bila superiorna u odnosu na nas“: „Critical Notices: Vestiges“, *The American Review: A Whig Journal of Politics, Literature, Art, and Science* 1, br. 2, februar 1845: 215.
- U Tragovima se Bebidžova knjiga pominje: *Vestiges*, 155–61.
- „najsloženiji pokušaj“: Albert A. Dod, „Vestiges of Creation“ u *Essays, Theological and Miscellaneous, Reprinted from the „Princeton Review“*, Njujork: Wiley and Putnam, 1847, 410; originalno objavljeno kao „Vestiges of the Natural History of Creation“, *Biblical Repertory and Princeton Review* 17, br. 4 (1845): 505–57.
- „gutaju više klase“: Džejs Dvajt Dejna, citira Silliman, *American Journal of Science and Arts* 49, br. 1 (April 1845): 191.
- „nesumnjivo médiocres“: Poe, „George B. Cheever“ u „The Literati of New York City Part II“, *Godey's Lady's Book*, jun 1846, 267–68.
- 236. „komplikovani pokušaj“: Čiver, u *Vestiges*, xix.
- „pravom karakteru i namerama“: Bowen, „A Theory of Creation“, *North American Review* 60 (april 1845): 427; diskusija u *Numbers, Creation*, 31–32.
- „najobičniji ateizam, hladan, neveseo, bezdušni“: Lewis, *American Review* 1 (maj 1845), navodi se u *Numbers, Creation*, 32n12.
- „lažne zaključke“: Whelpley, *American Review* 3, april 1846, u *Numbers, Creation*, 35n19.
- „Fantastično smišljena“: Review of *Vestiges*, *Broadway Journal* 1 (januar 1845): 52–53, u Scholnick, *Poe's „Eureka“*, 34.

13. Čudesan čovek

- „I have just written“: Joel Benton, „Poe's Opinion of ‘The Raven,’“ *Forum* 22 (Feb. 1897): 733, in *TPL*, 495–96.
- „trošnoj redakciji u Ulici Nesi“: Donald G. Mitchell, *American Lands and Letters*, drugi tom, Njujork: Scribners, 1898–99, 2:387, in *TPL*, 484.
- u februarskom izdanju *Whig Journal* (februar 1845); videti Tomas i Džonson za redosled objavljivanja pesme i njenu recepciju in *TPL*, 496–97.
- ime engleskog pesnika iz sedamnaestog veka: O uticaju koji je Francis Kvarles (Francis Quarles) imao u predratnoj Americi, videti Alan Wallach, „The *Voyage of Life* as Popular Art“, *Art Bulletin* 59, br. 2 (1977): 234–41; T. O. Beachcroft, „Quarles and the Emblem Habit“, *Dublin Review* 28 (januar–jun 1931): 80–96. O Pou, Kvarlesu i renesansnoj umetnosti sećanja, videti Engel, *Early Modern Poetics*.

-
- *delimično napisana po uzoru na „Udvaranje leđi Džeraldini“*: Richard Kopley and Kevin J. Hayes, „Two Verse Masterworks: ‘The Raven’ and ‘Ulalume’“ u Hayes, *Cambridge Companion*, 191–204.
 - *The literary scholar Betsy Erkkila*: „The Poetics of Whiteness: Poe and the Racial Imaginary,“ u Kennedy and Weissberg, *Romancing the Shadow*, 41–74. O interakcijama materije/duha i tela/uma kod Poa i njihovom odnosu u epistemologiji i predratnim hijerarhijama, videti Dayan, *Fables of Mind*; Dayan, „Amorous Bondage“; Joan Dayan, „Poe, Persons, and Property“, *American Literary History* 11, br. 3 (1999): 405–25; David Leverenz, „Spanking the Master: Mind-Body Crossings in Poe’s Sensationalism“ u Kennedy, *Historical Guide to Edgar Allan Poe*, 95–127; Lee, „Absolute Poe“.
 - *„najdraže sećanje u životu“*: Aleksander T. Krejn, koji je radio u redakciji *The Broadway Journal*, navodi Mukhtar Ali Isani, „Reminiscences of Poe by an Employee of the Broadway Journal“ *PS* 6, br. 2 (decembar 1973): 33–34, in *TPL*, 500.
 - *„pesmu koja bi obogatila“*: Komentar u *American Review*, verovatno Horas Grili, u *Daily Tribune*, 3. februar 1845, u *TPL*, 498.
 - *„može lako da pobeđi“*: James Brooks in *Morning Express*, Feb. 5, 1845, in *TPL*, 499.
 - *„U ovonedeljnom broju“*: Briggs piše Louelu, 6. februar 1845, u *TPL*, 499–500.
 - *Parodije su samo pokazale*: Snarles, „The Owl: A Capital Parody on Mr. Poe’s Raven“, *Evening Mirror*, 17. februar 1845, u *TPL*, 503–4; Snarles, „A Vision“, *New World*, April 19, 1845, u *TPL*, 527; C. C. Cooke, „The Gazelle (After the Manner of Poe’s ‘Raven’)“, *Evening Mirror*, 29. april 1845, u *TPL*, 528; „The Whippoorwill: A Parody on Mr. Poe’s ‘Raven’“, *Evening Mirror*, 30. maj 1845; *TPL*, 535; „Turkey“, *Boston Jester*, jun 1845, u *TPL*, 541.
 - *„Nikad nisam pročitao“*: Linkoln piše Endruu Džonstonu, 18. april 1846, u *The Collected Works of Abraham Lincoln*, urednik Roy P. Basler, 8 tomova, Nju Brunsvik, Nju Džerzi: Rutgers University Press, 1953–55, 1:377–79, u *TPL*, 635.
 - *„izuzetno povoljan utisak“*: Sećanje iz 1845, iznosi Charles F. Briggs, „The Personality of Poe“, *Independent*, 13. decembar 1877, 1–2, u *TPL*, 497.
 - *„bled, mršav, sa licem najozbiljnijeg čoveka na svetu“*: Henry T. Tuckerman, „A Memoir of the Author“, u John W. Francis, *Old New York*, Njujork: W. J. Widdleton, 1866, lxxix–lxxx, in *TPL*, 498.

-
- „*Gavranu zaista mnogo priča*“: Reči Smitove navodi J. C. Derby, *Fifty Years Among Authors, Books, and Publishers*, Njujork: G. W. Carleton, 1884, 547–48, u *TPL*, 497.
 - „*neverovatni puder u prahu*“: „The Craven: BY POH!“ (reklama), *Evening Mirror*, 25. mart 1845, u *TPL*, 521.
 - „*Gavran je sjajno prošao u časopisima*“: Po piše Tomasu, 4. maj 1845, u Ostrom, 1:505, in *TPL*, 530–31.
 - „*od one pisane na različitim nemačkim dijalektima*“: Lowell, „Our Contributors: Edgar Allan Poe“, Isti problem su imali i Bak, Henri i Pirs u vezi sa američkom naukom – što je Po primetio kada je tražio pomoć za osnivanje nove nacionalne publikacije – zbog čega su i oni, slično kao i Po, tragali za nacionalnim okvirom američke nauke, koja bi se bazirala na univerzalnoj osnovi.
 - *Po se pojavljuje kao kompletan*: Proces u kome je Po prikazan kao potpuno oformljen autor brilijantno analizira McGill, „Literary Nationalism“; videti takođe, „Rage for Lions“.
 - „*nema te nervoze na licu*“: Joseph Evans Snodgrass, *Saturday Visiter*, 25. januar 1845, u *TPL*, 494.
 - „*iskren i častan*“: Margaret Fuller, *Daily Tribune*, 24. januar 1845. Ona je tumačila i njegov portret: „Donji deo lica pokazuje da je on kritičar, hladan, tvrd i samodovoljan; a gornji deo, posebno obrve, otkrivaju veliku osećajnost, i nežnost“, u *TPL*, 491–92.
 - „*Kad god neko pomene Poovo ime*“: Evert A. Duyckinck, *Morning News*, 25. januar 1845; *TPL*, 493–94.
 - *Dajkink ga je toplo dočeka*: McGill, *Culture of Reprinting*, 288.
 - „*privukla je manje pažnje*“: *Morning News*, 18. januar 1845, u *TPL*, 489–90.
 - *Po je prihvatio ciljeve Mlade Amerike*: „Imitation—Plagiarism“ *Evening Mirror*, 15. februar, 1845, in *TPL*, 502.
 - *on razotkriva kakvoj su eksploataciji izloženi*: Poe, „Some Secrets of the Magazine Prison-House,“ *Broadway Journal*, 15. februar 1845, 103–4.
 - „*uvredljivu i ishitrenu kritiku*“: Po piše Metjuzu, 15. mart 1844, u Ostrom, 1:429; takođe u Richard, „Poe and ‘Young America’“.
 - *Takođe je u povoljnom svetlu prikazao*: Brigs je Poove tekstove o Hornu i Beretovoj dao Dajkinku na doradu, pre nego što ih je objavio u *The Broadway Journal*, u *TPL*, 479–80.
 - *Dajkink ga je pozvao da objavi*: Po piše Dajkinku, 18. februar 1845, u Ostrom, 1:486; Ezra Greenspan, „Evert Duyckinck and the History

- of Wiley and Putnam's Library of American Books, 1845– 1847“, *American Literature* 64, br. 4 (1992): 677–93.
- „Kritičarsko sečivo gospodina Poa“: Willis, *Evening Mirror*, 27. februar 1845, u *TPL*, 507.
 - „verziranog i odlučnog čoveka“: Duyckinck, *Morning News*, 8. mart 1845, u *TPL*, 509.
 - „akutnu i neustrašivu kritiku“: *Daily Tribune*, 1. mart 1845, u *TPL*, 508.
 - „psa koji izvodi trikove“: *Daily Atlas*, 3. mart 1845, u *TPL*, 513.
 - „čoveka koji bi da bude kritičar“: *Evening Transcript*, 5. mart 1845, u *TPL*, 513.
 - *a bilo je i sudskih tužbi i dvoboja*: Freeman, *Field of Blood*.
 - *običaj prihvatio Park Bendžamin*: Tomc, „Poe and His Enemies“; Perry Miller, *The Raven and the Whale*; Sidney P. Moss, *Poe's Literary Battles: The Critic in the Context of His Literary Milieu*, Daram, Severna Karolina: Duke University Press, 1963.
 - *Po je posumnjao da su neke*: Poov prikaz Longfelouove zbirke *Skitnica The Waif*, *Evening Mirror*, 13–14. januar 1845, u *TPL*, 486.
 - „korist na kraju izvući Longfelou“: Nataniyel Parker Vilis piše Čarlsu Samneru, 16(?) januar 1845, Charles Sumner Correspondence, 1824–74, HOU HD MS Am 1, box 27: 6821–7072, Houghton Library, Harvard University, quoted in Tomc, „Poe's Enemies“, 567.
 - *verovatno ga je sastavio Tomas Dan Inqliš*: Pregled Longfelouovih *Pesama, Aristidean*, April 1845, 130–42, u *TPL*, 529.
 - *U belešci objavljenoj*: Poe, „The Magazines“, *Broadway Journal*, 3. maj 1845, 285. Po Louela opisuje kao „jednog od najbešnijih, potpuno fanatičnih abolicionista“, a prigovor mu je bio upućen zbog žestine njegovih gledišta, a ne samih gledišta: „Njegov fanatizam u vezi sa ropstvom je samo lokalni izliv istog bezumlja koje bi, da poseduje robove, dovelo do okrutnog postupanja prema njima, pa i ubustva svakog abolicioniste koji pokuša da ih oslobodi. Fanatik kakav je gospodin L, jednostavno je fanatik fanatizma radi, i on mora biti fanatik bez obzira u kojim se okolnostima našao“ (Poov prikaz Louelovog dela *A Fable for Critics*, *SLM* 15, br. 3 [March 1849]: 189–91); Volen smatra da je Po „fanatizam“, bilo za oslobađanje robova ili protiv njega, video kao smetnju za „neutralnost“ nacionalnog literarnog tržišta: „prijem na nacionalno literarno tržište traži da se leđa okrenu aktuelnoj politici i današnjim socijalnim borbama“. Whalen, *Poe and the Masses*, 138.

-
- „*Svi žele da ga upoznaju*“: Moguće da je ovo napisala Frensis Sardžent Ozgud, Sari Helen Vitman, 7. januar 1846, u Whitman, „Life“, 13, u *TPL*, 616.
 - „*Po je oduvek imao držanje*“: Linčova piše Džordžu V. Eveletu, 8. i 19. mart 1854, u *TPL*, 484. O Pou u njojorškim salonima, videti Anne Boyd Rioux, „Lions and Bluestockings“ u *Edgar Allan Poe in Context*, uredio Kevin J. Hayes, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2013, 129–37.
 - *Među gostima kod En Linč*: Po piše Haleku, 20. januar 1846, u Ostrom, 1:553, u *TPL*, 618.
 - *organizovale su veliki deo intelektualnog života*: Eliza Richards, *Gender and the Poetics of Reception in Poe's Circle*, Kembridž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2004; Mary Kelley, *Private Woman, Public Stage: Literary Domesticity in Nineteenth-Century America*, dopunjeno izdanje, Čejpel Hil: University of North Carolina Press, 2002; Cheryl Walker, *The Nightingale's Burden: Women Poets and American Culture Before 1900*, Blumington: Indiana University Press, 1982.
 - „*nisu moralne zablude, već nedostatak*“: Mary Sargeant Gove, *Lectures to Women on Anatomy and Physiology, with an Appendix on Water Cure*, Njujork: Harper & Bros., 1846, 27; Carl J. Guarneri, *The Utopian Alternative: Fourierism in Nineteenth-Century America*, Itaka, Njujork: Cornell University Press, 1991; Ann Braude, *Radical Spirits: Spiritualism and Women's Rights in Nineteenth-Century America*, Blumington: Indiana University Press, 2001.
 - *Zagovornica ovog režima*: Marie Louise Shew, *Water-Cure for Ladies: A Popular Work on the Health, Diet, and Regimen of Females and Children, and the Prevention and Cure of Diseases*, Njujork: Wiley and Putnam, 1844, 18. Sistem je smislio Vinsens Pricnic iz Austrije; o ovom tretmanu kao o alternativnoj ženskoj higijeni u deventaestom veku, videti Susan Cayleff, *Wash and Be Healed: The Water-Cure Movement and Women's Health*, Filadelfija: Temple University Press, 1987.
 - „*u potpunosti bio pod uticajem duha furijerizma*“: Mary Sargeant Gove Nichols, *Mary Lyndon; or, Revelations of a Life: An Autobiography*, Njujork: Stringer and Townsend, 1855, 342; Patricia Cline Cohen, „The ‘Anti-marriage Theory’ of Thomas and Mary Gove Nichols: A Radical Critique of Monogamy in the 1850s“, *Journal of the Early Republic* 34, br. 1 (2014): 1–20; Jean L. Silver-Isenstadt, *Shameless*:

- The Visionary Life of Mary Gove Nichols*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002.
- „*bio je potpuno osebujan*“: Frances S. Osgood, otprilike početkom 1850, navodi Griswold, „Memoir of the Author“, u *The Works of the Late Edgar Allan Poe*, Njujork: J. S. Redfield, 1850, 3:xxxvii; TPL, 511–12.
 - „*Kraj mojih nogu mala gospođa Ozgud*“: Thomas Dunn English, „Reminiscences of Poe“, str. 3, *New York Independent*, 29. oktobar 1896, 1448; TPL, 553.
 - *U Njujorku je 1841. sastavila*: Frances Sargent Osgood, *The Poetry of Flowers and Flowers of Poetry: To Which Are Added, a Simple Treatise on Botany, with Familiar Examples, and a Copious Floral Dictionary*, Njujork: J. C. Riker, 1840).
 - *Oh! Pohitaj ka meni, molim te!*: Osgood, u Mary G. De Jong, „Her Fair Fame: The Reputation of Frances Sargent Osgood, Woman Poet“, *Studies in the American Renaissance* (1987): 265–83; on gendered forms of expression and sociability, videt Julie Ellison, *Delicate Subjects: Romanticism, Gender, and the Ethics of Understanding*, Itaka, Njujork: Cornell University Press, 1992.
 - „*primenjen, u oćajanju*“: Poe, „Frances Osgood“ u „The Literati of New York City Part V“, *Godey's Lady's Book*, septembar 1846, 126–33.
 - *Po i Ozgudova paradirali*: Joanne Dobson, „Sex, Wit, and Sentiment: Frances Osgood and the Poetry of Love“, *American Literature* 65, br. 4 (decembar 1993): 631–50; Mary De Jong, „Read Here Thy Name Concealed: Frances Osgood's Poems on Parting with Edgar Allan Poe“, *PS* 32, br. 1–2 (1999): 27–36. Ako vas zanima bizarno detaljna spekulacija o „aferi“ između Ozgudove i Poa (uključujući i pominjanje vambračne dece), molim vas da pročitate John Evangelist Walsh, *Plumes in the Dust: The Love Affair of Edgar Allan Poe and Fanny Osgood* (Čikago: Nelson-Hall, 1980).
 - „*Ljudi izgleda misle*“: Nepotpisani njujorški saradnik piše 7. januara 1846, u Sarah Helen Whitman, introductory letter to *The Life and Poems of Edgar Allan Poe*, Njujork: W. J. Widdleton, 1877, 13.
 - „*proanaliziraju celu*“: Orson Squire Fowler, *American Phrenological Journal* (Filadelfija), septembar 1845; TPL, 566–67. Fauler je u oktobru saznao da je priča izmišljena, i objavio je demanti u *Phrenological Journal*: grešku je napravio zbog toga što je znao da je „literarni kružok kome Po pripada, isto kao i Džozef K. Nil, mnogo pažnje poklanao magnetizmu“, u TPL, 572–73.

-
- „*trapavo smišljene, neprirodne*“: Čarls E. Dana, prikaz knjige Poe, *Tales, Harbinger*, 12. jul 1845, u *TPL*, 550.
 - „*od ugleda i uticaja*“: Po citira *The Popular Record of Modern Science* u „Marginalia“, *Graham's Magazine*, mart 1848; M200, u Pollin, *Brevities*, 331–33.
 - „*pometnji oko održivosti doktrine gospodina*“: *Broadway Journal*, 20. septembar 1845.
 - „*apsolutnu istinu*“: Poe, „Marginalia“, *Godey's Lady's Book*, Aug. 1845; M130, in Pollin, *Brevities*, 231.
 - *Profesor Džordž Buš je uverio Poa*: T. D. Ingliš, prikaz knjige Poe, *Tales, Aristidean*, Oct. 1845, u *TPL*, 587.
 - „*sami izvedu zaključak*“: Po, „Mesmeričko otkrovenje“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Milan Miletić, objavljeno u *New York New World*, 3. avgust 1844, u *TPL*, 468.
 - *mnoštvo oprečnih izveštaja o mesmerizmu*: Poov prikaz knjige W. Newnham, *Human Magnetism, Its Claim to Dispassionate Inquiry, Being an Attempt to Show the Utility of Its Application for the Relief of Human Suffering*, *Broadway Journal*, 5. april 1845.
 - novom mesmeričkom pričom: Poe, „The Facts in the Case of M. Valdemar“, *Whig Review*, decembar 1846.
 - „*dobro poznata veličanstvena pojava*“: Po Valdemarov izgled (kao i izgled Roderika Ušera) poredi sa izgledom Džona Randolfa od Ranoke, ekscentričnog pripadnika „junačke generacije revolucije“, koji je posedovao robove ali ih je na samrti sve oslobodio; vidi Kennedy, *Strange Nation*, 388–94. *concentrated journey*: Veza sa koncentrisanom transmisijom telegrafije pojaviljuje se kod Adam Frank, „Valdemar's Tongue, Poe's Telegraphy“, *ELH* 72, br. 3 (2005): 635–62.
 - „*nekoliko suvoparnih građana*“: Horace Greeley, *Daily Tribune*, 10. decembar 1845, u *TPL*, 603.
 - „*da kruži po časopisima*“: Beretova piše Pou, april 1846; *TPL*, 632.
 - „*Mesmerizam u Americi*“: Poe, „Mesmerism in America: Astounding and Horrifying Narrative“, *Sunday Times* (London), 4. januar 1846, u *TPL*, 615.
 - „*ljutita uzrujanost i razna govorkanja*“: „Mesmerism in America“ *Popular Record of Modern Science*, 10. januar 1846, u *TPL*, 617.
 - „*Slučaj gospodina Valdemara svi*“: Kolijer piše Pou, 16. decembar 1846, objavljeno u *Broadway Journal*, 27. decembar 1846, u *TPL*, 605.

-
- „napiše ijedno slovo“: Poe, *Broadway Journal*, 20. decembar 1846, u *TPL*, 605.
 - „poetska imaginacija“: Andrew Jackson Davis, *The Magic Staff: An Autobiography*, Njujork: J. S. Brown, 1857, 317. Po se u aprilu 1846. osvrnuo na ove dve priče: „Mesmeričko otkrovenje“ dalo je nepatvorenim filozofskim spekulacijama prednost „vraissement“, dok „Valdemar“ predstavlja „mnogo izraženiji napor da se postigne verodostojnost zarad efekta“. U prvoj, on kaže „verujem da je ovde istina zaista na delu“, dok je druga „univerzalno umnožavana i primljena kao istinita, uprkos mom upozorenju“. Poe, *Record*, 11. april 1846, u *TPL*, 631.
 - „Neograničena greška“: Poe, „Marginalia“, *SLM*, jun 1849; M254, u Pollin, *Brevities*, 393. Poove kosmološke spekulacije iznete u *Eureci* – u kojima izlazi izvan granica zvanične nauke i staje protiv nje – staviće ga na suprotnu stranu od rivalske „kosmopolitike“ Baka i Henrija; videti sedamnaesto poglavlje.
 - „određeni uzrok“: Poe, „Marginalia“, *United States Magazine and Democratic Review*, novembar 1844; M18, u Pollin, *Brevities*, 127.
 - „POKVARENOST“: Poe, „The Black Cat“, *United States Saturday Post* (Philadelphia), 19. avgust 1843, 1.
 - „ne postoji izuzetna lepota“: Poe, „Marginalia“, *Graham's Magazine*, mart 1846; M147, u Pollin, *Brevities*, 254.
 - *Naklonost prema neobičnom*: Videti takode Poe, „Fifty Suggestions“ str. 1, br. 23, *Graham's*, May 1849: „Umetnik je umetnik samo po snazi svog osećanja za lepotu – osećanja koje mu dopušta ushićujuće uživanje, ali u isto vreme podrazumeva, ili uključuje, jednako izvrsno osećanje za deformitet ili disproporciju“.
 - „klasu fantazama, izuzetno delikatnih“: Poe, „Marginalia“, *Graham's*, mart 1846; M150, u Pollin, *Brevities*, 257–60.
 - „trajni trag“: Babbage, *Ninth Bridgewater Treatise*, 119.
 - *ostao zabeležen u etru*: O difuznom uticaju Bebidžovih misaonih eksperimenata o materijalnosti misli, videti John M. Picker, *Victorian Soundscapes*, Njujork: Oxford University Press, 2003, poglavlje 1; za uticaj na Poa, videti Whalen, *Poe and the Masses*.
 - „misli koje još nisu pomišljene“: Poe, „To —“, („To Marie Louise Shew“, 1848), u *LOA*, 88.

14. Davo perverznosti

- „*Poslednja tri ili četiri meseca*“: Po piše Frederiku V. tomasu, 4. maj 1845, u *Ostrom*, 1:504.
- „*On se nikad ne odmara*“: Thomas Dunn English, *Aristidean*, april 1845, u *TPL*, 529.
- „*za samo nekoliko godina*“: Poe, „*Marginalia*“, *Graham's*, septembar 1846; M143, u Pollin, *Brevities*, 248.
- „*jeres didaktičnosti*“: Poe, „*Increase of the Poetical Heresy—Didacticism*“, *Evening Mirror*, 3. februar 1845, u *TPL*, 498.
- „*čak i bez razlike*“: Poe, prikaz pesme Thomas Moore, *Alciphron: A Poem*, *Burton's Gentleman's Magazine*, januar 1840, 53–56.
- „*stvaralaštvo ne bi bilo samo idealno*“: Poe, „*American Prose Writers*, No. 2: N. P. Willis“, *Broadway Journal*, 18. januar 1845, 37–38. Ovde Po pravi razliku između čovekovog i božanskog stvaranja, ali mogućnost da bi nešto poput ovoga što on zove „supstancijalnim stvaralaštvom“ mogli dostići i anđeli i ljudi tema je njegove priče iz 1845. „*Moć reči*“ i „*Prede Arhnem*“ iz 1847.
- „*staru dogmu da*“: Poe, „*American Poetry*“, *Aristidean*, novembar 1845, 373–82.
- *radnički pokreti uzdizali*: William Sewell, *Work and Revolution in France: The Language of Labor from the Old Regime to 1848*, Kembriđž, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 1980; Tocqueville, „*That Almost All the Americans Follow Industrial Callings*“, u *Democracy in America*.
- „*zaranja u misteriju*“: Lowell, „*Our Contributors: Edgar Allan Poe*“.
- „*spontano širenje*“: Wordsworth and Coleridge, *Lyrical Ballads*, drugo izdanje, London: Longman and Rees, 1800, xiv.
- „*čoveka koji je učenjak*“: Lowell, *Conversations on Some of the Old Poets*, London: Henry Clarke, 1845, 51.
- „*Ako je praksa neuspešna*“: Poov prikaz knjige Lowell, *Evening Mirror*, 11. januar 1845: „*Izjaviti da kritičar nije mogao da napiše delo koje kritikuje, znači izneti čistu kontradikciju.*“
- „*Mi ne verujemo ni u kakve zamke*“: *Daily Tribune*, 15. januar 1845, u *TPL*, 488. Briggs je pisao Louelu 17. januara 1845, „*Poova kritika Razgovora bila je izuzetno pohvalna i profinjena; jedino što ta ženska guzica iz Tribune [Fuler] nije to razumela*“, u *TPL*, 488.
- „*obično aranžiranje*“: Poe, „*Nature and Art*“, *Evening Mirror*, 17. januar 1845, u *TPL*, 489.

-
- *Umesto da se posmatraju kao dve suprotne kategorije*: Pošto su ga Louel i Fulerova pritisli, Po je rafinisao svoju kritiku Kolridžovog objašnjenja poetske imaginacije kao jedne vrste čuda srodnog tajni božanskog stvaranja. I Po zaista smatra da najuzvišenija umetnost podseća na delo božanskog stvaranja, ali samo stoga što je božansko umeće samo usavršena forma veštine građenja, kompozicije i konstrukcije njegovih stvorenja. I taj kontinuitet između ljudskog i božanskog stvaralaštva potvrđuju i Poova tvrdnja o „recipročnosti adaptacije“ (prema kome je svaki deo prirode istovremeno i uzrok i posledica u okviru božanske zamisli) i njegov kasniji panteizam kako je izložen u *Eureci*. O Pou, Kolridžu i *Eureci*, videti St. Armand, „Seemingly Intuitive Leaps“.
 - „*mešavine kiše, grada i susnežice*“: Alexander T. Crane, *Omaha Sunday World-Herald*, 13. jun 1902, u *TPL*, 526.
 - *I svako pijanstvo pratio je*: I ove oscilacije pojavljuju se u njegovim pričama u vidu obrta, buđenja i udvostručavanja; što se tiče Poovog korišćenja narkotika, i on je, kao i njegovi savremenici, sigurno uzimao opijum kao lek, ali ništa ne ukazuje na to da je redovno koristio opijate. Jeffrey Savoye, „Edgar Allan Poe, Drugs, and Alcohol“, Edgar Allan Poe Society of Baltimore, www.eapoe.org/geninfo/poealchl.htm.
 - *Količina alkohola koju su godišnje*: „Upotreba alkohola po glavi stanovnika utrostručila se u prvoj trećini deventaestog veka, tako da je do 1830-ih konzument uobičajeno pio preko 200 mililitara destilisanog alkohola svakog dana“. Amanda Claybaugh, „Temperance“ u *American History Through Literature, 1820–1870*, uredili Janet Gabler-Hover and Robert Sattlemeyer, Detroit: Charles Scribner’s Sons, 2006, 1152–58; Mark Lender and James Martin, *Drinking in America: A History*, Njujork: Simon & Schuster, 1987.
 - „*strašne napade grčevitog kašlja*“: Čivers u *Chivers’ Life of Poe*, uredio Richard Beale Davis, Njujork: E. P. Dutton, 1952, 39–52, u *TPL*, 538.
 - „*Život je prekratak*“: Linčova piše Pou, 27. jun 1845, u *TPL*, 542.
 - „*malo klecav*“: Louel piše G. V. Vudberiju, 12. mart 1884, u *AHK*, 461.
 - „*pogrešan utisak o mom dragom Ediju*“: Klemova piše Louelu, 9. mart 1850, u *AHK*, 461–62.
 - „*ni upola onako uzvišena*“: Chivers, *Life*, 39–52; *TPL*, 538.
 - *Stiže Po sa svojim Garvranom*: James Russell Lowell, *A Fable for Critics*, Njujork: George P. Putnam, 1848, 78.

-
- „najtvrdokornije slepu i gluvu zatucanost“: Poova kritika knjige Lowell, *A Fable for Critics*, SLM 15, br. 3 (mart 1849): 189–91.
 - „ukloni Poovo ime“: Brigs piše Louelu, 27. jun 1845; TPL, 542.
 - „napusti B. Journal“: Po piše Dajkiku, 26. jun 1845, u Ostrom, 1:512, u TPL, 542.
 - „nedeljama se nije treznio“: T. D. English, „A Card: Mr. English's Reply to Mr. Poe“, *Evening Mirror*, 23. jun 1846, u TPL, 540.
 - „u krevetu, kako glumi da je bolestan“: Chivers, *Life*, 61, u TPL, 545.
 - pesmu Ozgudove „Neka im bude“: U *Broadway Journal*, 5. april 1845, u TPL, 523–24.
 - *Po je naposletku dobio izvinjenje*: Edvard Dž. Tomas piše Pou, 5. jul 1845, u TPL, 547.
 - *broj planiran za 5. jul*: u TPL, 547.
 - „okrepljeni gorostas“: *Evening Mirror*, 12. jul 1845, u TPL, 550.
 - „jedini urednik“: AHK, 751–52, i TPL, 551.
 - *kalvinističko verovanje*: William Mentzel Forrest, *Biblical Allusions in Poe*, Njujork: Macmillan, 1928; Kenneth Alan Hovey, „Poe's Materialist Metaphysics of Man“ u Carlson, *Companion to Poe Studies*, 347–66.
 - *impulsu da do temelja uništi svoj život*: O Poovoj perverzности, videti Stanley Cavell, „Being Odd, Getting Even“ u Rosenheim and Rachman, *American Face of Edgar Allan Poe*, 3–36, Bodler je smatrao da je Poova smrt naposletku „gotovo bila samoubistvo – dugo pripremano samoubistvo“, u „Edgar Poe, sa vie et ses oeuvres“, *Revue de Paris*, br. 6 (mart 1852): 138–56.
 - „bila i još jeste u“: Po piše Nilsonu Pou, 8. avgust 1845, u Ostrom, 1:515, u TPL, 559.
 - *Bostonskom liceju*: Najavljeno u bostonskom *Evening Transcript*, 30. septembar 1845, u TPL, 572.
 - „prozna dela su se strastveno čitala“: Thomas Wentworth Higginson, „Short Studies of American Authors, II: Poe“, *Boston Literary World*, 15. mart 1879, 89, u TPL, 577–78.
 - „i previše poezije za jedno veče“: *Daily Evening Traveller*, 17. oktobar 1845, u TPL, 578.
 - „otmenu i klasičnu produkciju“: Joseph T. Buckingham u *Boston Courier*, 18. oktobar 1845, in TPL, 579.
 - „on izvede pesmu“: Cornelia Wells Walter, *Evening Transcript*, 18. oktobar 1845, u TPL, 579.
 - „Našalili smo se s Bostoncima“: *Broadway Journal*, 25. oktobar 1845, u TPL, 581.

-
- „*jer je sve što valjalo dotad napisao*“: Walter, *Evening Transcript*, 30. oktobar 1845, u *TPL*, 584.
 - „*Bostonci su uvek svoji*“: Poe, „Boston and the Bostonians“, *Broadway Journal*, Nov. 1, 1845, u Harrison, *Complete Works*, 13:9–13.
 - „*savršeno odurnog*“: Henri Norman Hadson piše Dajkinu, 24. novembar 1845; *TPL*, 594; od nacionalnih listova u izveštavanje se uključio *United States Journal*, Vašington, 22. oktobar 1845, u *TPL*, 584.
 - „*vrlo ljubazan i čovečan*“: Walt Whitman, „Broadway Sights“, u *Specimen Days & Collect*, Filadelfija: Rees Welsh, 1882, 17, u *TPL*, 597.
 - „*Bilo mi je mnogo teško*“: Po piše Čiversu, 15. novembar 1845, u Ostrom, 1:535, u *TPL*, 590–91.
 - „*svi protiv nas*“: „Editorial Miscellany“, *Broadway Journal*, 6. decembar 1845, u *TPL*, 603.
 - „*Često stradaju prijateljstva stara*“: Walter, *Evening Transcript*, 2. januar 1846, u *TPL*, 614.
 - „*ljubomora i slomljenih srca*“: T. D. English, „Reminiscences of Poe“, str. 3, *New York Independent*, 29. oktobar 1896, 1448.
 - „*zadao nekoliko žestokih čuški*“: Inглиš vrlo pažljivo nastavlja: „Pošto sam imao veliki pečatni prsten na malom prstu, nehotice sam mu napravio ozbiljnu poderotinu, i slomio sam prsten, i intaljo koji je izrezbario Lovat, a koji mnogo cenim“ (ibid.).
 - „*Naglašeni osećaj sopstvene vrednosti*“: Poe, „A Chapter of Suggestions“, *Opal* (1845), iun Pollin, *Brevities*, 465–47.
 - „*Gradiš mi najlepšu kolibu u srcu svom*“: Blagotvorno okruženje opisala je zdravstvena reformatorka Meri Gouv Nikols, „Reminiscences of Edgar Poe“, *Sixpenny Magazine* (London), 1. februar 1863, 471, u *TPL*, 644.
 - „*Naša dražesna prijateljica gospođa Ozgud*“: Hjuitova piše Pou, 15. april 1846, u *TPL*, 634.
 - „*Najednom se sručio snažan pljusak*“: Richard Henry Stoddard, *Recollections, Personal and Literary*, Njujork: A. S. Barnes, 1903, 151, u *TPL*, 585.
 - „*Trebalo bi, na primer*“: *Broadway Journal*, 12. april 1845; i ostali komentari o *Tragovima* iz 1845. u *The Broadway Journal*: 25. januar, 15. maj, 30. avgust, 6. decembar.
 - „*Irski astronom Vilijam Parsons*“: Simon Schaffer, „On Astronomical Drawing“, u *Picturing Science, Producing Art*, uredili Peter Galison i Caroline Jones, Njujork: Routledge, 1998, 441–74; Michael Hoskin,

- „Rosse, Robinson, and the Resolution of the Nebulae“, *Journal for the History of Astronomy* 21, br. 4, 1990: 331–44; Omar Nasim, *Observing by Hand: Sketching the Nebulae in the Nineteenth Century* (Čikago: University of Chicago Press, 2014).
- „*postoji malo sumnje*“: Rosse, 19. mart 1846, u Schaffer, „On Astronomical Drawing“, 46. Među onima koji su sumnjali u Rosovu tvrdnju o rastvorljivosti maglina bio je Džon Heršel: mada je Heršel bio neprijateljski nastrojen prema teoriji magline sa teoloških osnova i zbog povrede ograničenja astronomije (koja bi trebalo da izbegava „prve i poslednje stvari“), branio je očevo program mapiranja i ispitivanja maglina; Schaffer, „Science of Progress“, 137–38.
 - „*nebula na uporednoj udaljenosti*“: *Explanations*, 6.
 - „*gotovo svi naučnici*“: *Ibid.*, 124–26.
 - „*nepromišljenog i neplemenitog izražavanja*“: Brewster, *North British Review* 4, februar 1846: 487–504. Brusterov prikaz *Tragova* objavljen godinu dana ranije (*North British Review* 3 [avgust 1845]: 470–515) „kasnije je bio uključen u mnoga američka izdanja *Tragova*“ (Robert Chambers, *Vestiges of the Natural History of Creation and Other Evolutionary Writings*, uredio James Secord [Čikago: University of Chicago Press, 1994], 228); Sekord je uključio izvanredne bibliografije objavljenih reakcija na *Tragove* i *Objašnjenja*.
 - „*profesionalni naučni sistem*“: Asa Gray, *North American Review* 63 (1846): 506.
 - „*proizvod inteligentne sile*“: Henry, 6. maj 1846, u *Joseph Henry Papers*, 6:281. O prijemu *Tragova* među Henrijevim kolegama teolozima sa Prinstona, videti see Bradley J. Gundlach, *Process and Providence: The Evolution Question at Princeton, 1845-1929*, Grand Rapids, Mičigen: Wm. B. Eardmans, 2013.
 - „*veličanstvena kosmogonija*“: J. H. Allen, *Christian Examiner* 40 (May 1846): 334–35, 344. Jedan od predanih branitelja *Tragova* među potvrđenim američkim naučnicima bio je geolog Henri Darwin Rodžers, koji je svom bratu rekao 1845. da je knjiga u „neobičnom saglasju sa gledištima koja sam skicirao povremeno na svojim predavanjima“ (u Numbers, *Creation*, 34n17).
 - „*Sad je samo ostalo da odlučimo*“: Francis Bowen u *North American Review* 60, April 1845: 426–78.
 - „*podzemni napad na citadelu*“: William H. Allen, *Methodist Quarterly Review* 28 (April 1846): 295.
 - „*imaju jači efekat*“: prikaz knjige *Gavran*, John S. Dwight, *Harbinger* (Vest Rogburi, Masačusets), 6. decembar 1845, u *TPL*, 602.

-
- „koristeći mehanizam versifikacije“: prikaz Gavrana, T. D. English, *Aristidean*, novembar 1845, u *TPL*, 599.
 - „svoje mehaničke konstrukcije“: prikaz Gavrana, Lawrence Labree, *New York Illustrated Magazine*, 6. decembar 1845, u *TPL*, 602.
 - „ubeđen da ume da prepozna“: Po piše Filipu P. Kuku, 9. avgust 1846, u Ostrom, 1:595, i *TPL*, 661.
 - „zaviri iza scene“: Poe, „Philosophy of Composition“, *Graham's Magazine*, april 1846, 163–67.
 - „više vole da svet misli“: stari istrošeni kliše iz 1594. koji daje Philip Sidney, *Defence of Poesy*, reprint, Kembridž, Masačusets: Hilliard, 1831.
 - *zauzeo stav sličan Melcelovom*: Videti peto poglavlje; Paul Grimstad, „Antebellum AI: ‘Maelzel’s Chess- Player’ and Poe’s Reverse Constraints“, *Poetics Today* 31, br. 1 (2010): 107–25.
 - „privid metodičnosti“: Po je jednom izjavio da je „cepao dlaku načetvoru“ u pričama o Dipenu „samo zbog efekta“: „Ljudi smatraju da su genijalnije nego što jesu – zbog metodičnosti i *privida* metodičnosti“. Po piše Filipu P. Kuku, 9. avgust, 1846, u Ostrom, 1:595; *TPL*, 661.
 - „mnogo manje nadahnut“: Baudelaire, *Oeuvres complètes*, uredio Claude Pichois, dva toma, Paris: Gallimard, 2005, 2:343–342.
 - „Moj je naum“: Poe, „Philosophy of Composition“ 163, kurziv dodat.
 - *stvoritelj koji je unapred mogao da predvidi*: Ovo stanovište je Bebidž izneo u svojoj *Devetoj bridžvoterskoj rapravi* (koju je napisao bez odobrenja *bridžvoterskih* autora i u suprotnosti sa njihovim bazičnim pretpostavkama), koristeći sopstvenu računsku mašinu kao ilustraciju; videti dvanaesto poglavlje.
 - *utvrdio da ima bolesno srce*: John Carl Miller, *Building Poe Biography*, Baton Ruž: Louisiana State University Press, 99, u *TPL*, 732.
 - „izuzetnu genijalnost“: Po o Margaret Fuler, „The Literati of New York City“, *Godey's Lady's Book*, jun 1846, 72–78; kasniji citati o Brigsu, Hajramu Fuleru, *Godey's*, maj 1846; o Klarku, septembar 1846; i o Englišu, *Godey's*, jul 1846.
 - „sive, vodnjikave i vazda tupe“: Brigs, *Evening Mirror*, 26. maj 1846; *TPL*, 634.
 - „ubica morala“: T. D. English, „Mr. English’s Reply to Mr. Poe“, *New York Morning Telegraph*, 23. jun 1846; *TPL*, 648.
 - „u stanju jadne“: Hiram Fuller, *Evening Mirror*, 20. jul 1846; *TPL*, 656.
 - *U štampanom odgovoru na ove napade*: Prvo je članak poslao Godiju, koji je kukavički platio da se objavi negde drugde; „Mr. Poe’s Reply

- to Mr. English and Others“, *Spirit of the Times*, 10. juli 1846, u *TPL*, 652.
- *Podneo je tužbu*: Sidney P. Moss, *Poe's Major Crisis: His Libel Suit and New York's Literary World*, Daram, Severna Karolina: Duke University Press, 1970, 77, u *TPL*, 656.
 - „Mr. Edgar A. Poe, the poet“: *St. Louis Daily Reveille*, April 12, 1846, in *TPL*, 633–34.
 - *njegov stari drugar*: Snodgras u *Saturday Visiter*, 18. april 1846, u *TPL*, 635.
 - *književnu satiru*: T. D. English, „1844“, str. 15, *Weekly Mirror*, 31. oktobar 1846, u *TPL*, 668.
279. „*Epitaf savremenoj 'kritici'*“: „Epitaph on a Modern 'Critic'“, *Knickerbocker*, novembar 1846, u *TPL*, 669.
- „*Sada si verovatno*“: Sims piše Pou, 30. jul 1846; u *TPL*, 660.

Peti deo: Ponoć kao utočište

- „*And this was the reason*“: Po, „Anabel Li“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević.

15. Anđeoski prizor

- „*čudovište jezive građe*“: Poe, „The Sphinx“, *Arthur's Ladies' Magazine*, januar 1846, 15–16.
- *Još jedna epidemija kolere*: Epidemija kolere je 1847. godine ubila petnaest hiljada ljudi u Meki; bolest će 1848. stići u Berlin, Pariz i London, a 1849. godine je harala Sjedinjenim Američkim Državama. Rosenberg, *The Cholera Years*, 101.
- „*veoma bolesna*“: Nichols, *Mary Lyndon*, 342, u *TPL*, 669.
- „*bedno i odisalo siromaštvom*“: Nichols, *Reminiscences*, 12–13, u *TPL*, 669. Za neverovatne uspomene Šuove o Pou, videti Miller, *Building Poe Biography*, 88–145. Po joj je kasnije napisao divnu pesmu, „Za M.L.Š“ u *LOA*, 88.
- „Njegovi prijatelji ne treba da čekaju“: Hiram Fuller, *Evening Mirror*, 16. decembar 1846, u *TPL*, 673.
- „*groznicu mozga*“: Walt Whitman, *Daily Eagle*, 18. decembar 1846, u *TPL*, 673.
- „*jednom od najoriginalnijih i najgenijalnijih ljudi*“: Nathaniel Willis, „Hospital for Disabled Labourers with the Brain“, *New York Home Journal*, 26. decembar 1846, u *TPL*, 674.

-
- „azil za one koje su uništile varalice sa perom“: Hiram Fuller, *Evening Mirror*, 26. decembar 1846, u *TPL*, 675.
 - „An Invocation for Suffering Genius“: John Edward Reilly, „Ermina's Gales: The Poems Jane Locke Devoted to Poe,“ in *Papers on Poe: Essays in Honor of John Ward Ostrom*, ed. Richard P. Veler (Springfield, Ohio: Chantry Music Press, 1972), 206–20, in *TPL*, 674.
 - „Poe and his wife are both down“: *Bostonian*, Dec. 26, 1846, in *TPL*, 675–76.
 - „popravi svoje navike“: Cornelia Wells Walter, *Evening Transcript*, 31. decembar 1846, u *TPL*, 677–78.
 - „Tačno je i to da imam mnogo posla“: Po piše Vilisu, 30. decembar 1846, u *Ostrom*, 1:612.
 - *zastupnik je filozofije*: Richard Fusco, „Poe and the Perfectibility of Man“, *PS/Dark Romanticism* 19, br. 1 (1986): 1–6; u prikazu eseja o ljudskoj sklonosti savršenstvu u *Burton's* (jul, 1839:58), Po omalovažava „elokventno ludilo Turgoa, Prajsa, Pristlija [sic], Kondorseta i De Stalove“ – identičnu listu (bez De Stalove) *Elison voli*.
 - „uzvišene ciljeve radi kojih je Božanstvo“: Po, „Predeo Arnhem“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Božidar Marković, objavljeno u *Columbian Magazine*, mart 1847, 125.
 - *bića koja ne ograničavaju njihova tela*: O Poovim anđelima koji su „amalgam neoplatonskih, gnostičkih i islamskih atributa“ u potrazi za „kosmličkim čudom“, videti William E. Engel, „Fantastic Places, Angelic Spaces“, u *Phillips, Poe and Place*, 169–92.
 - *nejasni termini koji božansko stvaranje*: Podseća na to kako je prefektova inspekcija ministrovih soba spustila njegovu istragu na nivo običnog mislioca.
 - „izraz namere Svemogućeg“: Po, „Predeo Arnhem“.
 - *Poova priča počinje*: Priča iz 1842. „Pejzažni vrt“ završava se objašnjenjem *Elisonovih* teorija; verzija iz 1847. opisuje rezultat, a *Predeo Arnhem* umetničko delo koje ih primenjuje.
 - „u stočarski kraj“: Po, „Predeo Anhem“.
 - *Po ponovo povezuje prirodu i umetnost*: Lorraine Daston i Katharine Park, *Wonders and the Order of Nature, 1150–1750*, Njujork: Zone Books, 1998; M. H. Abrams, *Natural Supernaturalism: Tradition and Revolution in Romantic Literature*, Njujork: W. W. Norton, 1971; Pamela Smith, *The Body of the Artisan: Art and Experience in the Scientific Revolution*, Čikago: University of Chicago Press, 2018; Ann-Deborah Lévy-Bertherat, *L'artifice romantique: De Byron à Baudelaire*, Pariz: Klincksieck, 1994.

-
- „*druge prirode*“: Leo Marx, *The Machine in the Garden: Technology and the Pastoral Ideal in America*, Njujork: Oxford University Press, 1964; William Cronon, *Nature's Metropolis: Chicago and the Great West*, Njujork: W. W. Norton, 2009.
 - „*Landorovoj kolibi*“: *Flag of Our Union*, 9. jun 1849, 2.
 - *oda moći vizije*: Laura Saltz, „Eyes Which Behold“, naglašava da se Poovo pozivanje na materijalnost vizije u priči odnosi na Brusterov stereoskop; mada je ova tehnologija ušla u široku upotrebu tek posle Poove smrti, činjenica je da je znao za materijalne procese diorama, rastopljive slike i druge optičke sprave koje su zavisile od potvrde fizioloških procesa u oku; za dodatno razmatranje umetničke genealogije, videti Catherine Rainwater, „Poe's Landscape Tales and the 'Picturesque' Tradition“, *Southern Literary Journal* 16, br. 2 (1984): 30–43.
 - *proslavljenu seriju slika Tomasa Kola*: O Pou i Kolu, videti Cantalupo, *Poe and the Visual Arts*; Wallach, „Voyage of Life as Popular Art“; Joy S. Kasson, „The Voyage of Life: Thomas Cole and Romantic Disillusionment“, *American Quarterly* 27, br. 1 (1975): 42–56; o humoboltovskim i panoramskim aspektima američkog pejzažnog slikarstva, videti Jennifer Raab, *Frederic Church: The Art and Science of Detail*, Nju Hejven, Konektikat: Yale University Press, 2015.
 - *iza vela običnog iskustva*: E. V. Pičer smatra da se u priči „Arnhem“ vodi dijalog sa fenomenologijom smrti, koju Po detaljno razlaže u „Razgovoru Eirosa i Harmione“ (u kojoj sva čula, pa i osećaj za vreme, postepeno propadaju) ukazujući na to da putovanje simboliše prelazak iz života u smrt, a potom u produženi period „torpora“, pre nego što čovek bude pušten u božanski raj ili ponovo rođen u njemu – pri čemu je anagram od „Arnheima“ zapravo BLIZU NJEGA (near him). E. W. Pitcher, „The Arnheim Trilogy: Cosmic Landscapes in the Shadow of Poe's Eureka“ *Canadian Review of American Studies* 6, br. 1 (1975): 27–35.
 - *natprirodnim silama namamljen u vanzemaljski zatvor*: Sean Moreland, urednik, *The Lovecraftian Poe: Essays on Influence, Reception, Interpretation, and Transformation*, Lanam, Merilend.: Rowman & Littlefield, 2017.
 - *Miltonov u Izgubljenom raju*: Dayan, *Fables of Mind*, 104.
 - „mistične filozofije prirode“: *Philadelphia Saturday Courier*, 25. juli 1846, u TPL, 659.
 - „*Moja sirota Virđžinija je još živa*“: Po piše Šuovoj, 29. januar 1847, u Ostrom, 2:617–18.

- „Pozvala me je da priđem njenoj postelji“: Šuova piše Dž. H. Ingramu, 28. mart 1875, u *TPL*, 684.
- *preneli su obavještenje*: Čitulja u *Daily Tribune* i *New York Herald*, 1. februar 1847, u *TPL*, 685.
- „srce ispunila nežna mešavina“: Po piše Lokovoj, 10. mart 1847, u *Ostrom*, 2:624, and *TPL*, 684.
- „Duboko u zemlji leži moja draga“: rukopis se nalazi u Javnoj biblioteci Njujorka, u odeljenju sa retkim knjigama; Victor H. Palsits, „Two Manuscripts in the New York Public Library—Part I: The Manuscript of Poe’s ‘Eulalie’“, *Bulletin of the New York Public Library* 18, decembar 1914: 1462.

19. Božje radnje

- „upalu mozga, izazvanu“: Šuova piše Dž. H. Ingramu, 24. januar 1875; *TPL*, 694.
- *jezovitu, kompleksnu pesmu*: Po, „Ulaluma“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mičević, u *LOA*, 89; *TPL*, 714; Allen, *Israfel*, 2:735.
- „sumornog i melanholičnog“: Meri Bronson, sećanja iz 1860, navodi se u Carroll D. Laverty, „Poe in 1847“, *American Literature* 20 (maj 1948): 165–66, u *TPL*, 700.
- „Dolazim do šumnog žala“: Po, „San u Snu“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mičević, u *Flag of Our Union*, 31. mart 1849, i u *LOA*, 97–98.
- „razume se samo u književnost u nauci“: Henri, navedeno u dnevniku Džona R. Bjulera, 3. mart 1846, u *Papers of Joseph Henry*, 6:282.
- „profiniti ukus za ono uzvišeno“: Prikaz knjige Humboltove knjige *Kosmos*, *Broadway Journal*, 12. jul 1845, 14–15, u Scholnick, *Poe’s ‘Eureka’*, 75–76.
- „o kojoj se mnogo govori“: Agasiz, u Lurie, *Agassiz*, 128; Scholnick, „Eureka in Context“, 38–39.
- *Bak srdačno uveo*: Bruce, *Launching of American Science*, 43–63.
- „velikom broju novih članova“: *Boston Daily Journal*, 25. septembar 1847, u Coll 305 A + B I-II Assn. Amer. Geologists & Naturalists Papers, 1840–47, Academy of Natural Sciences of Philadelphia.
- *Agasiz je održao tri uzbudljiva predavanja*: Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 76; Lurie, *Agassiz*; Bruce, *Launching of American Science*.

-
- *prethodnica Nacionalne meteorološke službe*: John Fuller, *Thor's Legions: Weather Support to the U.S. Air Force and Army, 1937–1987*, Boston: American Meteorological Society, 2015, 2.
 - „*Nauka je izvojevala pobjedu*“: Bak piše Pirsu, 3. decembar 1846, Peirce Papers, Houghton Library, Harvard University, in Molella, „*At the Edge of Science*“, 451.
 - „*Veličina i tačno mesto planete*“: „*The Planet Neptune*“, u *American Review: A Whig Journal of Politics, Literature, Art, and Science* 6, br. 2 (Aug. 1847): 145.
 - „*čista sreća*“: O Pirsovoj ulozi u debati oko otkrića Neptuna, videti John G. Hubbell i Robert W. Smith, „*Neptune in America: Negotiating a Discovery*“, *Journal for the History of Astronomy* 23, br. 4 (1992): 270; ovoj epizodi piše Hogan, „*Hurrah for Young America*“, u *Of the Human Heart*, 15–25.
 - „*isto tako fanatično bori*“: Grej piše Pirsu, 26. mart 26, 1848, u R. C. Archibald, „*The Writings of Peirce*“, *American Mathematical Monthly* 32 (1925): 22; Hubbell i Smith, „*Neptune in America*“, 284. O Mičellovoj popularnoj nauci, videti Russell McCormmach, „*Ormsby MacKnight Mitchel's 'Sidereal Messenger,' 1846–1848*“, *Proceedings of the American Philosophical Society* 110, br. 1 (1966): 35–47; Scholnick, „*Eureka in Context*“. Sporno otkriće Neptuna isprovociralo je šale na račun odnosa popularne zabave i autoriteta „*etablirane*“ nauke: njujorški list *Yankee Doodle* objavio je pismo „*profesora astronomije i nebeske trigonometrije*“ sa Univerziteta Kolumbija, koji traži informacije o „*novoj planeti*“ koja je primećena na južnom delu neba iznad Njujorka; urednik navodi da je to „*Planeta Barnum*“ – „*bez sumnje najmoćnija planeta od svih*“ koja je „*bila svedok rođenja mnogih veličanstvenih i zanimljivih bića*“, između ostalih Džozs Het, Sirene sa Fidžija i Toma Palčića. Dramodova svetlost iz Američkog muzeja transformiše nebo noću, baš kao što Neptunova lutanja bacaju svetlo na razmirice među zvaničnim naučnicima. „*The New Planet, 'Yankee Doodle'*“, 1. januar, 1847, 153.
 - „*razložio se u sjajne tačkice svetlosti*“: Bond piše predsedniku Everetu, 22. septembar 1847, u *American Journal of Science and Arts* 54 (1847): 426–27; videti Bessie Zaban Jones i Lyle Gifford Boyd, *The Harvard College Observatory*, Kembriđž, Masačuset.: Belknap Press, 1971), 67–68.
 - „*ni na koji način ne može da doprinese razvoju*“: Pirs, u *Boston Daily Journal*, 22. septembar, 1847. Kasnije će ponovo prigrliti ovu teoriju. Njegov sin Čarls je docnije razvio sopstvenu progresivnu

- kosmologiju prema kojoj čak i zakoni prirode evoluiraju: C. S. Peirce, „The Doctrine of Necessity Examined“ *Monist* 2, br. 3 (1892): 321–37; C. S. Peirce, „Evolutionary Love“, *Monist* 3, br. 2 (1893): 176–200.
- „Vreme je da mi između sebe“: Henri piše Elajasu Lumisu, 28. decembar 1848, Loomis MSS, Beinecke Library, Yale, u Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 76.
 - „Zdravlje mi je bolje – najbolje“: Po piše Džordžu V. Eveletu, 4. januar 1848, u Ostrom, 2:640.
 - „pokuša da se ponovo osovi na noge“: Po piše Čapinu, 17. januar 1848, u Ostrom, 2:644.
 - *povratničkom predavanju objavio je*: Announcement in *John-Donkey*, Feb. 3, 1848, u TPL, 719.
 - „listened with enchained attention“: *Morning Express*, Feb. 4, 1848, in TPL, 721.
 - „gospodin Po prikovao za sedišta“: *Weekly Universe*, 6. februar 1848, u TPL, 722. Za čvršću istorijsku kontekstualizaciju *Eureka*, videti Scholnick, „Eureka in Context“; za smeštanje *Eureka* u sve veći jaz između književnosti i nauke do koga je tih godina došlo, videti Laura Saltz, „Making Sense of Eureka“, u Kennedy i Peeples, *Oxford Handbook*, 424–44, i Limon, *Place of Literature*.
 - „Fizičkom, metafizičkom i matematičkom“: Po, *Eseji, Eureka, Politije*, Beograd: Tanesi, 2017; prevod Diana Hrecak; Po je štampao svoje predavanje – uz izvesne promene – kao *Eureku*; o razlikama između predavanja i štampane verzije, videti Ronald W. Nelson, „Apparatus for a Definitive Edition of Poe’s Eureka“, *Studies in the American Renaissance* (1978): 161–205. Za oštre i pronicljive komentare, videti Barbara Cantalupo, „Eureka: Poe’s ‘Novel Universe’“, u Carlson, *Companion to Poe Studies*, 323–44; Levine and Levine, *Eureka; Beaver Science Fiction of Edgar Allan Poe*.
 - „Onaj koji sa vrha Etne“: Po, *Eureka*. O paradoksalnim perspektivama u čitavom Poovom delu, videti Henri Justin, „An Impossible Aesthetics or an Aesthetics of the Impossible?“, u Kopley and Argersinger, *Poe Writing/Writing Poe*, 127–42.
 - „ništa ni nalik aksiomima“: Za analizu Poovog mesta u debatama o metodama sredinom devetnaestog veka, Susan Welsh, „The Value of Analogical Evidence: Poe’s Eureka in the Context of a Scientific Debate“, *Modern Language Studies* 21, br. 4 (1991): 3–15.
 - *metod je koristio Johanes Kepler*: Popularna Keplerova biografija objavljena je 1830: John Elliot Drinkwater Bethune, *The Life of*

Galileo Galilei, with Illustrations of the Advancement of Experimental Philosophy; Life of Kepler, London, 1830.

- „dedukcija i indukcija“: Po, *Eureka*.
- „šire sferično“: Ibid.
- „Drugi principi ne postoje“: Ibid. Ova jedinstvena svojstva preko kojih se materija manifestuje umu podsećaju na Kantove sheme u njegovim ranije napisanim, mnogo čitanim *Metafizičkim principima prirodne filozofije* i na Ruđera Boškovića, koji je tvrdi da su materijalni atomi tačke pozitivne i negativne energije. Thomas Holden, *The Architecture of Matter: Galileo to Kant*, Oksford: Oxford University Press, 2004, 236–72.
- *uskovitlane oblake difuzne materije*: Eksplozija koja usledi (iz *Eureka*) u skladu je sa formiranjem sunčevog sistema kako je objašnjeno u *Tragovima*, u kojima je sve poteklo od magline koja se već bila proširila po univerzumu – mada Po dodaje i diskusiju o novoootkrivenom Neptunu, kao najudaljenijoj planeti u našem sistemu.
- „zbirom većeg ili manjeg broja razlika“: Po, *Eureka*. U Poovom slučaju je krucijalno što veća heterogenost znači više života, svesnosti, inteligencije.
- „Materija (će se), napokon, izbacivši Etar“: ibid.
- *kulminacija bića*: G. R. Thompson, „Unity, Death, and Nothingness: Poe’s ‘Romantic Skepticism’“, *PMLA* 85, br. 2 (1970): 297–300.
- „zakon periodičnosti“: Po, *Eureka*.
- „ovo božansko Srce“: Ibid.
- „Apsolutna nemogućnost“: Ibid.
- „ponovno okupljanje“: Ibid.
- „odvojeno i nezavisno, u grudima“: Ibid.
- „U međuvremenu, imajte na umu“: Ibid. John Limon („How to Place Poe’s Arthur Gordon Pym in Science-Dominated Intellectual History and How to Extract It Again“, *North Dakota Quarterly* 51 [1983]: 31–47) sugeriše da se Po zadužio kod *naturalfilozofije* Lorenca Okeno: „Ne postoji mrtva materija; ona živi kroz večnost koja u njoj postoji... Sve je Bog, on je svuda, i bez Boga ne bi postojalo apsolutno ništa“; Prevod Alfreda Tulka Okenove knjige pojavio se u Londonu 1847. (*Elements of Physiophilosophy*, [London: Ray Society, 1847], 38). Limon zapaža još jedan popularni stav prema *naturalfilozofiji*: J. B. Stallo, *General Principles of the Philosophy of Nature: With an Outline of Some of Its Recent Developments Among the Germans, Embracing the Philosophical Systems of Schelling and Hegel, and Oken’s System of Nature*, Boston: William Crosby and H. P. Nichols,

1848. Videti takođe Courtney Fugate, „The German Cosmological Tradition and Poe’s *Eureka*“, *EAPR* 13, br. 2 (2012): 109–34.
- *neobičnih fraktalnih simetrija*: O metafizičkom uvođenju figura samoreferencije i rekurzije u *Eureci*, videti Ruth M. Harrison, „Poe Möbius: An Exploration of Poe’s Fractal Universe“, *PS* 36, br. 1 (2003): 32–44.
 - „očaravajućim i energičnim“: „Spes Credula“, *Morning Express*, 9. februar 1848; *TPL*, 722.
 - „rapsodije najveće moguće briljantnosti“: Maunsell B. Field, *Memoirs of Many Men*, Njujork: Harper & Brothers, 1874, 224; *TPL*, 720. O povezivanju „ideje involucije“ u argumentaciji i formi *Eureka* sa retorikom i efektima mesmeričkog transa videti kod Barbara Cantalupo, „Of or Pertaining to a Higher Power: Involution in *Eureka*“, *ATQ* 4, br. 2 (1990): 81–95.
 - „biće nam potreban jezik arhandela“: Po, *Eureka*.
 - „lanac postepenog uranjanja“: Ibid.
 - *Crte i kurziv*: O znacima interpunkcije u *Eureci*, videti Dayan, *Fables of Mind*, 55–56; Cantalupo, „Novel Universe“, 338.
 - *Po je obrtao percepciju svojih čitalaca*: Videti, Cantalupo, „Of or Pertaining to a Higher Power“; o *Eurekinom* „kinetičkom dizajnu“, videti Jennie Chu Seo-Young, „Hypnotic Ratiocination“, *EAPR* 6, br. 1 (2005): 5–19.
 - *o otkriću ove planete*: Loomis, *American Journal of Science and Arts* 5 (januar 1848): 135–36, 153; Anton Pannekoek, „The Discovery of Neptune“, *Centaurus* 3, br. 1 (1953): 126–37.
 - „evolucije, neprekidne i nezaustavljive“: Nichol, *Views of Astronomy*, 32; Frederick W. Conner, „Poe & John Nichol: Notes on a Source of *Eureka*“, u *All These to Teach: Essays in Honor of C. A. Robertson*, uredio Robert A. Bryan et al., Gejnsvil: University of Florida Press, 1965; o Nikolu i maglini, videti Thomas De Quincey, „System of the Heavens as Revealed by Lord Rosse’s Telescopes“, *Eclectic Magazine of Foreign Literature*, oktobar 1846, 9, 2.
307. „okularni dokaz“: Po, *Eureka*. Po se seća pisma „navodno od doktora Nikola“, koje se pojavilo dve godine ranije“, i koje su „objavili mnogi časopisi“ u kome se sugeriše kako Nikol razmatra mogućost da odustane od ove hipoteze, ali hipoteza je i dalje imala istaknuto mesto u njegovim njujorškim predavanjima 1848, *Views of Astronomy*, 39–42.
- „očigledna Doslednost“: Po, *Eureka*. Po se najviše divio Hjuelovoj raspravi u čitavoj bridžvoterskoj seriji; u pojmu „doslednosti“ koji se pojavljuje u *Eureci* nalazi se odjek Hjuelovog kriterijuma potvrde:

- predviđanje, saglasnost i koherentnost, u *Philosophy of the Inductive Sciences, Founded upon Their History*, dva toma, London: John W. Parker, 1840; Laura Snyder, „Renovating the *Novum Organum*: Bacon, Whewell, and Induction“, *Studies in History and Philosophy of Science* 30 (1999): 531–57; Henry Cowles, „The Age of Methods: William Whewell, Charles Peirce, and Scientific Kinds“, *Isis* 107, br. 4 (2016): 722–37.
- „U božanskim konstruktima“: Po, *Eureka*.
 - „Privlačenje i odbijanje“: Ibid.
 - *naprosto je posledica njihovog prvobitnog jedinstva*: U dodatku *Devete Bridžvoterske rasprave*, Bebidž se priseća kako su filozofi posle Njutna „povremeno razmatrali mogućnost da postoji neki još sveobuhvatniji zakon, čija bi gravitacija bila posledica“ (179).
 - „Književno delo“: Po, *Eureka*; Barbara Cantalupo, „Preludes to *Eureka*: Poe’s ‘Absolute Reciprocity of Adaptation’ in ‘Shadow’ and ‘The Power of Words’“, *PS/Dark Romanticism* 29, br. 1 (1996): 17–21.
 - „ultra-tropske vegetacije“: Po, *Eureka*. Nove planete koje se formiraju unutar Merkorove orbite mogle bi da iznedri „još jednu novu modifikaciju površine Zemlje“ i tako dovede do nastanka vrste „koja je fizički i duhovno superiornija od čoveka“ (ibid.)
 - *Ako je svemir beskrajan*: Edward Robert Harrison, *Darkness at Night: A Riddle of the Universe*, Kembriđ, Masačusets: Harvard University Press, 1987; P. S. Wesson, „Olbers’ Paradox in Astronomy: History, Nature, and Resolution“, *Science Progress* (1989): 133–46; Stanley Jaki, *The Paradox of Olbers’ Paradox*, Njujork: Herder and Herder, 1972.
 - „Kada bi sled zvezda bio beskrajan“: Po, *Eureka*. U Levinovom izdanju *Eureke* pominje se Nikolsovo mišljenje o Olbersu, 150n181; Stamosova upečatljiva tvrdnja je da je „Poovo rešenje Olbersovog paradoksa ključ za razumevanje nauke na kojoj počiva Poova kosmologija u *Eureci*“ (Edgar Allan Poe, „*Eureka*“, *Scientific Imagination*, 217).
 - „postojanje Zla postaje shvatljivo“: Po, *Eureka*, 104.
 - *prevedene hinduističke kosmologije*: O mogućim uticajima hinduizma i budizma, videti Carol Maddison, „Poe’s *Eureka*“, *Texas Studies in Literature and Language* 2, br. 3 (1960): 366–67; Alan Hodder, „Asian Influences“ u Myerson, Petrulionis, i Walls, *Oxford Handbook of Transcendentalism*, 27–37; David Schmit, „The Mesmerists Inquire About ‘Oriental Mind Powers’: West Meets East in the Search for the Universal Trance“, *Journal of the History of the Behavioral Sciences* 46, br. 1 (2010): 1–26.

-
- „Zvezda za zvezdom“: Erasmus Darwin, *The Botanic Garden: A Poem in Two Parts Containing the Economy of Vegetation*, London: Jones, 1825, 62, navodi i razmatra Scholnick, *Poe's „Eureka“*, 61–71.
 - *Džon Mejson Gud*: Sean Moreland, „Some Power Unseen“, neobjavljen rukopis.
 - „Nije tačno da Božanstvo“: Po, „Misterija Mari Rože“.
 - *Za prekinutim „napretkom“*: Uprkos utešnim porukama, Poova ciklična vizija pravi razliku između njegovog univerzuma i shvatanja progressa koje su izneli Kondorset, Bentam, Pristli, Kont, i mnogi drugi filozofi istorije iz devetnaestog veka.
 - *Eureka je izrazito teološki tekst*: Teološka poruka *Eureka* je najvažnija za savremene čitaoce, mada se danas manje naglašava; videti posebno Marilynne Robinson, „On Edgar Allan Poe“, *New York Review of Books*, 5. februar 2015, 4–6; i Harry Lee Poe, *Evermore: Edgar Allan Poe and the Mystery of the Universe*, Vejko, Teksas: Baylor University Press, 2012. U pozadini *Eureka* ne nalaze se samo romantizam i radikalna nauka, već i rasprave o ateizmu, deizmu i voluntarizmu koje su se vodile oko *Tragova*; panteizam iznet u *Eureci* odjek je diskusija o Geteu, Sponozi, Šelingu i Hegelu, i njihovim komentatorima Kolridžu, Karlajlu i Emersonu. Videti Tracey Matysik, „Spinozist Monism: Perspectives from Within and Without the Monist Movement“ u *Monism*, uredio T. H. Weir, Njujork: Palgrave Macmillan, 2012, 107–34; Pierre Macherey, „Un chapitre de l'histoire du panthéisme: La religion Saint-Simonienne et la réhabilitation de la matière“, u *Philosophie de la nature*, uredio Olivier Bloch, Pariz: Publication de la Sorbonne, 2000, 357–66; o tenzijama i javnim preobražajima javnih religija, videti John Lardas Modern, *Secularism in Antebellum America*, Čikago: University of Chicago Press, 2011.
 - „u samom božanskom životu“: Student teologije Džon Henri Hopkins mlađi, prijatelj Mari Luize Šu, seća se: „Učinio sam sve što sam mogao da ga ubedim da izbací smeđe panteističke tvrdnje koje iznosi u završnici, a koje ne čine ništa da poboljšaju celovitost i lepotu predavanja. Ali ubrzo sam shvatio da je njemu taj deo najdraži; i onda smo se upustili u raspravu o panteizmu. I jedno vreme su njegov ton i ponašanje bili sasvim smireni, ali kako je razgovor odmicao počeli su da se menjaju; na kraju je na njeovom bledom, nežnom licu i širokom čelu blesnu pogled prezirnog ponosa, dostojan Miltonovog Satane, i neobično uzbuđenje je obuzelo i načas povećalo njegovu sitnu figuru, kad je uzviknuo: „Čitavo moje biće se gadi na pomisao da postoji neko Stvorenje u Univerzumu koje je superiornije od mene“. Tada

- sam znao da nema svrhe dalje se raspravljati“. Hopkins piše Šuovoj, 9. februar 1873, u *TPL*, 731.
- *razdvajanja, donošenja sudova i protivljenja*: O psihološkoj i istorijskoj dimenziji u Poovim shemama razdvajanja i sjedinjavanja, videti J. James Livingston, „Subjectivity and Slavery in Poe’s Autobiography of Ambitious Love“, *Psychohistory Review* 21, br. 2 (1993): 175–96.
 - *uporediti sa „Sjedinjenim Državama“*: W. C. Harris, „Edgar Allan Poe’s *Eureka* and the Poetics of Con-stitution“, *American Literary History* 12, br. 1/2 (2000): 1–40; Greeson, „Poe’s 1848“; Susan Manning, „’The Plots of God Are Perfect’: Poe’s *Eureka* and American Creative Nihilism“, *Journal of American Studies* 23, broj 2, 1989: 235–151; Matthew Taylor, „Universes Without Selves: Cosmologies of the Non-human in American Literature“, doktorska disertacija, Johns Hopkins University, 2009.
 - *„izazvati revoluciju“*: Po piše Džordžu V. Eveletu, 29. februar 1848, u Ostrom, 2:650.
 - *„Pesnik koji napiše veliku“*: Poe, „Fifty Suggestions (Part I)“, *Graham’s Magazine*, maj 1849, 317–19.
 - *„uznemirujućim delom“*: Freeman Hunt, *Merchants’ Magazine*, avgust 1848, u *TPL*, 747.
 - *„nove i uznemirujuće“*: *Brooklyn Eagle*, 31. jul 1848.
 - *„tendencije da naučene istine rasvetljava“*: Nathaniel Willis, „Mr. Poe’s *Eureka*“, *New York Home Journal*, 12. avgust 1848, 3, u *TPL*, 746–51.
 - *„odbacuje ranije sisteme“*: *Daily Tribune*, 3. avgust 1848, u *TPL*, 751.
 - *„On svoje delo naziva poemom“*: *New Church Repository*, avgust, 1848, u *TPL*, 748.
 - *„panteistički sistem“*: prikaz *Eureke* John H. Hopkins, *Literary World*, 29. jul 1848, u *TPL*, 745–46.
 - *„Novi nosač“*: T. D. English, *John-Donkey*, 12. avgust 1848, u *TPL*, 752.
 - *analoški skokovi*: Welsh, „Value of Analogical vidence“.
 - *„Gospodin Po je inače“*: *Boston Journal*, 12. februar 1848, u *TPL*, 724.
 - *Ali mnogi učenici astronomi*: Ormsbi Mičel možda deluje kao izuzetak od ovog profesionalnog zaokreta – astronom koji je već imao instituciju iza sebe i bio profesionalno ostvaren, držao je popularna predavanja (koja Volt Vitman kritikuje u pemi „Kad sam slušao učenog astronoma“) – ali Mičel 1847. godine držao predavanja isključivo radi sakupljanja sredstava za sređivanje svoje institucije, Opservatorije u Sinsinatiju koja je izgorela u požaru. O Vitmanu i nauci, videti Robert Scholnick, „’The Password Primeval’: Whitman’s Use of

- Science in 'Song of Myself', *Studies in the American Renaissance* (1986): 385–425.
- Član može da postane svako: Sally Kohlstedt, „Creating a Forum for Science: AAAS in the Nineteenth Century“, u *The Establishment of Science in America: 150 Years of the American Association for the Advancement of Science*, uredili Sally Kohlstedt, Michael Mark Sokal, i Bruce V. Lewenstein, Nju Brunsvik, Nju Džerzi: Rutgers University Press, 1999, 7–49.
 - Metju Mori: Zahvaljujući okeanografiji Mori je već bio poznat u Britanskom udruženju za unapređenje nauke, a cenili su ga Arago, Humbolt i Po je o njemu pisao povoljne kritike.
 - Mori je bio konkurencija: O sukobu između Morija i Baka, videti J. Dick, *Sky and Ocean Joined: The US Naval Observatory, 1830–2000*, Kembriđ, Ujedinjeno Kraljevstvo: Cambridge University Press, 2003; Walls, *Passage to Cosmos*, 142–45; i Grady, *Matthew Fontaine Maury*, 96–98, 112–17.
 - mračno bratstvo: Dana Nelson, *National Manhood: Capitalist Citizenship and the Imagined Fraternity of White Men* (Durham, N.C.: Duke University Press, 1998), istražuje društveno povezivanje naučnika u devetnaestom veku, delom i u svetlu efektnog koncepta „korporativnog individualizma“ koji uvodi Kristofer Njufild, u Christopher Newfield, *The Emerson Effect: Individualism and Submission in America*, Čikago: University of Chicago Press, 1996. Naziv „Lazaroni“ korisno identifikuje kliku koju je Bak stvorio pedesetih godina devetnaestog veka, mada se povremeno preveličava njena kohezija i trajanje; Mark Beach, „Was There a Scientific Lazzaroni?“, u *Nineteenth-Century American Science: A Reappraisal*, uredili Nathan Reingold i George Daniels, Evanston, Ilinoj: Northwestern University Press, 1972, 115–32.
 - standardu i sa metodičnom pravilnošću: Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 96.
 - „obelodani smicalice varalica“: Nacrt govora za skupštinu AAAS-a i predsedničko obraćanje 1851, navodi Kohlstedt, *Formation of the American Scientific Community*, 109; videti analizu u Jansen, *Alexander Dallas Bache*, 238–47.
 - I pored prvobitnih pokušaja: Not i Piter Braun održali su predavanje u Čarlstonu, prikazujući Mortonove lobanje, Glidonove mumije, uzorke kose; Agasiz im je pružio odanu podršku. Kada je objavljivao *Zapisnik* sa sastanka, Henri je rešio da štampariju u Smitsonijanu upotrebi da objavi rad o algama a ne Braunov o kosi; Bak je za

Braunovo predavanje i Agasizovu reakciju kazao: „Primedbe na završetku sastanka su sve zajedno bile previše popularne da bi ih trebalo štampati“ (Bak piše Lusu Gibsu, 30. maj 1850, Lewis Gibbes Papers, Library of Congress, quoted in Stanton, *Leopard's Spots*, 154); Kohlstedt (*Formation of the American Scientific Community*, 112–13) opisuje kako je Bak pokušavao da odvрати Agasiza od bavljenja rasiističkom naukom kako bi izbegao uzrujavanje javnosti i kontroverze; Lurie, *Agassiz*, 260, 257–71.

- „*Sad više nema svrhe odvrćati me*“: Po piše Klemovoj, 7. jul 1849, u Ostrom, 2:820.

17. Zvezda padalica

- „*kao grmljavina u daljini*“: Sarah Helen Whitman, *New York Home Journal*, 18. mart 1848, u John E. Reilly, „Mrs. Whitman's Poems to Poe“ u „Poe in Imaginative Literature“, doktorska disertacija, University of Virginia, 1965, 187, eapoe.org.
- „*duboko ukorenjene predrasude o njemu*“: Linčova piše Vitmanovoj, 10. mart 1848, u *TPL*, 728.
- „*Tvoje prelepo dozivanje stiglo je*“: Ozgudova piše Vitmanovoj, 26. mart 1848, navodi Caroline Ticknor, *Poe's Helen*, Njujork: C. Scribner's Sons, 1916, 48, u *TPL*, 729–30.
- „*Čovek koji tvrdi da je Po*“: Džon R. Tomson navodi Thomas Dimmock, „Notes on Poe“, *Century Magazine*, jun 1895, 316; *TPL*, 749.
- *izazvao urednika na dvoboj: Examiner*, 19. oktobar 1849. Tomspson tvrdi sledeće: „Hiljade su ga [Poa] videle pijanog na ulicama ovog grada, u gotovo maničnom stanju. Dovoljno je bilo da lizne alkohol i retko je prestajao da pije dokle god ga ima...Njegovo konzumiranje alkohola bilo je naprosto bolesno – nikakvog tu zadovoljstva ili uzbuđenja nije bilo“, u *TPL*, 750.
- „*nesumnjivo obrazovan*“: Tompson, u Dimmock, „Notes“, 316, u *TPL*, 749.
- „*pristvo duhovnih uticaja*“: Po piše Vitmanovoj, 1. oktobar 1848, u Ostrom, 2:696.
- „*Da imam mladost, zdravlje i lepotu*“: Po u pismu Vitmanovoj navodi njene reči iz prethodnog pisma, 1. oktobar 1848, u Ostrom, 2:696.
- „*A ako ne, Heleno*“: Po piše Vitmanovoj, 1. oktobar 1848, u Ostrom, 2:700.
- *koja je sebe zvala „Ani*“: Jedna dobro informisana, anonimna blogerka „Undine“, na worldofpoe.blogspot.com izražava dozu zdrave

- skepske prema pismima Nensi Ričmond, ali i drugim verzijama ove priče, uključujući i verziji Vitmanove, koje su pojačale čudne aspekte mita o Pou. Dobrodošla bi bila jedan definitivni prikaz ovih epizoda, budući da se Undinina kompletna slika o Pou – u kojoj se naglašava njegova filozofska dubina, idealizam i principijelna kompleksnost – poklapa sa onom koja je data u ovoj knjizi.
- „*Majka je više puta ponovila*“: Vitmanova piše Dž. H. Ingramu, 20. mart 1874, u *TPL*, 767.
 - „*teret odgovornosti*“: Vitmanova piše Meri Hjuit, 25. ili 27. septembar 1850, navodi se u *AHK*, 584.
 - „*Ko kod bi bio u njegovom društvu*“: Vitmanova piše Ingramu, 20. mart 1874, u *TPL*, 767.
 - „*činilo važnim znakom ili predskazanjem*“: Vitmanova piše Ingramu, 16. mart 1874, in *TPL*, 768.
 - „*Zar nisi sišao sa nebesa*“: Vitmanova piše Hjuitovoj, 27–28. septembar 1850; Whitman, „*To Arcturus*“, *TPL*, 768. Ova pesma ušla je u njenu zbirku *Sati života i druge pesme; Hours of Life, and Other Poems*, Providens: G. H. Whitney, 1853.
 - „*Kažeš kako sve zavisi od moje čvrstine*“: Po piše Vitmanovoj, 24. novembar 1848, u Ostrom, 2:730.
 - „*Navijaj u srcu svom*“: Po piše Vitmanovoj, 16. decembar 1848, u Ostrom, 2:741.
 - „*predali obaveštenje*“: Vitmanova piše Ingramu, 21. jul 1874, u *TPL*, 767; „*Poe and Whitman*“, <https://providenceathenaum.org/about/history/poe-whitman/>.
 - „*I dok je on pokušavao da iznudi*“: Gospođa Vitman se seća poslednjeg dana koji je provela sa Poom, 23. decembar 1848, u pismu koje je napisala Hjuitovoj, 27–28. septembra 1850, u *TPL*, 780.
 - „*Za Ani*“: Po, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Kolja Mićević, *LOA*, 98–100.
 - *u rubrici Čudna pesma: New York Home Journal*, 28. april 1849. Po je u proleće 1848. napisao i „*Zvona*“, uz pomoć Mari Luize Šu. Pesma spaja neobičan, repetitivan ritam sa muzikom koja podvlači i na trenutke razvlači konvencionalno značenje reči, ponavljajući snagu „*Gavrana*“ – sonična „*tintinabulacija*“ reči kojom se ukazuje na stvarnost koja leži izvan njih; o namernoj, muzičkoj neobičnosti Poove poetike, videti Jerome McGann, *The Poetry of Edgar Allan Poe: Alien Angel*, Kembriđž, Masačusets: Harvard University Press, 2014, 169–82.
 - „*Novac će rasti kako vreme*“: Po piše Vilisu, 20. april 1849, u Ostrom, 2:790–91.

-
- „mističnu i kabalističnu“: Po, „Iksovanje Paragrafa“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Aleksandra Mančić; *Flag of Our Union*, 12. maj 1849, 2.
 - *predstavlja razradu pisma koje Po*: Po, „Mellonta Tauta“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Svetislav Jovanov; *Godey's Lady's Book*, Feb. 1849, 133–38.
 - „Mislim da čovek svojim naporima“: Po piše Louelu, 2. jul 1844, u Ostrom, 1:449.
 - „brižljivog i detaljno izvedenog rada“: Po, „Fon Kempelen i njegovo otkriće“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Aleksandra Mančić, *Flag of Our Union*, 14. april 1849.
 - „zaustavljanje zlatne groznice“: Po piše Dajkinku, 8. mart 1849, u Ostrom, 2:786.
 - *Najjezivija Poova kasnija priča*: Po, „Skočižabac“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod Tatjana Simonović Ovaskainen, *Flag of Our Union*, 17. mart 1849.
 - „Nisam dosad znao šta znači biti rob“: Po piše F. V. Tomasu, 4. maj 1845, u Ostrom, 1:504.
 - *Po se stavio na stranu pobunjenih robova*: Kako Dajen tumači, „Ono što Mabot smatra 'strašnim izlaganjem mraku ljudske duše' za Poa je vizualizacija osvete za nacionalni greh protiv robova“; „Amorous bondage“, 258. O Poovom ispitivanju nacionalne savesti, videti Kadir Djelal, „Edgar Allan Poe: America's Conscience and Epistemic Anxiety“, u *Poe Alive in the Century of Anxiety*, urednik Luisa Juárez, Madrid: Instituto Franklin, 2010, 17–30.
 - *Posle dugogodišnje deprivacije*: Za komentare o „Skočižapcu“ videti Levin, *Power of Blackness*, 122; Louis D. Rubin Jr., *The Edge of the Swamp: A Study in the Literature and Society of the Old South*, Baton Ruž: Louisiana State University Press, 1989, 183–89. Pol Gilmor povezuje „Skočižapca“ i Barnumovu izložbu „Šta je ovo?“, u kojoj se pojavljuje akrobata Harvi Lič kao taksonomijski uznemirujući „divljak iz prerije“, u *The Genuine Article: Race, Mass Culture, and American Literary Manhood* (Durham, N.C.: Duke University Press, 2001), 106.
 - *Virdžnjinu smrt (a verovatno i druge gubitke)*: Po, „Anabel Li“, *Sabrane priče i pesme*, Beograd: Rad, 2006; prevod, Kolja Mićević, Silverman smatra da „zbog Poovog obećanja da nikad neće zaboraviti njenu devojačku lepotu, i da se raduje što će se pridružiti njoj, koja je tako rano otišla u smrt, Anabel Li predstavlja sve žene koje je Po voleo i izgubio“, (*Mournful*, 401–2).

-
- „*Ako Edi stigne u Ričmond*“: Klemova piše prijateljici, 9. jul 1849, u AHK, 619.
 - „*pamflet o koleri*“: Sećanje Džordža Liparda, navodi T. C. Duncan Eaves, „Poe’s Last Visit to Philadelphia“, *American Literature* 26 (mart 1954): 46–47; TPL, 817.
 - „*bleštavo svetla*“: Džon Sarten u Silverman, *Mournful*, 416–7.
 - „*Mnogo sam bio bolestan*“: Po piše Klemovoj, 7. jul 1849, u Ostrom, 2:820–21.
 - *Paterson je bio izuzetno zadovoljan*: Po piše Patersonu, 19. juli 1849, u Ostrom, 2:828; Aug. 7, 1849, in Ostrom, 2:829–30; Patterson to Poe, Aug. 21, 1849, www.eapoe.org/misc/letters/t4908210.htm.
 - *za svoje troje dece*: Silverman, *Mournful*, 97.
 - *ričmondskoj ispostavi*: AHK, 624, 31. avgust 1849, u TPL, 830.
 - „*prefinjenošću, izuzetnim vaspitanjem i kavaljerskim držanjem*“: Susan A. T. Weiss, „The Last Days of Edgar A. Poe“, *Scribner’s*, mart 1878, 709.
 - „*prilično brojnom i vrlo otmenom publikom*“: Rojsterova piše Klemovoj, 22. septembar 1849, u AHK, 634.
 - „*Nikad nismo bili*“: *Richmond Whig*, 21. avgust 1849, u TPL, 826.
 - „*Pesničkom načelu*“: *Sartain’s Union Magazine*, oktobar 1850, 231–39.
 - „*žudnji noćnog leptira za zvezdom*“: Percy Shelley, „To ——“, („One word is too often profaned“), u *Posthumous Poems of Percy Bysshe Shelley*, London: John and Henry L. Hunt, 1824, 200. Šelijeva pesma priziva divljenje, nadzemaljski vid ljubavi i upućena je Džejn Vilijams; njen muž, Džon Edvards, utopio se sa Šelijem 1822. kad je njihov čamac *Arijel* (kako je Po nazvao prvi Pimov čun koji je bio potopljen), potonuo blizu italijanske obale.
 - „*oči su mu bile tamne i nemirne*“: Edvard V. Valentajn prepričava uspomene svog brata Vilijama V. Valentajna u pismu Dž. H. Ingramu, 28. septembar 1874; TPL, 841.
 - „*neobično tih i zaokupljen uspomenama*“: Weiss, „Last Days of Poe“, 712.
 - „*Nikad nisam bio primljen*“: Po piše Klemovoj, otprilike 28–29. avgust 1849, u Ostrom, 2:830–31.
 - „*Stajali smo na galeriji*“: Weiss, „Last Days of Poe“, 713–14; AHK, 636.
 - „*Bio je mnogo tužan*“: Rojsterova piše Klemovoj, 11. oktobar 1849, u TPL, 843.
 - *Moguće je da je oputovao u Filadelfiju*: AHK, 637; Matthew Pearl, *The Poe Shadow: A Novel*, Njujork: Random House, 2006, smatra da

- nije otputovao u Filadelfiju, i kao dokaz navodi pismo koje je Pou poslala Mariji Klem, i to post-restant, ali ga Po nikad nije preuzeo.
- „*kandidati su se trudili*“: Vilijam Hend Braun piše Dž. H. Ingramu, 13. januar 1909, u *TPL*, 844.
 - „*Jedan gospodin*“: Džozef V. Voker piše Snodgrasu, 3. oktobar 1849, u *TPL*, 844.
 - „*smesta prepoznao lice*“: Joseph E. Snodgrass, „Death and Burial of Edgar A. Poe“, *Life Illustrated*, Njujork, 17. maj 1856, 24, u *TPL*, 844–45.
 - „*ali odgovori su bili nepovezani*“: Moran piše Klemovoj, 15. novembar 1849, u *TPL*, 846.
 - „*bez ikakvog razmetanja*“: Velečasni Klem piše E. R. Renoldsu, 20. februar 1889, u *TPL*, 848.
 - „*jednostavan sanduk od mahagonija*“: Henri Hering, u Woodberry, *Life*, 2:448, i *TPL*, 848.
 - „*ukop, koji je trajao manje od tri minuta*“: George P. Clark, „Two Unnoticed Recollections of Poe’s Funeral“, *Poe Newsletter* 3, br. 1 (jun 1970): 1–2, u *TPL*, 848.
 - „*Umro je Edgar Alan Po*“: R. V. Grizvold, „Ludwig“, *Daily Tribune*, 9. oktobar 1849, preuzeo *Weekly Tribune*, 20. oktobar 1849; *Richmond Enquirer*, 13. oktobar 1849; *Saturday Evening Post*, 20. oktobar 1849, u *TPL*, 849.
 - „*izuzetno ekscentričan genije*“: New York Herald, 9. oktobar 1849, u *TPL*, 850.
 - „*sa dubokom tugom čitati*“: *Richmond Whig*, 9. oktobar 1849, u *TPL*, 851.
 - „*Imao je talente*“: Cornelia Wells Walter, *Evening Transcript*, 9. oktobar 1849, u *TPL*, 851.
 - „*Jadni Po!*“: Kenedi, zapis u dnevniku, 10. oktobar 1849, u *TPL*, 852.
 - „*nitkova koji ga je zlobno ocrnio*“: Wilmer, *Merlin*, *Baltimore*, 1827, 25; AHK, 654–55.
 - „*nesrećnu smrt čoveka*“: Longfellow, navodi se u *SLM*, novembar 1849; AHK, 655.
 - „*Uveravam vas, draga moja gospođo*“: Nilson Po piše Klemovoj, 11. oktobar 1849, Original Autograph MS, Enoch Pratt Library, u AHK, 643.
 - „*Eni moj Edi je umro*“: Klemova piše Ričmondovoj, 9. oktobar 1849, u *TPL*, 850.
 - „*Oh majko moja*“: Ričmondova piše Klemovoj, 10. oktobar 1849, u *TPL*, 854.

-
- „radilo je na pripremanju rukopisa“: Grizvold, 31. oktobar 1849, Original Autograph MS, Harvard University Library, u AHK, 660.
 - „Autorovih memoara“: Grizvold u *Works of the Late Edgar Allan Poe*, 3:vii–xxxix.
 - „gotovo nijednu izuzetnost“: Griswold, „Memoir of the Author“, u AHK, 673.
 - zvali direktno Poa: videti na primer, „Spiritual trance-speaker“, Lizzie Doten, *Poems of the Inner Life*, Boston: William White, 1863; ona u svoju zbirku uključuje šest novih pesama koje je recitovala „pod Poovim direktnim uticajem“, među kojima su „Raspeće“, „Ulice Baltimora“ i „Zbogom Zemljo“.
 - Čak je i uzrok njegove smrti: Tumor na mozgu kao uzrok smrti pominje Leon Neyfakh, „Poe’s Mysterious Death: The Plot Thickens!“, *New York Observer*, 16. oktobar 2007, u saglasnosti sa onim što iznosi Pearl, *Poe Shadow*; zapažanja baltimorskog kardiologa Majkla Beniteza navode se u „Poe’s Death Is Rewritten as Case of Rabies, Not Telltale Alcohol“, *New York Times*, 15. septembar 1996; autor šund knjige o Ozgudovoj i Pou (*Plumes in the Dust*) pominje mogućnost da je Po bio ubijen, u John Evangelist Walsh, *Midnight Dreary: The Mysterious Death of Edgar Allan Poe*, Njujork: Macmillan, 2000; videti Natasha Geiling, „The (Still) Mysterious Death of Edgar Allan Poe“, *Smithsonian Magazine*, 7. oktobar 2014, www.smithsonianmag.com/history/still-mysterious-death-edgar-allan-poe-180952936/; Scott Peeples, *The Afterlife of Edgar Allan Poe* (Woodbridge: Boydell & Brewer, 2004), 155–64.
 - „moćna hemija isprazni“: *North American Review* 83 (oktobar 1856): 427–55, in AHK, 685.
 - mučio da ga ugura: F. O. Matthiessen, *American Renaissance: Art and Expression in the Age of Emerson and Whitman*, Oksford: Oxford University Press, 1941; F. O. Matthiessen, „Poe“, *Sewanee Review* 54, br. 2 (1946): 175–205. Metajesen još manje pažnje posvećuje Margaret Fuller, a Frederika Daglasi i ne pominje. O uzastopnim kanonima u američkoj književnosti, videti Kermit Vanderbilt, *American Literature and the Academy: The Roots, Growth, and Maturity of a Profession*, Filadelfija: University of Pennsylvania Press, 1986, 501; Gerald Graff, *Beyond the Culture Wars: How Teaching the Conflicts Can Revitalize American Education* (Njujork: W. W. Norton, 1993); o Poovoj konačnoj kanonizaciji, videti Jerome McGann, „Literary History and Editorial Method: Poe and Antebellum America“, *New Literary History* 40, br. 4 (2009): 825–42.

-
- „gotovo većim naučnikom nego pesnikom“: D. H. Lawrence, *Studies in Classic American Literature* (Njujork: Thomas Seltzer, 1923), 93.
 - Dostojevskog, Konrada i Kafke: Lois Davis Vines, *Poe Abroad: Influence, Reputation, Affinities* (Ajova: University of Iowa Press, 2002), Kafka na 204; Martin Ray, *Joseph Conrad: Memories and Impressions* (Boston: Brill Rodopi, 2007), 8.
 - „klečanju na koljenima“: Roberto Bolaño, „Advice on the Art of Writing Short Stories“ u *Between Parentheses: Essays, Articles, and Speeches, 1998–2003* (Njujork: New Directions, 2011), 350–70; Emron Esplin, „Poe and His Global Advocates“ u Kennedy i Peeples, *Oxford Handbook*, 597–617.
 - koji je u isto vreme kad i Čarls Darvin: Alfred Russel Wallace, *Edgar Allan Poe: A Series of Seventeen Letters Concerning Poe's Scientific Erudition in Eureka and His Authorship of Leonainie* (Njujork: privately printed, 1904).
 - Pirs je testirao sopstvene teorije: Jonathan Elmer, Peirce, Poe, and Protoplasm“, *PS 52*, br. 1 (2019): 29–49; Eco i Sebeok, *Sign of Three*.
 - Edington je bio kveker: Matthew Stanley, *Practical Mystic: Religion, Science, and A. S. Eddington* (Čikago: University of Chicago Press, 2007).
 - „rad čoveka koji pokušava“: Edington piše Kvinu, 29. septembar 1940, u AHK, 555–56.
 - „veoma lepo dostignuće“: Ajnštajn piše Gimbelu 1933, Gimbel Collection, Slobodna biblioteka u Filadelfiji. Ajnštajn je napisao: „Eine sehr schöne Leistung eines ungewöhnlich selbständigen Geistes“.
 - „vrlo domišljata i znamenita“: Ajnštajn piše Kvinu, 6. avgust 1940, Quinn Papers, University of Pennsylvania; videti René van Slooten, „Edgar Allan Poe—Cosmologist?“, *Scientific American Blog*, 1. februar 2017, blogs.scientificamerican.com/guest-blog/edgar-allan-poe-cosmologist/.
 - „kosmoloških implikacija“: Ajnštajn je Žoržu Lemetru napisao: „Tvoji proračuni su tačni, ali fizika je užasna“, navodi Andre Deprit, „Monsignor Georges Lemaître“ u *The Big Bang and Georges Lemaître*, uredio A. Barger (Dordrecht: Reidel, 1984), 370.
 - „pretpostavio svemir koji evoluirao“: Paolo Molaro i Alberto Cappi, „Edgar Allan Poe: The First Man to Conceive a Newtonian Evolving Universe“, arXiv preprint, arXiv:1506.05218, 2015; Alberto Cappi, „Edgar Allan Poe's Physical Cosmology“, *Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society* 35 (1994): 177–92.
 - „za rešavanje „Olbersovog paradoksa“: Harrison, *Darkness at Night*.

-
- *Fridman je 1924. godine*: „Über die Möglichkeit einer Welt mit konstanter negativer Krümmung des Raumes“, *Zeitschrift für Physik* 21, br. 1 (1924): 326–32. Fridman je umro 1925. u trideset sedmoj godini, nekoliko meseci pošto je balonom dostigao rekordnu visinu. Tom Siegfried, *Strange Matters: Undiscovered Ideas at the Frontiers of Space and Time* (Vašington: Joseph Henry Press, 2002), 118–22; o Fridmanu i Pou, videti Cappi, „Poe’s Physical Cosmology“.
 - „hipoteze o praatomu“: Georges Lemaître, „The Beginning of the World from the Point of View of Quantum Theory“, *Nature* 127, br. 3210 (1931): 706.
 - „Suštinska karakteristika Ajnštajnovog“: Paul Valéry u „Au sujet d’Eureka“, u Cantalupo, „Eureka: Poe’s ‘Novel Universe’“, 329.
 - *teoriji kvantnog multiuniverzuma*: videti Cappi, „Poe’s Physical Cosmology“, 188n50; Stamos, *Eureka and Scientific Imagination*, 219, primetite sličnost sa Penrozovim cikličkim univerzumom (videti Roger Penrose, *Cycles of Time: An Extraordinary New View of the Universe* [New York: Random House, 2010]) i vezu sa teorijom struna (videti Van Slooten, „Edgar Poe—Cosmologist?“); Filozof nauke Stamos predstavlja Poa kao inspirativnog teoretičara naučne estetike i imaginacije.
 - *kriptologiju, informacionu tehnologiju*: James Gleick, *The Information: A History, a Theory, a Flood* (Njujork: Vintage, 2011), 120, 171, 217, 375, o šiframa, Bebidžovim mašinama i informacionoj metafizic.
 - „Prilično je začuđujuće“: Douglass, „Claims of the Negro, Ethnologically Considered“, 2:507. O dubinskoj vezi između posleratne molekularne biologije i eugenike, videti Daniel Kevles, *In the Name of Eugenics: Genetics and the Uses of Human Heredity* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1995).
 - *Bele kuće i izbora 2016*: Osim sličnosti Barnumove *Umetnosti do-bijanjanja novca* i Trampove *Umetnosti sklapanja posla*, Tramp 2016. u intervjuu prihvata poređenje, i kaže: „Još nam je više potreban P. T. Barnum, jer moramo da izgradimo sliku naše zemlje“. *Meet the Press*, NBC, Dec. 30, 2016, www.msnbc.com/transcripts/mtp-daily/2016-12-30.
 - *bazična „filozofija kompozicije“*: Ovoj interpretaciji Poove filozofije – sastavljene od tvrdnji i obrazaca izvađenim iz pojedinih dela i razbacanih po čitavom njegovom opusu – sigurno bi se mogao dati sistematičniji, aksiomatski oblik. To je filozofija koja se drži istine jednako čvrsto koliko i neizbežnog postojanja kontradikcija i stalnosti sumnje; ona priznaje efektivne stvarnosti koje razlikuju i

naučnici i mistici, nudeći ne-redukcionističku spoznaju jedinstvene stvarnosti (i mnoštva oblika postojanja, obuhvaćenih u neiskazanom „božanskom Duhu“, koji se izjednačava sa „nepostojanjem“, kako to G. R. Tompson naglašava). Po razvija angažovani „panteizam“ u Spinozinom duhu i Lajbnicovom perspektivizmu – kao i Hegel i Šeling – ali bez linearnog progressa ili teleologije. Procesna filozofija Bergsona i Vajtheda može poslužiti kao korisno poređenje, zato što oni priznaju moć empirijske i matematičke nauke ali ih povezuju sa vitalnom, mada eluzivnom, ukupnošću, kao što Pirs čini u svojoj evolutivnoj kosmologiji i Džejms sa „pluriverzom“. Drugim rečima, mnoštvo koje Danijel Hofman razlikuje u *Po, Po, Po, Po, Po, Po, Po* nije ograničeno samo na Poove likove i stilove; ono se odnosi i na njegovo pluralističko viđenje stvarnosti. Osim toga, i sam Po bi se složio, da je njegovo viđenje prirode i znanja, kao i svaka druga istina, ograničeno specifičnim prilikama, organima i medijima u kojima dolazi do saznanja i njegovog izraza. Upravo iz tog razloga Poovu dosledno nedoslednu „filozofiju“ treba analizirati kroz priču o njegovom životu i vremenu.

- *odložilo uništenje*: Varijacije ovog obrasca egzistencijalnog/epistemološkog/psihološkog koji se stalno javlja kod Poa analiziraju, na primer, J. Gerald Kennedy, *Poe, Death, and the Life of Writing* (Nju Hejven, Konektikat: Yale University Press, 1987); Justin, *Poe dans le champ du vertige*; Robert Shulman, „Poe and the Powers of the Mind“, *ELH* 37, br. 2 (1970): 245–62.
- *U slabo poznatom rukopisu*: Odlomak pod nazivom „Svetionik“, koji mu je dao Vudberi 1909, prvi put je objavljen 1942, a prvi put uključen u njegova dela 1951; tri od četiri rukopisa (ispisanih mrkim slovima na svetlo plavom papiru) čuvaju se u Hotonovoj biblioteci na Harvardu; prvi se nalazi u Kolekciji Američke književnosti Henrija V. i Alberta A. Berga u Javnoj biblioteci grada Njujorka. Džojks Kerol Outs je maštovito razradila priču u Joyce Carol Oates, „Poe Posthumous: Or, The Light-House“ u *Wild Nights!: New Stories* (Njujork: Harper Collins, 2009); tragovi se mogu naći u mangi opsednutoj spiramala kod Junji Ito, *Uzumaki* (San Francisko: Viz, 2013) i u Jeff VanderMeer's *Annihilation* (Njujork: Farrar, Straus and Giroux, 2014). U toku pisanja ove knjige pojavio se *Svetionik*, Roberta Egersa, prelepo snimljen film, delimično zasnovan na ovom Poovom nedovršenom delu.